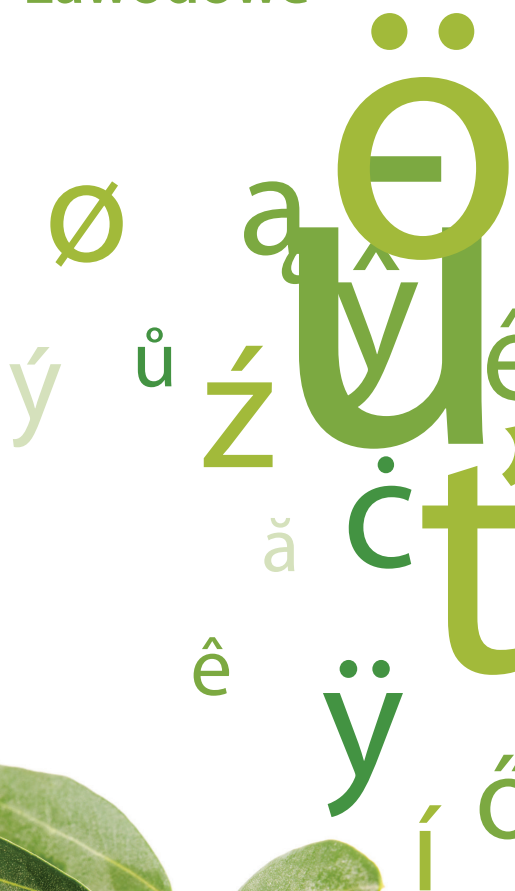

Doradztwo edukacyjno-zawodowe

Przykładowe rozwiązania

Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej

Doradztwo edukacyjno-zawodowe

Przykładowe rozwiązania

Warszawa 2014

Doradztwo edukacyjno-zawodowe. Przykładowe rozwiązania

Wydawca:

Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej
ul. Spartańska 1B
02-637 Warszawa

Praca zbiorowa pod redakcją Agnieszki Pfeiffer

Autorzy publikacji: Maciej Barczak, Katarzyna Druczak, Bogna Frąszczak, Beata Grzelak, Radosława Kompowska-Marek, Wojciech Kreft, Agnieszka Pfeiffer, Marian Piekarski, Małgorzata Polkowska, Grażyna Sołtysińska, Elżbieta Swat-Padrok, Małgorzata Weder-Manista, Elżbieta Zubańska

W publikacji wykorzystano również materiały opracowane przez Wydział Poradnictwa Zawodowego KOWEziU

Konsultacje merytoryczne: Piotr Bartosiak, Anna Bąkiewicz, Iwona Greiner

Copyright © Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej

Warszawa 2014

ISBN: 978-83-64108-45-7

Wydanie pierwsze

Redakcja, przygotowanie do druku, druk i oprawa:

Pracownia C&C Sp. z o.o.
www.pracowniacc.pl

Ta publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autora i Komisja Europejska oraz Agencja Wykonawcza ds. Audiowizualnych, Edukacji i Kultury nie ponoszą odpowiedzialności za umieszczoną w niej zawartość merytoryczną.

euro | guidance

Spis treści

●	Wstęp	6
---	--------------	---

☪	1. Za co odpowiadamy, z czego będziemy rozliczeni, czyli podstawy prawne doradztwa edukacyjno-zawodowego	9
---	---	---

○	2. Jak tworzyć Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego – krok po kroku	13
---	--	----

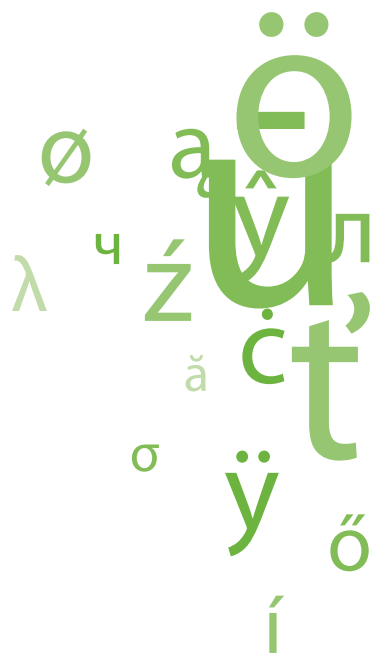
^	3. Zasoby informacyjne oraz narzędzia pracy doradców zawodowych	27
	3.1. Narzędzia diagnostyczne i materiały metodyczne	28
	3.2. Publikacje opracowane w projektach Eurodoradztwo Polska oraz Edukacja dla pracy	37

●●	4. Oferta szkoleniowa KOWEziU dla doradców oraz nauczycieli realizujących zadania z zakresu doradztwa	41
----	--	----

	5. Gimnazjum – dobre praktyki w zakresie Wewnętrzny Systemu Doradztwa Zawodowego	43
	5.1. Sytuacja psychofizyczna młodzieży w okresie podejmowania decyzji zawodowej na etapie szkoły gimnazjalnej	44
	5.2. Dobre praktyki w zakresie Wewnętrzny Systemu Doradztwa Zawodowego w krakowskich gimnazjach	46
	5.3. Plan realizacji Wewnętrzny Systemu Doradztwa Zawodowego w Gimnazjum nr 7 im. Bartosza Głowackiego w Krakowie	51
	5.4. Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego w Gimnazjum nr 2 im. Sybiraków w Elblągu	57

//	6. Szkoła ponadgimnazjalna – dobre praktyki w zakresie Wewnętrzny Systemu Doradztwa Zawodowego	63
	6.1. Sytuacja psychofizyczna młodzieży w okresie podejmowania decyzji zawodowej na etapie szkoły ponadgimnazjalnej	64
	6.2. Dobre praktyki w zakresie Wewnętrzny Systemu Doradztwa Zawodowego w szkołach ponadgimnazjalnych w Krakowie	65
	6.3. Program Szkolnego Ośrodka Kariery w Zespole Szkół Łączności w Krakowie	70
	6.4. Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego w Zespole Szkół Nr 5 im. M.T. Hubera w Wałbrzychu	74

<hr/>	
▼ 7. Rola jednostek samorządu terytorialnego w rozwoju doradztwa zawodowego	
– dobre praktyki	81
7.1. Dobre praktyki Samorządu Województwa Małopolskiego	82
7.2. Działalność Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży w Poznaniu	88
7.3. Warszawski System Doradztwa Zawodowego	92
7.4. Sieć Wsparcia Doradztwa Zawodowego Miasta Zamość i Powiatu Zamojskiego	101
<hr/>	
Ø 8. Rola i zadania poradni psychologiczno-pedagogicznej w zakresie wspierania uczniów w procesie wyboru zawodu i kierunku kształcenia	105
<hr/>	
■ 9. Poradnictwo zawodowe dla osób dorosłych	115
<hr/>	
) Bibliografia	124
Spis tabel	126
Spis schematów	126

Wstęp

Szanowni Państwo!

Celem niniejszej publikacji jest przybliżenie szkołom i placówkom systemu oświaty oraz ich organom prowadzącym przykładów realizacji zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Zanim jednak przystąpimy do prezentacji dobrych praktyk w tym zakresie, warto odnieść się do funkcjonującej w środowisku ekspertów różnorodności dotyczącej pojęcia doradztwa.

Różnorodność ta dotyczy zwłaszcza stosowania pojęć *doradztwo edukacyjno-zawodowe* i *poradnictwo zawodowe*. Można przyjąć, że doradztwo edukacyjno-zawodowe jest związane z systemem oświaty i dotyczy procesu towarzyszenia uczniom w podejmowaniu decyzji związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz z planowaniem kształcenia i kariery zawodowej. Natomiast pojęcie poradnictwo zawodowe bardzo często spotykamy w odniesieniu do osób dorosłych. W doradztwie analizuje się to, co dana osoba wie, co umie, co potrafi oraz jaką jest osobą, by móc wykonywać dany zawód lub wybrać określoną ścieżkę kariery.

W prawie oświatowym używane jest pojęcie *doradztwa edukacyjno-zawodowego*, taka zatem nazwa będzie używana w niniejszej publikacji w odniesieniu do zadań szkoły lub placówki.

Szeroko rozumiane doradztwo edukacyjno-zawodowe można postrzegać jako kształtowanie postaw aktywnych wobec planowania własnej kariery edukacyjnej i zawodowej, może stać się ono zatem ważnym elementem programu wychowawczego szkoły lub placówki, a nie sekwencją odosobnionych, sporadycznych działań.

Szczególnie istotnym momentem w podejmowaniu decyzji edukacyjno-zawodowych przez młodych ludzi jest etap gimnazjum. Aby doradztwo edukacyjno-zawodowe było

realizowane w gimnazjum systematycznie, a zarazem skutecznie, potrzebna jest przede wszystkim osoba, która będzie koordynować działania w tej dziedzinie. Zatrudnienie doradcy zawodowego w sposób istotny przyczynia się do podniesienia jakości działań w tym obszarze, lecz jego brak nie powinien być argumentem na rzecz całkowitej z nich rezygnacji czy opierania działań doradczych tylko na specjalistach z instytucji zewnętrznych. Jakość działań doradczych w każdej szkole, nie tylko gimnazjalnej, zależy przede wszystkim od motywacji kadry pedagogicznej do realizacji założeń wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego. Warto kierować działania z zakresu planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej już do uczniów klas I gimnazjum, wbrew często funkcjonującemu przekonaniu, że *mają jeszcze czas, jeszcze nie myślą o wyborze szkoły*. Należy przy tym pamiętać, że **doradztwo edukacyjno-zawodowe jest procesem**, który powinien obejmować wszystkie poziomy gimnazjum. Im wcześniej i częściej uczeń będzie miał okazję do poznania tematyki planowania swojej przyszłości, tym większe ma szansę, aby świadomie i odpowiedzialnie dokonać wyboru kolejnego etapu edukacyjnego. Jego motywacja do planowania własnej kariery powinna być rozwijana już od I klasy gimnazjum. W dłuższej perspektywie trafne, odpowiednie do potencjału młodych ludzi decyzje edukacyjno-zawodowe wpłyną nie tylko na podniesienie jakości ich życia, ale będą też jednym z istotnych czynników przeciwdziałających bezrobociu i wzmacniających gospodarkę w skali regionu i kraju.

W przypadku szkoły ponadgimnazjalnej praca doradcy zawodowego nabiera szczególnego znaczenia, ponieważ przed uczniami na tym etapie edukacji jest trudna decyzja, której podjęcie może na długie lata zdeterminować to, jak będzie toczyć się ich życie. Okres nauki w szkole ponadgimnazjalnej jest czasem, w którym młodzież wypróbuje różne role społeczne oraz

zdobywa nowe doświadczenia – zarówno w ramach systemu edukacji, jak i w czasie wolnym.

Młodzi ludzie z reguły są świadomi ciąży na nich odpowiedzialności i wdrażają różne strategie radzenia sobie z nią – odwołują się do decyzji, zdają się na los, radzą się bliskich i znajomych. Część osób planuje kontynuację nauki, inne zaś decydują się na zakończenie edukacji i wejście na rynek pracy. Wielu młodych ludzi chce uczyć się dalej, aby nie podejmować decyzji, nie ukierunkowywać się w danym momencie, odsunąć jak najdalej moment wyboru konkretnego kierunku własnego rozwoju kariery. Często również boją się wkroczyć na rynek pracy, ponieważ mają jedynie pobieżną wiedzę o sytuacji jaka na nim panuje.¹

Należy przy tym mieć na uwadze specyfikę rodzaju szkoły, w której uczy się młodzież. Różnice pomiędzy zasadniczą szkołą zawodową a technikum czy liceum zwięźle podsumowuje Daniel Kukła (2012):²

- licea ogólnokształcące przede wszystkim przygotowują do podjęcia dalszej nauki. Ich celem jest wszechstronny rozwój ucznia, doprowadzenie go do egzaminu maturalnego oraz przygotowanie do kształcenia w systemie edukacji wyższej;
- uczniów, którzy zdecydowali się na technikum jako szkołę ponadgimnazjalną, możemy podzielić na dwie kategorie osób – te które:
 - 1) chcą uzyskać konkretny zawód i podjąć w nim pracę,
 - 2) jeszcze nie mają określonej dokładnie dalszej drogi edukacyjnej i zawodowej, ale nie chcą pozostać tylko z wykształceniem

ogólnym, jeśli nie będą kontynuować kształcenia,

- zasadnicze szkoły zawodowe mają krótszy niż technikum okres nauki, jednak umożliwiają dalszą edukację, np. na kursach lub w liceach ogólnokształcących dla dorosłych. Proces doradczy jest tu zatem również niezwykle istotny.

Ponieważ każda z wyżej wymienionych grup uczniów potrzebuje wsparcia ze strony wykwalifikowanych doradców, w szkołach – zgodnie z obowiązującymi przepisami – tworzone są Wewnętrzne Systemy Doradztwa Zawodowego (WSDZ)³, które mają być odpowiedzialne za zapotrzebowanie i jednocześnie wypełnić nałożony na szkoły obowiązek wspierania uczniów w zakresie rozwoju zawodowego. Podstawy prawne opracowywania Wewnętrznego Systemu Doradztwa Zawodowego opisano w rozdziale 1.

Pierwsza część niniejszej publikacji (rozdziały 1–4) ma charakter ogólny. Omówiono w niej m.in. akty prawne regulujące organizację doradztwa zawodowego w systemie oświaty. Ważnym elementem tej części publikacji jest rozdział o tworzeniu Wewnętrznego Systemu Doradztwa Zawodowego w szkole – od pierwszych pomysłów aż do ewaluacji. W drugiej części publikacji zgromadzono przykłady dobrych praktyk w zakresie realizacji doradztwa zawodowego na poziomie gimnazjum, szkół ponadgimnazjalnych oraz ich organów prowadzących. Przykłady dobrych praktyk w gimnazjach i szko-

¹ D. Pisula, *Poradnictwo kariery przez całe życie*, KO-WEZiU, Warszawa 2009.

² D. Kukła, *Raport dotyczący stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej*, Warszawa, 2012.

³ Przez Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego rozumiemy *ogół działań podejmowanych przez szkołę w celu przygotowania uczniów do wyboru zawodu, poziomu i kierunku kształcenia. System powinien określać: role i zadania nauczycieli w ramach rocznego planu działań, czas i miejsce realizacji zadań, oczekiwane efekty, metody pracy*. A. Łukasiewicz w: *Szkolny doradca zawodowy*, KO-WEZiU, Warszawa 2003.

łach ponadgimnazjalnych to oryginalne szkolne dokumenty, prezentują one różne podejścia szkół do doradztwa.

W rozdziale 7 przedstawione są przykładowe rozwiązania dotyczące zaangażowania jednostek samorządu terytorialnego w organizację doradztwa zawodowego w szkołach i placówkach systemu oświaty.

W ostatnich dwóch rozdziałach dotyczących zadań poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz poradnictwa zawodowego dla dorosłych ujęto teoretyczne podejście do ich roli w realizacji doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Więcej przykładów dobrych praktyk znajdą Państwo w załącznikach do wersji elektronicznej tej publikacji dostępnej na stronie internetowej Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej: www.koweziu.edu.pl.

Mamy nadzieję że publikacja ta stanie się dla Państwa źródłem inspiracji pozwalającym na efektywną realizację zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego w systemie oświaty.

Autorzy

ÿ ä ç ø ù ñ ž a á ú Ÿ ç ě ê ő ł d b s s π ř ý

Za co odpowiadamy,
z czego będziemy rozliczeni,
czyli podstawy prawne doradztwa
edukacyjno-zawodowego

1

Zapisy dotyczące zadań szkoły w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego możemy znaleźć w następujących aktach prawnych:

- ☛ Ustawie o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256 poz. 2572, z późn. zm.)
- ☛ Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r., poz. 532);
- ☛ Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.);
- ☛ Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradni specjalistycznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 199);
- ☛ Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz.U. z 2009 r. Nr 50, poz. 400, z późn. zm.).

System oświaty – na mocy ustawy o systemie oświaty⁴ – zapewnia między innymi przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia.

System oświaty zapewnia w szczególności: (Art. 1.)
(...)

- 14) przygotowywanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia;
- 15) warunki do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego

⁴ (Dz. U. z 2004 r. Nr 256 poz. 2572, z późn. zm.)

Zgodnie z obowiązującym prawem oświatowym zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego zostały wpisane w obszar pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole⁵. W świetle zapisów pomoc ta udzielana jest w trakcie bieżącej pracy z uczniem w formie zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kariery zawodowej dla uczniów gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych. Wymiar godzin przeznaczonych na doradztwo dyrektor szkoły ustala, biorąc pod uwagę wszystkie godziny, które w danym roku szkolnym mogą być przeznaczone na realizację wszystkich form pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Doradztwo edukacyjno-zawodowe obowiązkowo powinno być realizowane we wszystkich gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych. Zadania te mogą realizować doradcy zawodowi oraz inni nauczyciele i specjaliści, w szczególności pedagodzy i psycholodzy.

Do zadań doradcy zawodowego należy w szczególności (§ 25.1):

- systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej;
- gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia;
- prowadzenie zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej;
- koordynowanie działalności informacyjno-doradczej prowadzonej przez szkołę i placówkę;

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 poz. 532).

- współpraca z innymi nauczycielami w tworzeniu i zapewnieniu ciągłości działań w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego;
- wspieranie nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i innych specjalistów w udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Zgodnie z zapisami ww. rozporządzenia w przypadku braku doradcy zawodowego w szkole lub placówce, **dyrektor ma obowiązek wyznaczyć osobę odpowiedzialną za realizację zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego** (§ 25.2).

W realizacji zadań z zakresu doradztwa szkoły mogą liczyć na wsparcie merytoryczne **poradni psychologiczno-pedagogicznych i placówek doskonalenia nauczycieli**, a także na współpracę z tymi placówkami (§ 27).

Dzieci i młodzież znajdują wsparcie w wyborze kierunku kształcenia i planowaniu kariery zawodowej nie tylko w szkole, ale także w publicznych **poradniach psychologiczno-pedagogicznych**⁶ (§ 1, § 8.1).

Szkoły (gimnazja, licea ogólnokształcące, technika i zasadnicze szkoły zawodowe) powinny opisać swoją koncepcję realizacji zadań z zakresu doradztwa w **Wewnętrzny Systemie Doradztwa Zawodowego**⁷ (w § 2.1 załącznika dla odpowiedniego typu szkoły). Sposób organizacji doradztwa szkoły określają w swoich statutach.

W przepisach prawa zostały również określone kwalifikacje jakie musi posiadać osoba zatrud-

niona na stanowisku nauczyciela-doradcy zawodowego⁸ (§ 22.1, 2, 3).

Na stanowisku nauczyciela-doradcy zawodowego w liceum ogólnokształcącym lub technikum może zostać zatrudniona osoba, która ukończyła:

- studia magisterskie w zakresie doradztwa zawodowego oraz posiada przygotowanie pedagogiczne lub
- studia magisterskie na dowolnym kierunku i studia podyplomowe w zakresie doradztwa zawodowego oraz posiada przygotowanie pedagogiczne.

Na stanowisku nauczyciela-doradcy zawodowego w gimnazjum lub zasadniczej szkole zawodowej może zostać zatrudniona osoba, która ma kwalifikacje określone powyżej lub ukończyła:

- studia pierwszego stopnia w zakresie doradztwa zawodowego oraz posiada przygotowanie pedagogiczne lub
- studia pierwszego stopnia na dowolnym kierunku (specjalności) i studia podyplomowe w zakresie doradztwa zawodowego oraz posiada przygotowanie pedagogiczne.

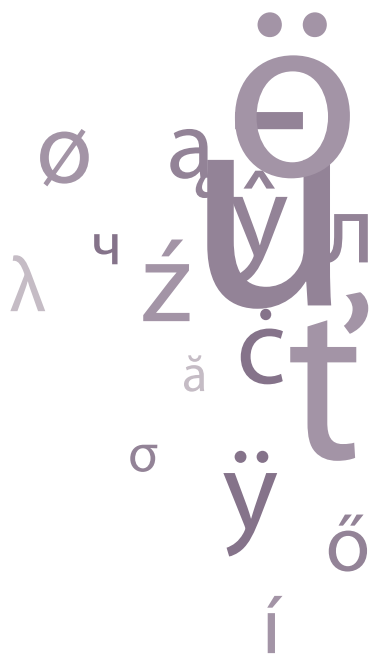
Możliwość zajmowania stanowiska nauczyciela-doradcy zawodowego w szkołach i placówkach ma także osoba, która uzyskała któreś z ww. kwalifikacji, a ponadto ukończyła studia podyplomowe lub kurs kwalifikacyjny w zakresie pedagogiki specjalnej, odpowiedniej do niepełnosprawności uczniów lub rodzaju placówki.

Przygotowując Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego, warto także przeanalizować rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego pod kątem zapisów dotyczących realizacji doradztwa w szkole.

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradni specjalistycznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 199).

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.).

⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. z 2009 r. Nr 50, poz. 400, z późn. zm.).

ÿ ü ø ù ñ ž ä á ú Ÿ ç ě ê ó ł đ ŧ š ů π ř ý

Jak tworzyć Wewnętrzny
System Doradztwa Zawodowego
– krok po kroku

2

Przygotowanie Wewnętrzny Systemu Doradztwa Zawodowego (WSDZ) jest obowiązkiem każdego gimnazjum, liceum ogólnokształcącego, technikum i zasadniczej szkoły zawodowej. Warto jednak zadbać, by był to dokument wspierający realizację doradztwa w szkole, był czytelny i integrował różne działania przygotowujące uczniów do podejmowania świadomych, przemyślanych decyzji o ich przyszłości, w tym o karierze edukacyjnej i zawodowej.

Etapy pracy nad Wewnętrzny Systemem Doradztwa Zawodowego (WSDZ)

1. **Powołanie kilkuosobowego zespołu**, w skład którego wchodzić będzie przedstawiciel kierownictwa szkoły, osoba, której powierzono koordynację zadań z zakresu doradztwa, bibliotekarz/bibliotekarka⁹, pedagog/pedagożka i/lub psycholog/psycholożka zatrudnieni w szkole oraz 2–3 wychowawców klas.

Zakres zadań, do których realizacji zobowiązane są szkoły, jest duży. Dlatego warto zadbać, by jak największa liczba nauczycieli była zaangażowana w ich realizację, by czuli się za nie współodpowiedzialni. Podobnie jak w przypadku innych działań podejmowanych przez szkołę, np. opracowywania programów nauczania czy prowadzenia wewnętrznej ewaluacji, realizacja doradztwa edukacyjno-zawodowego wymaga stałego zespołu, który będzie tworzył, monitorował, ewaluował realizowane zadania, wspierał innych pracowników szkoły w ich realizacji, diagnozował potrzeby wszystkich zainteresowanych i zaangażowanych grup: uczniów, ich rodziców oraz nauczycieli.

Bez względu na to, jak w szkole funkcjonuje doradztwo edukacyjno-zawodowe, warto dokonać przeglądu zakresu i sposobów jego realizacji.

2. Szczegółowa **analiza aktów prawnych** dotyczących doradztwa (rozdział 2). Pozwoli to na opracowanie ram do opisu zadań. Może być punktem odniesienia do określenia elementów wewnętrzny Systemu doradztwa.

3. **Analiza szkolnych zasobów** ludzkich i materialnych dotyczących doradztwa. Przygotowując taki przegląd, warto zadać między innymi następujące pytania:

- Kto obecnie realizuje zadania z zakresu doradztwa?
- W jakich szkolnych dokumentach opisane są zadania z zakresu doradztwa?
- Kto uczestniczył w szkoleniach z tego zakresu?
- Z kim współpracujemy w tym zakresie, z jakimi instytucjami, organizacjami, osobami?
- Jakie mamy publikacje, filmy, narzędzia diagnostyczne?

Taki przegląd pozwoli określić, od czego można i warto rozpocząć tworzenie WSDZ.

4. **Opracowanie planu pracy nad WSDZ** i zaprezentowanie go na spotkaniu rady pedagogicznej.

Opracowanie WSDZ jest procesem dość długim i angażującym wiele osób. Dlatego warto przygotować plan pracy z harmonogramem i osobami odpowiedzialnymi za poszczególne elementy. Poddanie pod dyskusję przygotowanego planu na spotkaniu rady pedagogicznej może być formą ewaluacji początkowej, pozwoli na weryfikację i ewentualne uzupełnienie planowanych działań. Doświadczenie pokazuje, że dobrze byłoby, gdyby plan był przedstawiony przez przedstawiciela kierownictwa szkoły.

Przystępując do pracy nad WSDZ, warto przybliżyć dwie definicje:

- 1) doradztwo edukacyjno-zawodowe,
- 2) Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego.

⁹ Biblioteka jest bardzo dobrym miejscem gromadzenia i aktualizacji informacji edukacyjno-zawodowej.

Najczęściej przyjmuje się za A. Łukaszewicz, że *Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego jest to ogół działań podejmowanych przez szkołę w celu przygotowania uczniów do wyboru zawodu, poziomu i kierunku kształcenia. System powinien określać: role i zadania nauczyciela w ramach rocznego planu działań, czas i miejsce realizacji zadań, oczekiwane efekty, metody pracy*¹⁰.

5. Przeprowadzenie analizy SWOT w zakresie doradztwa.

Nawet jeśli w szkole nie ma opracowanego WSDZ, to na pewno realizowane są zadania z tego zakresu. Uczniowie, ich rodzice i nauczyciele mają różne doświadczenia w dyskusjach o planowaniu kariery edukacyjnej i zawodowej. Pewne formy pracy sprawdzają się, a inne mniej. Dlatego ważne jest, aby w początkowym etapie prac nad WSDZ, okre-

ślono mocne i słabe strony szkoły w zakresie doradztwa, zastanowić się nad tym, co może być szansą, a co zagrożeniem w doskonaleniu doradztwa – zrobić analizę SWOT. W przeprowadzenie analizy warto zaangażować przedstawicieli różnych grup: nauczycieli, uczniów, ich rodziców, partnerów społecznych, lokalnych pracodawców. Im bardziej zróżnicowana będzie grupa, tym analiza będzie lepsza i łatwiej będzie stworzyć spójny i efektywny WSDZ. Przystępując do analizy, warto wykorzystać wykonaną wcześniej analizę zasobów szkoły w zakresie doradztwa (etap 3. Analiza szkolnych zasobów).

W tabeli 1 zamieszczono przykładowe pytania, jakie można wykorzystać, prowadząc analizę SWOT¹¹.

Rzetelna analiza SWOT pokaże, na czym można budować system doradztwa w szkole, na kogo można liczyć, czego unikać.

Tabela 1. Przykładowe pytania, jakie można wykorzystać, opracowując analizę SWOT, pomocną w opracowaniu WSDZ

<p>Mocne strony szkoły planującej realizację WSDZ mogą wyłonić się podczas poszukiwania odpowiedzi na pytania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Co w szkole w obszarze doradztwa zawodowego jest robione dobrze? ☐ Jakie kompetencje realizatorów WSDZ sprzyjają podejmowanym działaniom? ☐ Czy dotychczasowe działania w zakresie doradztwa zawodowego są doceniane? 	<p>Słabe strony szkoły planującej realizację WSDZ mogą wyłonić się podczas poszukiwania odpowiedzi na pytania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Czego w szkole w obszarze doradztwa zawodowego się nie robi? ☐ Czego w obszarze doradztwa zawodowego nie robi się najlepiej? ☐ Jakich kompetencji realizatorom WSDZ brakuje? ☐ Czego szkoła powinna unikać?
<p>Szanse szkoły można określić odpowiadając na pytania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Jakie osoby sprzyjają szkole? ☐ Na kogo szkoła może liczyć? ☐ Z pomocy jakich instytucji szkoła może korzystać? ☐ Czy istnieje pozytywny klimat wokół doradztwa zawodowego w środowisku lokalnym? 	<p>Zagrożenia dla szkoły zostaną zidentyfikowane podczas udzielania odpowiedzi na pytania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Kto może (w) szkole przeszkadzać w realizacji WSDZ? ☐ Jaki jest stosunek organu prowadzącego szkołę do doradztwa zawodowego? ☐ Czy szkoła może liczyć na wsparcie finansowe i organizacyjne z zewnątrz?

¹⁰ A. Łukaszewicz, *Szkolny doradca zawodowy*, KOWE-ZiU, Warszawa 2003.

¹¹ K. Druzak, J. Minta, *Poradnictwo zawodowe w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli przedmiotu*, KOWE-ZiU, Warszawa 2013.

6. Diagnoza potrzeb (uczniów, rodziców i nauczycieli) w zakresie doradztwa.

Jednym z ważnych zadań szkoły w realizacji doradztwa jest *systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej* (por. s. 10). Wyniki diagnozy będą istotnym elementem prac nad WSDZ, gdyż pokażą, co uczniowie wiedzą na temat planowania własnej kariery edukacyjnej i zawodowej, jakiego wsparcia oczekują, jakie formy doradztwa są dla nich atrakcyjne. Często stosowaną metodą

diagnozy jest kwestionariusz ankiety dla uczniów. Przygotowując kwestionariusz ankiety, warto pamiętać, by nie było w nim zbyt dużo pytań otwartych (przykład – tabela 2). Mogą być one zbyt trudne dla uczniów, którzy dotychczas nie zastanawiali się nad podobnymi kwestiami. Warto zatem przygotować różne kafeterie.

Jednak warto sięgnąć także po inne sposoby, np. warsztaty w czasie zajęć z wychowawcą klasy. Warsztaty takie nie wymagają przygotowania kwestionariusza, pozwalają na dyskusję i ewentualne wyjaśnienie niejasnych kwestii.

Tabela 2. Przykład kwestionariusza ankiety dla ucznia¹²

Jakiej pomocy i wsparcia oczekujesz ze strony doradcy zawodowego, czego ma ona dotyczyć?

Ustosunkuj się do każdej propozycji, zaznaczając swój wybór – zakreśl jedną z cyfr od 1 do 5. Cyfry te oznaczają wagę danego obszaru pomocy dla Ciebie: 1 – nieważne, 2 – raczej nieważne, 3 – trudno powiedzieć, 4 – raczej ważne, 5 – ważne.

Poznanie siebie, własnego potencjału zawodowego i profilu kompetencyjnego	1	2	3	4	5
Zapoznanie się z aktualną i rzetelną informacją o zapotrzebowaniu na pracowników w województwie	1	2	3	4	5
Poznanie charakterystyk zawodów oraz kwalifikacji	1	2	3	4	5
Poznanie regionalnej oferty kształcenia pozaszkolnego – kursy i szkolenia	1	2	3	4	5
Pomoc w zakresie wyboru dalszego kierunku kształcenia i szkolenia lub zmiany kwalifikacji w odniesieniu do indywidualnych predyspozycji zawodowych i zapotrzebowania rynku pracy	1	2	3	4	5
Zapoznanie się z przydatnymi wzorami podstawowych dokumentów aplikacyjnych (CV, list motywacyjny) i uzyskanie pomocy w ich sporządzeniu	1	2	3	4	5
Kształtowanie umiejętności związanych z planowaniem własnej kariery zawodowej i skutecznym poruszaniem się na rynku pracy	1	2	3	4	5
Poznanie skutecznych metod poszukiwania zatrudnienia	1	2	3	4	5
Kształtowanie umiejętności związanych z procesem rekrutacji (rozmowa z przyszłym pracodawcą, negocjowanie wysokości wynagrodzenia)	1	2	3	4	5
Wiedza dotycząca tego, jakie cechy kandydata są szczególnie cenione przez pracodawców	1	2	3	4	5
Poznanie różnych przydatnych źródeł informacji edukacyjno-zawodowych przydatnych podczas poszukiwania zatrudnienia i planowania własnej kariery zawodowej	1	2	3	4	5
Skorzystanie z fachowych programów multimedialnych, publikacji, czasopism, ulotek	1	2	3	4	5

¹² Na podstawie: M. Górczyński, *Ankieta diagnozująca zapotrzebowanie słuchaczy Lubelskiego Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego na informacje edukacyjno-zawodowe oraz na pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej*.

Warto pamiętać, że **pierwszym doradcą edukacyjnym i zawodowym uczniów są rodzice**. Dlatego także wśród nich należy przeprowadzić diagnozę potrzeb w zakresie doradztwa – zapytać, jakich informacji potrzebują, by efektywnie wspierać dzieci w planowaniu kariery edukacyjnej i zawodowej. Analiza danych może pozwolić odpowiedzieć na pytanie, jak z rodziców uczynić sojuszników szkoły w realizacji doradztwa.

Kolejną ważną grupą są nauczyciele. To oni ostatecznie będą spotykali się z uczniami i ich rodzicami i rozmawiali o planowaniu kariery edukacyjnej i zawodowej. Warto znać ich potrzeby w zakresie szkoleń, dostępu do publikacji, materiałów edukacyjnych.

Przykładowe metody badania potrzeb to:¹³

- konsultacje z samorządem uczniowskim,
- ankietowanie uczniów,
- konsultacje z rodzicami (wywiady, ankiety),
- wyodrębnianie potrzeb uczniów w wyniku burzy mózgów przeprowadzonej wśród personelu szkoły,
- konsultacje z lokalnymi pracodawcami (wywiady, ankiety),
- konsultacje z absolwentami szkoły (wywiady, ankiety),
- analiza odpowiednich publikacji poświęconych doradztwu.

Im bardziej zróżnicowane metody badania potrzeb w zakresie doradztwa będą stosowane i im więcej osób o te potrzeby zapytamy, tym lepszy będzie plan pracy w zakresie doradztwa, tym efektywniejsze będą działania podejmowane w tym zakresie przez szkołę.

7. Przyjęcie założeń dotyczących WSDZ.

Aby przygotować projekt WSDZ, warto przyjąć przynajmniej kilka założeń¹⁴:

- pomoc profesjonalna powinna być usytuowana blisko ucznia, a więc w szkole;
 - działania powinny być podejmowane wspólnie z uczniem;
 - konieczne jest zagwarantowanie systematycznego i planowego oddziaływania na ucznia;
 - nieodzowne jest motywowanie uczniów, ich rodziców i nauczycieli do świadomego interesowania się problematyką rozwoju zawodowego i planowania kariery zawodowej oraz do korzystania z pomocy i wsparcia doradczego;
 - istotne jest uwzględnianie odpowiednich dokumentów i aktów prawnych, które stanowią podstawę funkcjonowania WSDZ w szkole;
 - ważne jest postrzeganie wyboru zawodu jako procesu rozwojowego;
 - docenienie roli środowiska szkolnego w kształtowaniu decyzji uczniów;
 - działania w szkole powinny się koncentrować na obszarach ważnych dla ucznia: wiedza o sobie, wiedza na temat zawodów, wiedza na temat ścieżek kształcenia i wiedza na temat rynku pracy;
 - WSDZ obejmuje pracę indywidualną i grupową z uczniami, ich rodzicami, nauczycielami, środowiskiem lokalnym;
 - działania powinien koordynować fachowiec – doradca zawodowy lub wyznaczony przez dyrektora nauczyciel mający do tego odpowiednie przygotowanie.
- W tej części WSDZ można wspomnieć o idei uczenia się przez całe życie, świadomości ciągłych zmian i roli kompetencji kluczowych. *Warto pamiętać, że doradztwo zawodowe nie*

¹³ Praca zbiorowa, *ABC Poradnictwa zawodowego w szkole*, KOWEZiU, Warszawa 2008.

¹⁴ K. Druzak, J. Minta, *Poradnictwo zawodowe w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli przedmiotu*, KOWEZiU, Warszawa 2013.

służy tylko wybraniu zawodu, a przede wszystkim budowaniu kariery zawodowej w dłuŝszej perspektywie, przy założeniu zmienności rynku pracy i wielce prawdopodobnej, wielokrotnej konieczności przekwalifikowywania się pracowników w XXI wieku¹⁵.

Jednak przyjęte założenia będą przede wszystkim zależały od tego, jaką definicję doradztwa edukacyjno-zawodowego przyjmie szkoła.

8. Opracowanie katalogu działań w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego na cały cykl kształcenia.

Opisywane w WSDZ działania powinny obejmować cały cykl edukacyjny (trzy lub w przypadku techników cztery lata).

Przy planowaniu działań z zakresu doradztwa najczęściej wykorzystuje się następujące modele¹⁶:

- **model linearny** – konkretne treści są przekazywane w zaplanowanej kolejności, najbardziej rozpowszechniony model doradztwa w gimnazjach:

I klasa gimnazjum – poznanie siebie;

II klasa gimnazjum – poznanie zawodów i rynku pracy;

III klasa gimnazjum – podjęcie decyzji edukacyjnej i/lub zawodowej;

- **model modułowy** – realizowane są podobne treści, ale inna jest ich organizacja. Moduły: poznanie siebie, wiedza o rynku pracy, podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych realizowane są w każdej klasie. Treści komponowane są tak, aby uczeń miał możliwość pogłębiania wiedzy i rozwijania umiejętności, z którymi zapoznał się wcześniej;

- **model problemowy** – założeniem jest tu potrzeba wskazania obszarów tematycznych, z którymi warto zapoznać ucznia. Obszary te powinny być mocno zakotwiczone w potrzebach uczniów i korespondować ze specyfiką ich branży.

Z punktu widzenia efektywności doradztwa najmniej korzystny jest model liniowy, gdyż przy takim układzie treści, uczeń w trzeciej klasie gimnazjum będzie podejmował decyzję o wyborze kariery edukacyjnej i zawodowej na podstawie informacji o sobie sprzed trzech lat.

Skuteczne doradztwo wymaga od doradców i nauczycieli znajomości ważnych i trudnych kwestii związanych ze współczesnym rynkiem pracy. Kiedy i jak rozmawiać z uczniami o współczesnych problemach związanych ze współczesnym rynkiem pracy? Te pytania zadają sobie często doradcy zawodowi, nauczyciele wychowawcy i rodzice. Na te pytania można znaleźć odpowiedź w *Informatorze o zawodach szkolnictwa zawodowego*¹⁷. Zamieszczone tam teksty poruszają takie tematy, jak: ponowoczesność, globalizacja, społeczeństwo ryzyka, kolonizowanie przyszłości, prekariat oraz oczekiwania pracodawców, kwalifikacje zawodowe, stereotypy zawodowe oraz zmiany w kształceniu zawodowym. Te zagadnienia omówione są w krótkich tekstach w przystępny dla uczniów sposób, zachęcając do dyskusji. Warto zatem uwzględnić je wśród planowanych działań.

Przygotowany katalog działań z zakresu doradztwa należy uporządkować. Jednym ze sposobów jest przyjęcie perspektywy zadań opisanych w rozporządzeniu w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach

¹⁵ T. Sobierajski, *Doradztwo zawodowe. Uniwersalizm i konceptualizacja*, ISNS UW, Warszawa 2013.

¹⁶ M. Rosalska, *Warsztat diagnostyczny doradcy zawodowego*, KOWEŻiU, Warszawa 2012.

¹⁷ D. Obidniak, A. Pfeiffer, M. Suliga, *Informator o zawodach szkolnictwa zawodowego*, KOWEŻiU, Warszawa 2013.

Tabela 3. Przykład usystematyzowania działań z zakresu doradztwa

Obszar 1. Systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania poszczególnych uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej				
Lp.	Opis działania	Sposoby realizacji	Osoby/institucje odpowiedzialne za realizację działania	Czas realizacji
1				
Obszar 2. Gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia				
Lp.	Opis działania	Sposoby realizacji	Osoby/institucje odpowiedzialne za realizację działania	Czas realizacji
1				
Obszar 3. Prowadzenie zajęć przygotowujących uczniów do świadomego planowania kariery i podjęcia roli zawodowej				
Lp.	Opis działania	Sposoby realizacji	Osoby/institucje odpowiedzialne za realizację działania	Czas realizacji
1				
Obszar 4. Koordynowanie działalności informacyjno-doradczej prowadzonej przez szkołę/placówkę				
Lp.	Opis działania	Sposoby realizacji	Osoby/institucje odpowiedzialne za realizację działania	Czas realizacji
1				
Obszar 5. Współpraca z innymi nauczycielami w tworzeniu i zapewnieniu ciągłości działań w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego				
Lp.	Opis działania	Sposoby realizacji	Osoby/institucje odpowiedzialne za realizację działania	Czas realizacji
1				

i placówkach. Wszystkie działania można usystematyzować – pokazano to na przykładzie tabeli 3¹⁸.

Przygotowanie takiej czy podobnej tabeli może mieć charakter ewaluacji wstępnej. Pozwoli sprawdzić, czy zaplanowane działania wyczerpują zapisy rozporządzenia.

Przykłady różnych działań w zakresie doradztwa – w odniesieniu do wszystkich odbiorców: uczniów, ich rodziców, nauczycieli – zamieszczone są w dalszej części publikacji.

9. Opisanie ról wszystkich osób zaangażowanych w realizację działań, czas i miejsce, sposoby realizacji.

Opis działań trzeba uzupełnić informacjami o tym: kto, kiedy, gdzie i w jaki sposób będzie je realizować. Jak w innych przypadkach warto pamiętać, że:

- im więcej osób pozyskamy do realizacji zadań, tym więcej będzie zrobione;
- im precyzyjniej opiszemy, kiedy mają być realizowane poszczególne działania, tym większa pewność, że będą one zrealizowane. Dlatego należy unikać sformułowań *praca ciągła, na bieżąco*. Można zapisać: *co najmniej raz w miesiącu, dwa razy w semestrze* itd.
- różnorodne, aktualne i rzetelne informacje edukacyjno-zawodowe pozwolą wszystkim zainteresowanym zdobyć potrzebną wiedzę. Zasoby informacyjne oraz narzędzia pracy doradców zawodowych zostały opisane w rozdziale 3.

¹⁸ A. Lisikiewicz, *Doradztwo zawodowe – Od diagnozy do ewaluacji – Praktyczne wsparcie kadry szkół gimnazjalnych. Podręcznik trenera*. Materiał przygotowany w ramach projektu „Edukacja dla pracy. Etap I”, KOWEZIU.

Aby doradztwo było skuteczne, musi opierać się na rzetelnej i aktualnej informacji edukacyjno-zawodowej. Zatem jednym z kluczowych miejsc realizacji doradztwa powinna być biblioteka szkolna. Warto uczynić nauczyciela-bibliotekarza osobą odpowiedzialną za aktualizację tych informacji i stałe gromadzenie publikacji wspierających szkoły w realizacji zadań z doradztwa.

10. Opisanie korzyści z planowanych działań w zakresie doradztwa.

Jak pokazują liczne badania doradztwo zawodowe rozumiane jest bardzo wąsko – jako doradztwo indywidualne. Często sami nauczyciele nie postrzegają swojej pracy związanej z zajęciami dotyczącymi etyki zawodowej, planowania kariery, etosu pracy w kategoriach doradztwa. Często też, w dyskusjach z przedstawicielami organu prowadzącego, radą pedagogiczną czy rodzicami brakuje argumentów, dlaczego doradztwo jest ważne, jakie są korzyści z dobrze realizowanego doradztwa.

Poniżej przedstawiono przykładowe korzyści z doradztwa dla uczniów, rodziców i szkoły. Opracowanie takiego katalogu warto uczynić przedmiotem warsztatów z nauczycielami, uczniami i ich rodzicami.

Korzyści dla ucznia¹⁹:

- pomoc w racjonalnym zaplanowaniu indywidualnej ścieżki kariery;
- uświadomienie możliwości wprowadzania zmian w zaplanowanej ścieżce zawodowej;
- zapobieganie niepowodzeniom szkolnym, zniechęceniu, porzucaniu szkoły, a w konsekwencji w podjęciu nieodpowiedniej pracy lub trudności w jej znalezieniu, przekazy-

wanie aktualnych informacji o typach szkół ponadgimnazjalnych, kierunkach studiów i innych możliwościach kontynuacji nauki;

- pomoc we wkraczaniu i poruszaniu się po rynku pracy.

Korzyści dla rodziców²⁰:

- przygotowanie do efektywnego wspierania dzieci w podejmowaniu przez nich decyzji edukacyjno-zawodowych;
- przekazywanie aktualnych informacji o typach szkół, możliwościach kształcenia;
- pomoc dzieciom w wyborze szkoły ponadgimnazjalnej.

Korzyści dla szkoły²¹:

- realizowanie zobowiązań wynikających z zapisów zawartych w statutach gimnazjów;
- utworzenie na terenie szkoły bazy informacji edukacyjnej i zawodowej oraz zapewnienie jej systematycznej aktualizacji – trafne wybory edukacyjno-zawodowe uczniów;
- konkurencyjność szkoły, poprawa jej wizerunku i prestiżu – tworzenie i aktualizacja baz informacji edukacyjno-zawodowej;
- podniesienie świadomości znaczenia doradztwa w szkole;
- przygotowanie ucznia do podjęcia ról społecznych i zawodowych.

11. Poszukiwanie sojuszników zewnętrznych.

Samodzielnie czy we współpracy? To ważne pytanie związane z realizacją doradztwa w szkole. Współpraca może dotyczyć pojedynczej szkoły, która ma własny WSDZ i szuka sojuszników albo szkół, które działają w sformalizowanej sieci tworzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego (przykłady dobrych praktyk opisano w rozdziale 7).

¹⁹ D. Kukła, W. Duda, *Doradztwo zawodowe wobec nowych wyzwań i oczekiwań społeczno-gospodarczych*, Wydaw. Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2010.

²⁰ Tamże.

²¹ Praca zbiorowa, *ABC Poradnictwa zawodowego w szkole*, KOWEziU, Warszawa 2008.

Szukając instytucji i organizacji, które mogą być partnerem szkoły w realizacji doradztwa, warto zwrócić się między innymi do:

- poradni psychologiczno-pedagogicznej,
- powiatowego urzędu pracy,
- innych szkół tego samego lub wyższego typu,
- Ochotniczego Hufca Pracy,
- zakładu doskonalenia zawodowego,
- izby rzemiosł,
- pracodawców,
- organizacji pozarządowych,
- szkół wyższych,
- instytucji szkoleniowych i wielu innych.

Informacje o zakresie działań instytucji realizujących zadania z zakresu doradztwa opisane są w publikacji *Poradnictwo zawodowe w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli przedmiotu autorstwa Katarzyny Druzak i Joanny Minta*, dostępnej na stronie KOWEziU.

Korzyści dla szkoły płynące ze współpracy z instytucjami, które realizują doradztwo zawodowe są liczne, m.in.:

- bogatsza oferta działań dla uczniów, rodziców i nauczycieli,
- wymiana doświadczeń,
- doskonalenie nauczycieli zaangażowanych w realizację doradztwa,
- dostęp do różnorodnych źródeł informacji edukacyjno-zawodowej.

Dużym wsparciem w realizacji zadań z doradztwa może być lokalna sieć doradców zawodowych (lub/i osób, którym dyrektorzy powierzyli zadanie realizacji i/lub koordynację doradztwa w szkole). W przeprowadzonym w województwie warmińsko-mazurskim – w ramach jednego z projektów systemowych współfinansowanych z środków Unii Europejskiej, w ramach EFS – pilotażu zewnętrznego wsparcia szkół w realizacji zadań z zakresu doradztwa stworzono sieć doradców we wszystkich powiatach. W raporcie z pilotażu doświadczenia te opisano następująco: *Ze wszystkich form współpracy, jakie podjęto*

*w ramach tworzenia i rozwijania Sieci Doradców, warsztaty miały największe znaczenie. W ich trakcie możliwa była wymiana doświadczeń, tworzono efektywne sposoby wsparcia koleżeńskie, zwłaszcza dla początkujących nauczycieli wyznaczonych do pracy doradczej w szkołach. W warsztatach Sieci doradców braли udział doradcy z wieloletnim stażem pracy, ale również nauczyciele, którzy takie działania podjęli stosunkowo niedawno i nie posiadali doświadczenia. Wsparcie koleżeńskie i podpowieździ merytoryczne od doświadczonych kolegów były dla nich bardzo cenne.*²²

Przygotowanie i opisanie roli sojuszników zewnętrznych rozszerzy listę działań planowanych przez szkołę. Warto więc w tym miejscu dokonać kolejnego przeglądu listy działań i odpowiednio ją uzupełnić.

12. Ewaluacja zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Doradztwo edukacyjno-zawodowe, podobnie jak inne obszary pracy szkoły, powinno być systematycznie monitorowane i poddawane ewaluacji wewnętrznej.

Rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego zobowiązuje dyrektorów szkół i placówek do przeprowadzania, we współpracy z nauczycielami, ewaluacji wewnętrznej oraz nakłada na szkoły i placówki obowiązek wykorzystywania wyników ewaluacji wewnętrznej w procesie podnoszenia i doskonalenia jakości pracy. Pewną dowolność pozostawia rozporządzenie dyrektorom szkół i placówek w kwestii wyboru obszarów poddawanych ewaluacji wewnętrznej, jednakże zapisy rozporządzenia jednoznacznie precyzują, że **ewaluację wewnętrzną prze-**

²² Praca zbiorowa, *Raport z pilotażu zewnętrznego wsparcia szkół w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego realizowany w województwie warmińsko-mazurskim w roku szkolnym 2011/2012*, KOWEziU, Warszawa 2012.

prowadza się w odniesieniu do zagadnień uznanych w szkole i placówce za istotne w jej działalności.

Szkoła, decydując się na ewaluację doradztwa edukacyjno-zawodowego, może podejść do tego co najmniej dwoma sposobami:

- 1) skorzystać z wymagań wobec szkół zamieszczonych w załączniku 2 do rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego,
- 2) opracować własny projekt ewaluacji dotyczący wyłącznie doradztwa.

W pierwszym przypadku – analizując wybrane w szkole do ewaluacji wewnętrznej jedno (lub kilka) wymaganie opisane w ww. załączniku – warto zastanowić się, które zapisy zawierają treści dotyczące doradztwa. Wówczas poddając ewaluacji stosunkowo szeroki zakres pracy szkoły, można zdobyć wiedzę na temat realizacji doradztwa. Wadą takiego podejścia jest dość niewielka liczba informacji, które na ten temat można zdobyć. W drugim przypadku zespół ewaluacyjny musi w całości opracować projekt ewaluacji realizacji doradztwa w szkole. Mimo pracy, którą trzeba wykonać, szkoła zdobędzie pełną i głęboką wiedzę na temat realizacji wewnątrzszkolnego systemu doradztwa. Inspiracji do przygotowania dobrego i kompletnego projektu ewaluacji doradztwa można poszukiwać w różnych publikacjach. Poniżej zaprezentowano kilka z nich.

Standardy jakości kształcenia zawodowego²³

W 2013 roku w projekcie *Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru* opracowano *Standardy jakości kształcenia zawodowego*. Standardy te stanowią dobrowolne narzędzie,

które może być wykorzystywane przez dyrektorów i nauczycieli szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe przy podejmowaniu działań mających na celu podnoszenie jakości, zwiększenie efektywności prowadzonego kształcenia oraz poprawę wizerunku szkoły lub placówki²⁴. Wśród dziesięciu zaproponowanych standardów jakości dziewięć dotyczy doradztwa i brzmi następująco:

Szkoła wspiera uczniów w dokonaniu oceny trafności wyboru zawodu, w podjęciu decyzji w zakresie dalszego kształcenia lub ewentualnego przekwalifikowania się i przygotowuje ucznia do odnalezienia się na rynku pracy.

Zaproponowane do tego standardu kryteria i przykładowe wskaźniki mogą być bardzo pomocne przy projektowaniu ewaluacji wewnętrznej w zakresie doradztwa – tabela 4. Publikacja ta jest dostępna na stronie internetowej KOWEziU w zakładce dotyczącej kształcenia zawodowego.

Propozycja obszarów do ewaluacji autonomicznej w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego

Inny punkt wyjścia do ewaluacji proponuje M. Rosalska w książce *Warsztat diagnostyczny doradcy zawodowego*²⁵. Podejście to zostało wykorzystane w programie szkolenia dla dyrektorów gimnazjów Doradztwo zawodowe. Od diagnozy do ewaluacji. Praktyczne wsparcie kadry szkół gimnazjalnych realizowanego w ramach projektu *Edukacja dla pracy* współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Autorka zaproponowała

²³ Standardy jakości kształcenia zawodowego, KOWEziU, Warszawa 2013.

²⁴ Tamże.

²⁵ Rosalska Małgorzata, *Warsztat diagnostyczny doradcy zawodowego*, KOWEziU, Warszawa 2012.

Tabela 4. Kryteria i wskaźniki – standardy jakości kształcenia zawodowego – przykłady

Kryteria	Wskaźniki
W szkole/placówce zapewnia się uczniom dostęp do kompleksowych usług doradczych	<ul style="list-style-type: none">☐ zatrudniony jest doradca zawodowy lub jego zadania powierzane są wychowawcy, nauczycielowi, innemu specjalście lub☐ organizuje się kontakt z doradcą zawodowym w poradni psychologiczno-pedagogicznej;☐ funkcjonuje wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego;☐ oferta usług doradczych obejmuje poradnictwo indywidualne i grupowe w zakresie:<ul style="list-style-type: none">– informacji edukacyjno-zawodowej,– udostępniania narzędzi diagnostycznych, wspomagających proces poznawczy i decyzyjny,– możliwości uzyskiwania dodatkowych kwalifikacji w zawodach w ramach danego obszaru kształcenia, planowania kolejnych etapów kariery zawodowej, ewentualnie zmiany kierunku kształcenia,– wsparcia w decyzjach edukacyjno-zawodowych uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,– informowania uczniów o możliwości wzięcia udziału w dodatkowych praktykach i stażach oraz innych zajęciach zwiększających szanse na zatrudnienie
W szkole/placówce osoba realizująca zadania z zakresu doradztwa aktywnie uczestniczy w procesie rekrutacji uczniów do szkoły	z dokumentacji osoby realizującej zadania z zakresu doradztwa wynika, że osoba ta: <ul style="list-style-type: none">– aktywnie uczestniczy w organizowanych przez szkołę spotkaniach informacyjnych dla kandydatów, udzielając im wsparcia w dokonaniu wyboru, prowadzi rozmowy z kandydatami do szkoły/placówki prowadzącej kształcenie zawodowe w celu weryfikacji lub potwierdzenia świadomego wyboru kierunku kształcenia, motywu wyboru zawodu przez ucznia/słuchacza, wykluczenia ewentualnych przeciwwskazań do pracy w danym zawodzie;– organizuje wizyty uczniów gimnazjum w szkole/placówce, w tym zajęcia zawodowe, spotkania z rodzicami gimnazjalistów;– współpracuje przy organizacji dni otwartych szkoły, targów edukacyjnych
W szkole/placówce prowadzona jest współpraca na rzecz doradztwa zawodowego z: <ul style="list-style-type: none">– poradnią psychologiczno-pedagogiczną,– placówką doskonalenia nauczycieli,– pracodawcami lokalnego rynku pracy,– z instytucjami zewnętrznymi (partnerstwo lokalne)	z dokumentacji szkolnej wynika, że szkoła/placówka współpracuje z: <ul style="list-style-type: none">– poradnią psychologiczno-pedagogiczną,– placówką doskonalenia nauczycieli;– pracodawcami lokalnego rynku pracy,– instytucjami (urząd pracy, biuro karier, Młodzieżowe Biuro Pracy, Mobilne Centrum Informacji Zawodowej, cech rzemiosł, Ochotniczy Hufiec Pracy itp.), a efekty współpracy świadczą o kompleksowości usług doradczych

<p>W szkole/placówce działania z zakresu doradztwa zawodowego wykonywane przez doradców zawodowych lub inne osoby realizujące zadania z tego zakresu podlegają monitorowaniu i ewaluacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> ☐ wnioski wynikające z ewaluacji są wykorzystywane do planowania zmian służących podniesieniu jakości usług doradczych; ☐ oceniana jest jakość usług doradczych i podejmowane są działania w celu uzyskania informacji dotyczących losów absolwentów, w tym między innymi: <ul style="list-style-type: none"> – dalszej ścieżki edukacyjnej absolwenta, – podjęcia zatrudnienia po ukończeniu szkoły (w tym: trudności związanych z poszukiwaniem pierwszej pracy, zgodności podjęcia pierwszej pracy z wyuczonym zawodem, podjęcia zatrudnienia u pracodawców u których jako uczniowie szkoły zawodowej uczestniczyli w realizacji praktycznej nauki zawodu)
--	---

Schemat 1. Obszary ewaluacji autonomicznej w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego – propozycja

pewne obszary do ewaluacji, które pokazano na schemacie 1.

Do tych obszarów konieczne jest przygotowanie pełnego projektu ewaluacji, z celami, pytaniami badawczymi, kryteriami, wskaźnikami i narzędziami. Wysiłek ten opłaci

się, gdyż szkoła zdobędzie rzetelną wiedzę o swojej pracy w zakresie doradztwa.

Jeszcze inną inspiracją mogą być **Standardy doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach gimnazjalnych Miasta Poznania** dostępne na stronie internetowej www.cdzdm.pl.

Działania podejmowane przez szkoły i placówki w ramach ewaluacji wewnętrznej są nie tylko nieodłącznym elementem zmian jakościowych w edukacji, ale przede wszystkim podstawowym warunkiem rozwoju każdej szkoły/placówki jako organizacji. Doradztwo edukacyjno-zawodowe jest procesem, który integruje różne obszary pracy szkoły, angażuje różne osoby i instytucje w celu lepszego przygotowania uczniów do podejmowania decyzji o ich przyszłości. Dlatego ewaluacja tego procesu zasługuje na najwyższą uwagę.

13. Przygotowanie dokumentu opisującego WSDZ.

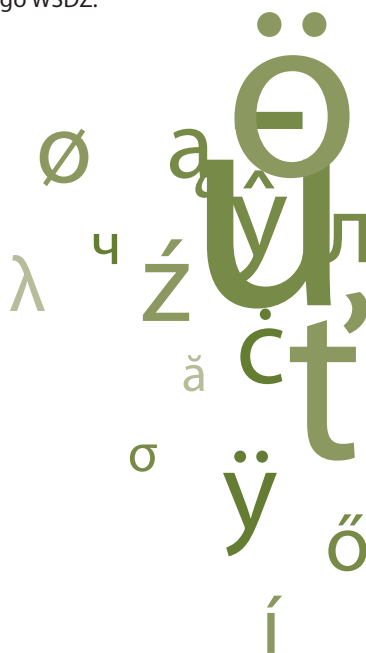
Opisane powyżej działania, przygotowujące WSDZ, powinny znaleźć swoje zwieńczenie w dokumencie. Warto zadbać, by ten dokument napisano językiem stosunkowo prostym. Żywanie zbyt specjalistycznego, hermetycznego języka może spowodować,

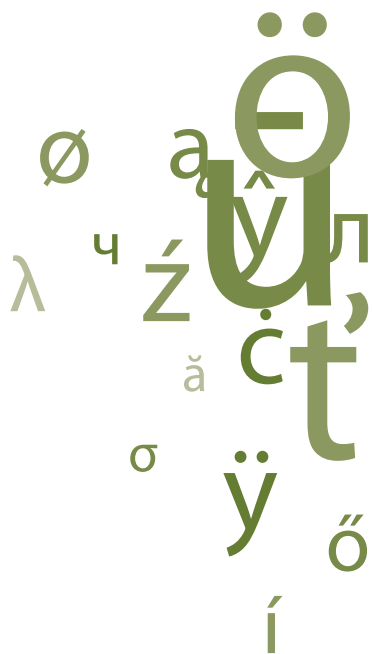
że opisane działania nie będą do końca zrozumiałe oraz utrwali (w nauczycielach, uczniach i ich rodzicach oraz przedstawicielach JST) przekonanie, że doradztwo jest zamkniętą dziedziną tylko dla specjalistów. W dokumencie powinny być opisane działania zaplanowane na cały cykl kształcenia. Należy zadbać, by opis działań nie był wyłącznie spisem tematów spotkań z uczniami.

Dobłą praktyką jest niestandardowe tytułowanie dokumentu, by wyrażał on pozytywne wobec doradztwa zawodowego skojarzenia.

Oprócz opisu WSDZ konieczne jest przygotowywanie corocznych planów pracy doradcy zawodowego.

W drugiej części publikacji zamieszczone są różne przykłady wewnętrznych systemów doradztwa zawodowego. Warto się z nimi zapoznać i potraktować je jako inspirację to stworzenia lub doskonalenia własnego WSDZ.

ÿ ü ø ù π ž ä á í Ÿ ç ě ê ő ł đ ь š з π ř ý

Zasoby informacyjne
oraz narzędzia pracy
doradców zawodowych

3

3.1. Narzędzia diagnostyczne i materiały metodyczne

Trafna i rzetelna diagnoza predyspozycji zawodowych i zainteresowań uczniów, przeprowadzona z wykorzystaniem narzędzi diagnostycznych, zapewnia im możliwość poznania siebie, zwiększenie świadomości oraz trafności podejmowanych decyzji edukacyjnych i zawodowych.

W 2008 roku Ministerstwo Edukacji Narodowej ogłosiło konkurs na opracowanie narzędzi diagnostycznych i materiałów metodycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów.

Celem konkursu było stworzenie narzędzi oraz materiałów metodycznych do wykorzystania w procesie planowania ścieżki edukacyjnej i kariery zawodowej ucznia przez instytucje zajmujące się doradztwem edukacyjnym i zawodowym oraz przez rodziców, uczniów i nauczycieli.

W ramach zrealizowanych projektów, współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, powstały opisane poniżej narzędzia, dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej (www.men.gov.pl) w zakładce Kształcenie zawodowe – Poradnictwo edukacyjno-zawodowe – Projekty systemowe i konkursowe oraz na portalu Scholaris (www.scholaris.pl) i na płycie dołączonej do niniejszej publikacji.

W podanych opisach zastosowano pewne skróty. Przy każdym opisie narzędzia podane są informacje:

- ▲ dla jakiego etapu edukacyjnego opracowano narzędzie: I–VI – szkoła podstawowa, G – gimnazjum, PD – szkoła ponadgimnazjalna;
- ▲ kto jest adresatem narzędzia: U – uczeń, R – rodzic, N – nauczyciel, DZ – doradca zawodowy.

Talent Game – metodyka i narzędzia diagnozy predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów

I–VI	G	PG	U	DZ
------	---	----	---	----

Tajemnice Aeropolis to gra edukacyjno-diagnostyczna przeznaczona dla dzieci i młodzieży w wieku 7–18 lat. Pozwala młodym ludziom lepiej poznać swoje zainteresowania zawodowe. Zawiera szereg minitestów psychologicznych diagnozujących kompetencje i predyspozycje.

Podczas gry uczeń wędruje po różnych pozaziemskich światach tworzących galaktykę Aeropolis w poszukiwaniu swojego ojca, który w tajemniczych okolicznościach nagle zniknął. Na poszczególnych etapach gry uczeń rozwiązuje minitesty psychologiczne diagnozujące

różne aspekty kompetencji oraz predyspozycji, m.in. kompetencje poznawcze i społeczne, koordynację wzrokowo-ruchową, wytrzymałość, zdolności muzyczne.

Narzędzie zostało opracowane w taki sposób, by mogło być wykorzystywane przez uczniów w różnym wieku. Po określeniu na wstępie gry kategorii wiekowej, każdy uczestnik ma do przejścia tę samą ścieżkę – fabułę, w zależności od wieku zróżnicowane są zadania diagnostyczne.

W ramach projektu Talent Game opracowane zostały następujące poradniki i materiały ułatwiające korzystanie z tego narzędzia diagnostycznego:

- ▲ **Przewodnik dla narzędzia Talent Game**, który zawiera podstawowe informacje o grze, historii jej powstania i raportach, które gracz może wygenerować po jej zakończeniu.
- ▲ **Poradnik dla uczniów MÓJ TALENT**, skierowany do osób, które zdecydowały się zagrać w tę grę. Uczniowie znajdują w nim podstawowe informacje o tym, jak ważna jest wiedza o sobie i swoich możliwościach. W poradniku opisano również, kim jest doradca zawodowy, jak się przygotować na spotkanie z nim oraz jaką pomoc może on zaoferować.
- ▲ **Poradnik Talent Game dla doradców zawodowych** zawiera zbiór informacji na temat uwarunkowań wyboru ścieżek zawodowych oraz informacje dotyczące sposobu budowania dobrych kontaktów z klientami, motywowania ich do działania, wyznaczania celów, rozwijania umiejętności ułatwiających analizę potencjalnych ścieżek kariery i podjęci decyzji edukacyjno-zawodowej. Poradnik zawiera także wskazówki dotyczące sposobu przeprowadzenia rozmowy doradczej oraz omówienia z uczniem wyników gry i poszczególnych minitestów. Materiały te są dostępne na stronie internetowej: <http://www.talentgame.pl>.

Opracowanie i udostępnienie spójnego pakietu narzędzi diagnostycznych i materiałów dydaktycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów

I–VI	G	PG	U	R	DZ	N
------	---	----	---	---	----	---

W skład narzędzia wchodzi poradniki przeznaczone dla uczniów w poszczególnych grupach wiekowych (klasa I–III, klasa IV–VI, gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna) oraz dla doradców zawodowych/nauuczycieli realizujących zadania z tego zakresu. Ich głównym celem jest przedstawienie informacji i wskazówek dotyczących wyboru zawodu oraz pokazanie możliwości przeprowadzenia efektywnego poradnictwa zawodowego. W każdym z poradników poruszane są zagadnienia właściwe dla omawianego etapu edukacyjnego. Poza materiałami przeznaczonymi dla doradców zawodowych oraz dzieci i młodzieży powstał **poradnik dla rodziców**, którzy odgrywają znaczącą rolę w procesie poznawania siebie i wyboru zawodu dokonywanego przez ich dzieci. W poradniku uwzględniono informacje o rozwoju człowieka, scharakteryzowano poszczególne zadania rozwojowe właściwe dla danego okresu życia i wynikające z nich charakterystyczne działania. W poradniku uwzględniono także wybrane zagrożenia i zaburzenia typowe dla poszczególnych okresów, opisano także propozycje wsparcia. Dodatkowo autorzy narzędzia przygotowali odrębną publikację, na podstawie której można zorganizować **wyjazd na zieloną szkołę**. W materiale tym zamieszczono scenariusze zajęć oraz konkretne ćwiczenia, które można wykorzystać podczas spotkań z grupą. Głównym celem

pracy z uczniami – z wykorzystaniem zaproponowanego materiału – jest pomoc uczniom w nabyciu nowej wiedzy oraz uświadomieniu sobie własnych możliwości, umiejętności i zainteresowań. Wiedza na temat zawodów i rynku pracy pomaga w podjęciu ostatecznej decyzji odnośnie przyszłości zawodowej.

Podstawą opisywanego pakietu narzędzi diagnostycznych są:

▲ **Test Barwy Preferencji Zawodowych**, opiera się na próbie obiektywizacji pomiaru zachowań emocjonalnych mierzonych subiektywnym stosunkiem do barw. Celem badania jest diagnoza dominujących w życiu jednostki faktycznych lub potencjalnych sfer aktywności zawodowych.

▲ **Skala Postaw Twórczych i Odtwórczych**. Test ma mierzyć postawy twórcze rozumiane jako ogólna właściwość jednostki umożliwiająca i ukierunkowująca jej aktywność opartą na odpowiednich cechach wrażliwości emocjonalnej i percepcyjnej, cechach osobowościowych oraz motywacji, umiejętności kierowania sobą. Postawa twórcza to zatem nie tylko pozytywny stosunek do twórczości, ale też odpowiednie podejście do świata i samego siebie.

▲ **Kwestionariusz Nastawień Intrapersonalnych, Interpersonalnych i Nastawień wobec Świata**. Narzędzie to odnosi się do przekonań osobistych na temat własnej osoby, relacji z innymi ludźmi, własnego życia i świata, które decydują o sposobie działania i doko-

nywanych wyborach kreacyjnych. Służą on do badania nastawień intrapersonalnych rozumianych jako obraz siebie i samoocena globalna (system przekonań wobec własnego „ja”), na którą składają się samoocena ogólna i samooceny cząstkowe. Nastawienia te to obraz innych ludzi i relacji z nimi.

▲ **Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Trudnych**. Narzędzie to pomaga określić, jakie młodzi ludzie mają umiejętności radzenia sobie w sytuacji trudnej. Już od narodzin człowiek musi nauczyć się radzić sobie z trudnościami i wyzwaniami, które przed nim stoją. Sytuacja trudna powoduje podjęcie aktywności, która w konsekwencji spowoduje poprawę stanu emocjonalnego. Dlatego też w teście, tak jak i w życiu, strategię radzenia sobie w takich sytuacjach są analizowane na przykładzie określonej sytuacji.

Młodzieżowy Kwestionariusz Zainteresowań Zawodowych

I-VI	G	PG	U	DZ
------	---	----	---	----

W skład narzędzia wchodzi test Młodzieżowy Kwestionariusz Zainteresowań Zawodowych – w skrócie MŁOKOZZ, który można przeprowadzać zarówno w wersji papierowej, jak i elektronicznej.

Test ten opracowano na podstawie koncepcji Hollanda, która wyróżnia 6 kategorii zainteresowań (realistyczne, badawcze, artystyczne, społeczne, przedsiębiorcze i konwencjonalne). Ze względu na różnice kulturowe, niektóre z nich zyskały nowe nazwy i tak zainteresowania realistyczne nazwano przedmiotowymi, konwencjonalne – metodycznymi, a przedsiębiorcze – kierowniczymi. Zainteresowania i kompetencje decydują o indywidualnej tendencji do określonego sposobu myślenia, postrzegania rzeczywistości i działania w ciągu całego życia. Podczas rozwiązywania testu zadaniem ucznia jest odnalezienie siebie wśród 6 typów diagnozowanych zainteresowań. Po wypełnieniu kwestionariusza uzyskuje on informacje na temat siły swoich zainteresowań oraz krótką interpretację każdego z nich.

Aby umożliwić doradcom zawodowym korzystanie z narzędzia autorzy opracowali podręcznik, w którym opisano uwarunkowania wyboru zawodu, założenia teoretyczne i dane empiryczne będące punktem wyjścia do przeprowadzonych badań oraz etapy powstawania kwestionariusza. W podręczniku znajduje się także opis samej procedury badania, obliczania i interpretacji wyników oraz wskazówki dotyczące możliwości wykorzystania w praktyce doradczej wyników badania przeprowadzonego kwestionariuszem MŁOKOZZ. Wśród załączników przedstawiono profile dla różnych zawodów, które mogą być pomocne przy orzekaniu o trafności wyboru zawodu, a także normy i jeden egzemplarz kwestionariusza wraz z materiałami niezbędnymi do jego wypełniania.

Vademecum Talentu – zintegrowana ocena predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów

I–VI	G	PG	U	R	DZ	N
------	---	----	---	---	----	---

Vademecum zawiera narzędzia ułatwiające gromadzenie i porządkowanie informacji związanych z rozwojem zawodowym ucznia, przygotowywaniem planów jego kariery zawodowej oraz kontrolowanie ich realizacji.

Vademecum Talentu składa się z różnych elementów; są to:

▲ Podręcznik dla ucznia

– Portfolio Vademecum Talentu,

który ma pomóc uczniowi zwrócić uwagę na to, co jest ważne, aby osiągnąć sukces, czyli poznać swój potencjał, nauczyć się poszukiwać informacji oraz podejmować przemyślane decyzje dotyczące przyszłości edukacyjno-zawodowej. Portfolio jest to jedynie przygotowana, ale pusta forma, zawierająca specjalnie opracowane ćwiczenia. Stopniowo powinna być wypełniana treścią. Portfolio składa się z kilku części, zostały one ułożone według schematu postępowania przy wyborze zawodu i dalszego kształcenia.

▲ **Arkusze samooceny ucznia** jest zbiorem kilku ćwiczeń na podstawie których uczeń może sporządzić wstępny szkic samego siebie. Po jego wykonaniu do portfolio będzie mógł dodać przygotowany w ten sposób obraz samego siebie obejmujący m.in. zainteresowania, zdolności, wartości, wiedzę, cechy osobowości, stan zdrowia.

- ▲ **Arkusz wsparcia od rówieśnika** zawiera zestaw pytań, według których kolega będzie analizował preferencje zawodowe ucznia. Powinna to być osoba do której uczeń ma duże zaufanie, która najlepiej ze wszystkich zna jego mocne i słabe strony, potrafi wymienić cechy charakteru, zainteresowania, zdolności ucznia. Ostatnią stroną arkusza wsparcia z syntetycznym opisem ucznia i jego potencjału, z perspektywy koleżanki lub kolegi, uczeń dołącza do swojego portfolio. Dzięki takiej samej strukturze, porównując go ze swoim opisem, uczeń może w łatwy sposób odnaleźć podobieństwa i różnice.
- ▲ **Arkusz wsparcia od nauczyciela/pedagoga/doradcy zawodowego** – część przeznaczona do wypełnienia przez nauczyciela, który dobrze zna ucznia lub wychowawcę. Tak jak w poprzednim arkuszu ostatnia strona zawiera podsumowanie – jest przeznaczona do dołączenia do portfolio ucznia. Znajdzie się na niej syntetyczny opis ucznia i jego potencjału widziany z perspektywy nauczyciela.
- ▲ **Arkusz wsparcia od rodzica** jest przeznaczony do wypełnienia przez rodzica, który – przez pryzmat codziennych obserwacji swojego dziecka, wieloletniego doświadczenia w jego wychowaniu – będzie się starał odpowiedzieć na pytania zawarte w kwestionariuszu. Jest to ostatni z 4 arkuszy wsparcia. Powinni go wypełnić rodzice ucznia razem lub przynajmniej jedno z nich. Możliwe jest również, aby w specyficznych sytuacjach, rodzice wypełnili każde z osobna swój arkusz – wówczas uczeń będzie mieć 2 dodatkowe obrazy siebie. Tak jak w innych arkuszach ostatnia strona zawiera podsumowanie – należy ją dołączyć do portfolio ucznia. Uczeń znajdzie na niej syntetyczny opis siebie i potencjału widziany z perspektywy rodziców.
- ▲ **Poradnik multimedialny** jest to multimedialna instrukcja opisująca Vademecum Talentu. Pokazuje ona sposoby jego wykorzystania i konkretne korzyści. Zanim doradca zawo-

dy/nauczyciel rozpocznie pracę z uczniem, warto, aby się z nią zapoznał.

Dodatkowo przygotowano:

- ▲ **Scenariusze zajęć grupowych** – są to przygotowane do wykorzystania przez doradcę zawodowego lub nauczyciela po 3 scenariusze zajęć grupowych przeznaczonych dla poszczególnych typów szkół (podstawowej, gimnazjum i ponadgimnazjalnych).
- ▲ **Podręcznik mentora** – zawiera krótką propozycję metodyki zajęć dotyczących rozwoju zainteresowań i predyspozycji zawodowych uczniów, dokonywania diagnozy predyspozycji i zainteresowań w oparciu o narzędzia z pakietu.
- ▲ **Informator** – jest ogólnym opisem metody Vademecum Talentu i jej wdrażania jako zintegrowanej oceny do szkół.
- ▲ **Przewodnik po wolnym czasie** – broszura przeznaczona dla rodziców, zawiera praktyczne wskazówki dla rodziców, jak efektywnie wykorzystać czas wolny dziecka.
- ▲ **Właśnie to lubię robić** – jest narzędziem do oceny preferencji i zainteresowań zawodowych uczniów. Test określa najbardziej preferowane przez ucznia rodzaje czynności i poprzez powiązanie ich z głównymi rodzajami pracy (takimi jak np. praca artystyczna, opiekuńcza czy produkcyjna) wskazuje uczniowi szerokie obszary, gdzie może znaleźć zawody, w których to, co lubi robić, będzie mógł wykonywać na co dzień.

Labirynt zawodów, czyli niewerbalny test predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów wraz z multimedialnymi zasobami informacyjnej zawodowej

I-VI	G	PG	U	R	DZ	N
------	---	----	---	---	----	---

Test przygotowano w trzech wersjach wiekowych – dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Dla każdej z tych grup przygotowano zostały multimedialne zasoby informacji zawodowej, które mogą być wykorzystywane przez doradców zawodowych, pedagogów, nauczycieli, a także samodzielnie przez uczniów i ich rodziców w procesie planowania ścieżki edukacyjnej i kariery zawodowej uczniów.

Dla uczniów szkoły podstawowej to najkrótsza wersja oraz opis wyników sugerujący jedynie, szerokie obszary zawodowe odpowiadające predyspozycjom i zainteresowaniom – wskazane zostają preferencje w kierunku konkretnych branż *Przewodnika po zawodach*. Test ten może zostać wykorzystany do wprowadzenia młodych osób w myślenie o pracy zawodowej. Opis wyników pokazuje strukturę świata zawodów. Wyniki testu oraz później wędrówka po świecie zawodów mają być początkiem systematycznej eksploracji i myślenia o własnym miejscu na rynku pracy.

Dla uczniów gimnazjów test i opis jego wyników stanowi jedną z wielu informacji zwrotnych oraz podstawę do konkretnych decyzji i wyboru ścieżki edukacyjno-zawodowej, dlatego test generuje bardziej wyczerpującą interpretację wyników.

Dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych test i opis jego wyników stanowi materiał porównawczy dla dokonanych już wyborów (szczególnie dla uczniów szkół o profilu zawodowym), daje podstawy do konkretnych decyzji i wyboru bądź zmian ścieżki edukacyjno-zawodowej.

DIAPREZAMUS – pakiet diagnostyczno-metodyczny wspierający proces orientacji zawodowej dzieci i młodzieży

IV-VI	G	PG	U	R	DZ
-------	---	----	---	---	----

Narzędzia skonstruowane w ramach pakietu diagnostyczno-metodycznego DIAPREZAMUS zostały opracowane z myślą o trzech grupach wiekowych: uczniach szkół podstawowych (klasach IV-VI), uczniach gimnazjów oraz uczniach szkół ponadgimnazjalnych. Dodatkowo wersja elektroniczna dla najmłodszej grupy wiekowej została opracowana w formie gry komputerowej. Wersje dla poszczególnych grup wieko-

wych różnią się między sobą liczbą pytań oraz treścią.

Dodatkowo opracowano zestaw materiałów metodycznych:

▲ dla doradców:

- *Orientacje zawodowe na zmieniającym się rynku pracy* – podręcznik zawiera najważniejsze informacje dotyczące kompetencji jakich obecnie oczekują pracodawcy od swoich pracowników, specyfiki wyboru i planowania kariery zawodowej oraz charakterystyki poszczególnych obszarów zawodowych.
- *Poradnictwo zawodowe w społeczeństwie wiedzy. Kierunki przemian, nowe zadania i wyzwania* – przedstawia zmiany zachodzące w roli doradcy zawodowego oraz zawiera informacje o narzędziach diagnostycznych dla doradców zawodowych.

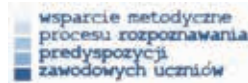
▲ dla uczniów:

- *Ze szkoły do pracy* – praktyczny poradnik dotyczący planowania kariery zawodowej przeznaczony dla ucznia. Zawiera wskazówki oraz zestaw ćwiczeń, które mogą pomóc uczniowi w przechodzeniu przez poszczególne etapy procesu planowania.

▲ dla rodziców:

- *Biuletyn metodyczny w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych* – przedstawia podstawowe informacje o kompetencjach kluczowych, czym są, jak je identyfikować oraz w jaki sposób je zdobywać podczas całego życia.
- *Materiał informacyjny dla rodziców dotyczący perspektywy rozwoju rynku pracy* – jest to kompendium wiedzy o współczesnym rynku pracy, zawodach i pracy przyszłości oraz nowym modelu kariery.

Wsparcie metodyczne procesu rozpoznawania predyspozycji zawodowych uczniów

III, VI	G	PG	U	DZ
---------	---	----	---	----

W ramach projektu opracowano **Kwestionariusz Predyspozycji Zawodowych**, który bazuje na teorii Johna Hollanda. Jest przeznaczony do określenia predyspozycji zawodowych uczniów – preferencji, zdolności, zainteresowań, kompetencji, zachowań i cech osobowych, które są charakterystyczne dla typów osobowości uwzględnionych w teorii Hollanda – realistycznego, badawczego, artystycznego, społecznego, przedsiębiorczego, konwencjonalnego. Typy osobowości odpowiadają środowiskom pracy. Pracując we właściwym dla siebie środowisku pracy, ludzie mają możliwość wykorzystania swoich umiejętności i cech charakteru, mogą spełniać się w preferowanej roli społecznej zgodnie z własnymi wartościami. Wyniki uzyskane w trakcie badania kwestionariuszem mogą zostać wykorzystane przez doradcę zawodowego w trakcie pracy z dziećmi lub z młodzieżą, w procesie doradczym, m.in. w trakcie podejmowania decyzji edukacyjnych bądź zawodowych, w projektowaniu ścieżek kształcenia czy w ukierunkowaniu dalszego rozwoju zawodowego jednostki. Bardziej szczegółowa analiza rezultatów umożliwi doradcy zawodowemu uzyskanie informacji dotyczących samooceny, samowiedzy i samoświadomości osoby badanej w odniesieniu do jej preferencji, zdolności, zainteresowań,

kompetencji, cech osobowych czy zachowań (głównie w wymiarze przyszłości zawodowej). Praca z tym kwestionariuszem umożliwi doradcy zawodowemu oraz osobie badanej uzyskanie informacji na temat preferowanego środowiska zawodowego, obszarów kształcenia lub zawodów, które badany mógłby wykonywać w przyszłości.

Kwestionariusz Predyspozycji Zawodowych – Wersja do Samobadania – jest dostępny w wersji papierowej i elektronicznej. Obie mają taką samą instrukcję oraz taki sam układ pytań (kwestionariusz zawiera 36 twierdzeń). Twierdzenia zawarte w kwestionariuszu tworzą sześć skal, które odnoszą się do sześciu typów osobowości zawodowej opracowanych przez J. Hollanda. Opracowano cztery wersje kwestionariusza dla czterech grup wiekowych – uczniów:

- szkoły podstawowej (uczniów klasy III i klasy VI),
- gimnazjum,
- szkół ponadgimnazjalnych.

Rozpoznanie predyspozycji i zainteresowań – gwarancją życiowego sukcesu

IV–VI	G	PG	U	R	DZ
-------	---	----	---	---	----

Narzędzie to składa się z testów, które pomogą w określeniu zainteresowań, predyspozycji zawodowych i zdolności dzieci i młodzieży. Testy te są przeznaczone dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

Autorzy narzędzia opracowali również **Poradnik metodyczny**, który zawiera

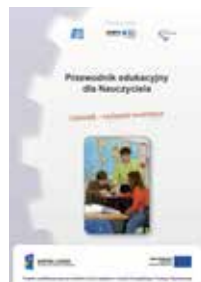
przykładowe scenariusze zajęć dla uczniów z poszczególnych grup wiekowych oraz publikacje **Moja ścieżka do kariery** przeznaczone dla uczniów i rodziców szkół. Są to krótkie poradniki zawierające podstawowe informacje dotyczące planowania kariery i rozpoznawania predyspozycji zawodowych w zależności od etapu rozwoju na jakim znajduje się dziecko.

Poznaj swoje zainteresowania i świat szkolnictwa zawodowego

IV–VI	G	PG	U	R	DZ	N
-------	---	----	---	---	----	---

W ramach projektu powstały następujące narzędzia diagnostyczne i materiały metodyczne:

▲ **Przewodnik edukacyjny dla Nauczyciela.** Zawiera zestaw 3 wystandaryzowanych kwestionariuszy do samobadania zainteresowań zawodowych uczniów należących do różnych grup wiekowych wraz z podręcznikiem

do testów, instrukcje zastosowania pakietu narzędzi, obsługi programu komputerowego oraz opisy 5 przykładowych wewnętrznych systemów doradztwa zawodowego dla 5 typów szkół (podstawowa, gimnazjum, liceum ogólnokształcące, szkoła zawodowa, technikum), niezbędne do ich realizacji scenariusze zajęć, materiały dydaktyczne i załączniki do zajęć oraz charakterystyki 208 zawodów).

▲ **Przewodnik edukacyjny dla Ucznia.** Zawiera zestaw 3 wystandaryzowanych kwestionariuszy do samobadania zainteresowań zawodowych uczniów należących do różnych grup wiekowych wraz z podręcznikiem do testów, instrukcje zastosowania pakietu narzędzi, obsługi programu komputerowego oraz

materiały wspierające proces planowania ścieżki kariery.

▲ **Przewodnik dla Rodzica.** Zawiera zestaw 3 wystandaryzowanych kwestionariuszy do samobadania zainteresowań zawodowych uczniów należących do różnych grup wiekowych wraz z podręcznikiem do testów, instrukcje zastosowania pakietu narzędzi, obsługi programu komputerowego oraz wskazówki w zakresie wspierania dziecka w procesie planowania ścieżki kariery.

▲ **Absolwent na rynku pracy – poradnik dla Ucznia i Nauczyciela.** Celem poradnika jest zaprezentowanie podstawowych trendów i tendencji na współczesnym rynku pracy, wyjaśnienie zjawisk, mechanizmów i pojęć

w taki sposób, by ułatwić uczniowi poruszanie się po współczesnym rynku pracy. Publikacja adresowana jest przede wszystkim do uczniów starszych, którzy w niedługim czasie będą musieli odnaleźć swoje miejsce na rynku pracy. Poradnik ma za zadanie zarówno rozszerzyć wiedzę uczniów na temat współczesnego rynku pracy, jak i wyposażyć w umiejętności potrzebne do poruszania się po nim. Dla nauczycieli stanowi on źródło wskazówek dotyczących tego, jak wspierać przyszłych absolwentów w stawianiu pierwszych kroków na rynku pracy. Poradnik zawiera też dużo informacji o tym, gdzie szukać dodatkowych materiałów i wsparcia; w sposób jasny i przejrzysty omawia zjawiska związane z rynkiem pracy oraz techniki radzenia sobie na trudnej drodze jaką jest poszukiwanie pracy po raz pierwszy.

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę różnorodność opisanych narzędzi, każdy doradca zawodowy lub nauczyciel może i powinien dobrać takie, które w jego opinii będą najbardziej odpowiednie dla grupy uczniów, z którymi pracuje. Może się okazać, że będzie mógł wykorzystać tylko część z któregoś pakietu, niemniej jednak najważniejsze jest, aby uczeń lub grupa uczniów, z którymi pracuje, wyniosła z przeprowadzonych zajęć jak najwięcej korzyści.

Uwaga. Dotychczas opracowane narzędzia zamieszczone na płycie dołączonej do publikacji dotyczą stanu prawnego sprzed września 2012 r., tj. przed reformą szkolnictwa zawodowego, która wprowadziła m.in. podział zawodów na kwalifikacje. Tym samym zachodzi konieczność każdorazowego dostosowania przez nauczycieli/doradców zawodowych zawartej w nich informacji o zawodach do aktualnej klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego oraz podstawy programowej kształcenia w zawodach.

Kolejne narzędzia i materiały już w 2015 r.

Mając na uwadze ciągle zmieniającą się sytuację na rynku pracy i w świecie zawodów, Ministerstwo Edukacji Narodowej – za pośrednictwem Ośrodka Rozwoju Edukacji w październiku 2013 roku – uruchomiło kolejny projekt konkursowy, którego celem jest opracowanie narzędzi do badania kompetencji, zainteresowań i predyspozycji zawodowych. Narzędzia, które powstaną w ramach tego projektu, będą skierowane nie tylko do uczniów, ale również do uczących się i zamierzających podjąć naukę osób dorosłych. Narzędzia zostaną opracowane do końca 2015 roku. Tak więc nauczycielu i doradco zawodowy informacji o kolejnych materiałach oraz narzędziach, które będziesz mógł wykorzystywać z swojej pracy, szukaj na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej (www.men.gov.pl) oraz Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej (www.koweziu.edu.pl, www.euroguidance.pl) i Ośrodka Rozwoju Edukacji (www.ore.edu.pl).

3.2. Publikacje opracowane w projektach Eurodoradztwo Polska oraz Edukacja dla pracy

W pracy doradcy zawodowego pomocne są nie tylko narzędzia diagnostyczne, musi on również nieustannie uzupełniać swoją wiedzę, poznawać trendy, nowe teorie i zmiany zachodzące w edukacji oraz na rynku pracy. Najprostszym i najbardziej dostępnym sposobem wydaje się przeczytanie książki lub materiałów metodycznych. Dlatego też ze środków Unii Europejskiej, m.in. z projektów Eurodoradztwo Polska oraz Edukacja dla pracy opracowano wiele publikacji poruszających tematykę poradnictwa zawodowego. Publikacje te są dostępne poprzez stronę projektu www.euroguidance.pl, strony Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz KOWEŻiU.

Inicjatywa Komisji Europejskiej funkcjonująca pod nazwą *Euroguidance Network* ma na celu rozwój całościowego poradnictwa zawodowego (*lifelong guidance*) poprzez gromadzenie i upowszechnianie informacji zawodowej, wymianę i upowszechnianie dobrych praktyk poradnictwa zawodowego, opracowywanie i dystrybucję materiałów specjalistycznych i metodycznych z obszaru teorii i praktyki poradnictwa zawodowego, organizowanie seminariów, szkoleń i konferencji oraz udział w krajowych i międzynarodowych spotkaniach i konferencjach poświęconych poradnictwu zawodowemu. Polska uczestniczy w pracach Sieci Eurodoradztwo od 1999 r. Projekt ten jest realizowany przez dwa resorty. W resorcie pracy zadania projektu realizuje Departament Rynku Pracy jako krajowy koordynator. Po stronie resortu edukacji w realizacji zadań projektu uczestniczą Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej.

Projekt Eurodoradztwo Polska adresowany jest przede wszystkim do doradców zawodowych. Realizowane działania służą podniesieniu kompetencji zawodowych i rozwojowi warsztatu

pracy doradców zawodowych przez wzbogacanie zasobów informacji oraz udostępnianie różnego rodzaju opracowań. W projekcie przygotowywanych jest wiele publikacji przeznaczonych dla doradców zawodowych i innych osób realizujących zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach i placówkach systemu oświaty.

Poniżej krótko opisano wybrane publikacje wydane w projekcie Eurodoradztwo Polska w ciągu ostatnich kilku lat, jednak pełną ofertę można znaleźć na stronach internetowych.

Od marzeń do kariery. Poradnik dla uczniów i absolwentów szkół ponadgimnazjalnych,

który zawiera informacje dotyczące procesu podejmowania decyzji i planowania kariery zawodowej, sposobów poszukiwania pracy oraz najważniejsze informacje o współczesnym rynku pracy.

Poradnictwo zawodowe w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli przedmiotu,

którego celem jest zwrócenie uwagi nauczycieli przedmiotów na zagadnienia z zakresu poradnictwa zawodowego, które mają charakter ponadprzedmiotowy i mogą zostać włączone w programy nauczania poszczególnych przedmiotów szkolnych.

Od aktora do autora własnej kariery. Wspieranie młodzieży w konstruowaniu kariery to publikacja skierowana do uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, zawierająca konkretne wskazówki i porady ułatwiające wybór szkoły i kariery zawodowej.

Metody, techniki i narzędzia diagnostyczne w poradnictwie zawodowym, publikacja zawiera informacje o narzędziach i materiałach metodycznych do badania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów.

Podstawy poradnictwa kariery. Poradnik dla nauczycieli jest adresowany do nauczycieli, którzy chcą uczestniczyć w kreowaniu kariery życiowej swoich uczniów. Poradnik nakreśla teoretyczne podstawy poradnictwa kariery, omawia zagadnienia związane z poradnictwem kariery dla młodzieży oraz przedstawia metody działania nauczyciela jako doradcy kariery zarówno w indywidualnym, jak i grupowym poradnictwie.

Cenne są również publikacje przygotowane w ramach projektu systemowego **Edukacja dla pracy** współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

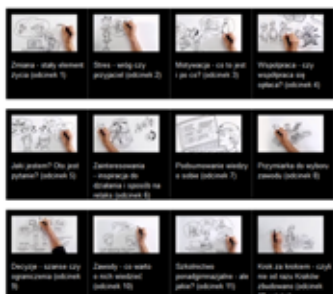
Informator o zawodach szkolnictwa zawodowego (2013) zawierający krótkie opisy zawodów oraz ścieżek edukacyjnych, które pozwalają je zdobyć. Informator został opracowany na podstawie znowelizowanej klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Opisano w nim 193 zawody szkolnictwa zawodowego wraz z informacją o typach szkół ponadgimnazjalnych, w których odbywa się kształcenie.

Rozwijam skrzydła – poradnik metodyczny dla wychowawców gimnazjum w zakresie doradztwa zawodowego. Poradnik został tak skonstruowany, aby wpierał wychowawców/nauczycieli gimnazjum w realizacji tematyki dotyczącej wyboru zawodu i dalszej edukacji. Poradnik jest podzielony na moduły – lekcje możliwe do realizacji podczas pobytu uczniów w gimnazjum. Zaproponowane w nim treści merytoryczne i ćwiczenia praktyczne mają przygotować uczniów nie tylko do zdobywania wiedzy o sobie, ale również informacji o otoczeniu.

Poradnikowi towarzyszy 12 filmów animowanych z wykorzystaniem których można poprowadzić lekcje, prezentacje do zajęć dla uczniów i dla rodziców opisane w poradniku.

Plakaty o kształceniu zawodowym

Podobną funkcję jak publikacje mogą pełnić udostępnione na stronie KOWEZIU plakaty.

Jak pomóc rozwijać skrzydła?

Broszura dla rodziców uczniów gimnazjum, w której przedstawiono informacje, które mają pomóc rodzicom przy wsparciu dzieci w procesie podejmowania decyzji, rozpoznawaniu zainteresowań, talentów, uzdolnień oraz wskazać, gdzie szukać informacji o szkołach, zawodach i rynku pracy.

Filmy o zawodach i doradztwie edukacyjno-zawodowym

Dużym wsparciem w pracy doradcy zawodowego oraz wychowawcy są filmy dostępne na stronie internetowej KOWEZIU. Prezentują one różne zawody, różne kariery zawodowe, pokazują, na czym polega praca doradcy zawodowego oraz gdzie i jak z niej korzystać.

Materiały informacyjne. Na stronie internetowej KOWEZIU dostępne są materiały informacyjne adresowane do gimnazjalistów i ich rodziców. Materiały te można powielić i rozdać uczniom i rodzicom. W artykułach poruszane są następujące tematy:

- ▲ Czym należy się kierować, podejmując decyzję o wyborze szkoły ponadgimnazjalnej? Jak wybrać szkołę ponadgimnazjalną?
- ▲ Jak szukać informacji o zawodach i szkołach prowadzących kształcenie zawodowe?
- ▲ Kim jest doradca zawodowy?

E-lekcje w postaci filmów fabularnych
 E-lekcje – wykorzystujące e-learning – są adresowane do gimnazjalistów, ich rodziców, wychowawców i doradców zawodowych.

E-gazetki

W e-gazetkach opisano zawody z klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego; można się z nimi zapoznać na stronie internetowej KOWEziU.

Uwaga. Publikacje oraz materiały multimedialne są dostępne poprzez stronę portalu www.doradztwozawodowe.koweziu.edu.pl oraz stronę internetową Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej www.koweziu.edu.pl.

Oferta szkoleniowa KOWEZiU
dla doradców oraz nauczycieli
realizujących zadania
z zakresu doradztwa

4

W ofercie KOWEZiU, prócz licznych publikacji dotyczących doradztwa, można odnaleźć również szkolenia z tego zakresu. Na przykład **oferta na rok szkolny 2014/15 obejmuje** następujące kursy:

1. **Poradnictwo na odległość.** Celem kursu jest przygotowanie nauczycieli, nauczycieli-doradców zawodowych, pracowników PPP do pracy z klientem na odległość
2. **Techniki kreatywne w poradnictwie zawodowym.** Celem kursu jest przygotowanie nauczycieli, nauczycieli-doradców zawodowych, pracowników PPP do wykorzystania technik kreatywnych podczas pracy z klientem
3. **Doradztwo zawodowe. Od diagnozy do ewaluacji. Praktyczne wsparcie kadry szkół gimnazjalnych.** Szkolenie realizowane w ramach projektu Edukacja dla pracy. Etap 2 współfinansowanego z środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Jest ono adresowane do przedstawicieli gimnazjów: kadry kierowniczej, doradców zawodowych, wychowawców. W ramach szkolenia zaplanowano tematy adresowane do wszystkich uczestników razem oraz osobno dla dyrektorów i osobno dla doradców zawodowych oraz wychowawców.

Tematy wspólne:

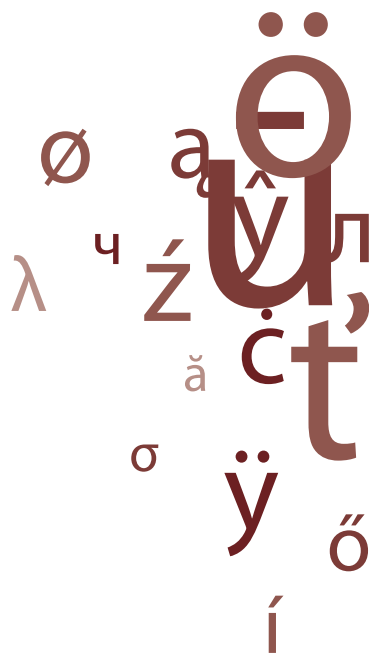
- Podstawy teoretyczne doradztwa edukacyjno-zawodowego.
- Doradztwo edukacyjno-zawodowe w świetle krajowych i unijnych przepisów prawnych.
- Planowanie działań w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego w gimnazjum.
- Prezentacja dostępnych zasobów dotyczących doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Tematy adresowane do dyrektorów gimnazjów:

- Analiza mocnych i słabych stron w działaniach gimnazjum w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego.
- Ewaluacja wewnętrzna doradztwa edukacyjno-zawodowego w gimnazjum.

Tematy adresowane do doradców zawodowych i wychowawców:

- Jak pomóc uczniom gimnazjum w planowaniu kariery?
 - Jak wspierać nauczycieli przedmiotów w gimnazjum w prowadzeniu zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego?
 - Wykorzystanie informacji edukacyjno-zawodowych w realizacji doradztwa zawodowego.
- Udział w szkoleniach dotyczących realizacji doradztwa w szkole może być ważnym aspektem rozwoju zawodowego nauczycieli i jednym z elementów WSDZ.

Gimnazjum – dobre praktyki
w zakresie Wewnętrznej
Systemu Doradztwa Zawodowego

5

5.1. Sytuacja psychofizyczna młodzieży w okresie podejmowania decyzji zawodowej na etapie szkoły gimnazjalnej

Jednym z najbardziej decydujących i intensywnych etapów życia człowieka jest czas edukacji w gimnazjum. Ten okres przemian, które ze świata dzieciństwa prowadzą go ku dorosłości, wewnętrznie zróżnicowany, wypełniony ważnymi momentami, to czas dorastania, zwany również okresem adolescencji. Obecnie ze względu na zmiany społeczno-kulturowe, możemy zaobserwować, że u niektórych osób ten etap życia się wydłuża²⁶.

Jak zauważają autorzy książki *Mamy wybór*, czas nauki w gimnazjum zbiega się z fazą przejściową pomiędzy okresem wczesnego dorastania (do około 16. roku życia) a późnym dorastaniem (po 16. roku życia). W okresie wczesnego dorastania następuje najintensywniejsze dojrzewanie płciowe, wtedy również jednym z najważniejszych zadań rozwojowych staje się rozwijanie poczucia autonomii²⁷. Innymi wyzwaniami, jakie przypadają na ten szczególny czas, jest również rozwój kompetencji emocjonalnych, budowanie systemu własnych wartości, nabywanie pewności siebie oraz radzenie sobie ze zmianami, które zachodzą w sferze fizyczności. Na tym etapie życia bardzo ważne jest rozwijanie umiejętności interpersonalnych przez budowanie relacji społecznych z dorosły-

mi i rówieśnikami. Poznawanie zasad współpracy z innymi, wyrażanie swoich myśli i opinii, uwzględnianie własnych potrzeb w stosunkach z otoczeniem przy jednoczesnym akceptowaniu potrzeb innych. Ten okres w życiu człowieka to głównie czas rozwoju osobowości w relacjach społecznych (w odniesieniu do rówieśników, rodziny i innych członków społeczeństwa)²⁸.

Dorastanie to trudny moment w życiu każdego człowieka. W tym okresie musi się zmierzyć z licznymi zadaniami rozwojowymi²⁹. Jednym z podstawowych wyzwań są wspomniane już przemiany fizjologiczne organizmu, zwłaszcza dotyczące poznawania i akceptacji sfery własnej płciowości.

Kolejnym zadaniem tego okresu jest proces budowania swojej tożsamości, odkrywania i określania siebie, podejmowania prób, eksperymentowania, sprawdzania siebie w różnych rolach i usamodzielniania się emocjonalnego od dorosłych. To również czas na wytyczanie granic, określanie swoich możliwości oraz wyznaczanie planów i celów do realizacji. Wraz z dorastaniem można zaobserwować zmieniający się stosunek do rodziców – z całkowicie bezrefleksyjnego do bardzo realistycznego³⁰. Chodzi tu przede wszystkim o potrzebę niezależności, podejmowania autonomicznych decyzji oraz ponoszenia ich konsekwencji. Powyższe zadania mają znaczącą rolę w procesie przygotowywania się młodych ludzi do podejmowania życiowych ról – partnera czy pracownika.

²⁶ Tamże.

²⁷ B. Ziółkowska, *Okres dorastania. Jak rozpoznać ryzyko i jak pomagać?*, [w:] *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*, (red.) A.I. Brzezińska, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 381.

³⁰ B. Harwas-Napierała, J. Trempała, *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka*, PWN, Warszawa 2005.

²⁶ A. Bańka, *Otwartość na nowe formy doświadczania pracy i codzienności a procesy integracji osobowości*, [w:] R. Gerlach (red.), *Praca człowieka w XXI wieku. Konteksty – wyzwania – zagrożenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2008.

²⁷ G. Corey, M. Schneider-Corey, *Mamy wybór*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2005, s. 60.

Ostatnie wyzwanie dotyczy przygotowania się do świadomego uczestnictwa w życiu społecznym oraz przyjęcia dojrzałego systemu wartości oraz norm etycznych. W trakcie procesu budowania własnej tożsamości młodzi ludzie poszukują wskazówek, jasnych punktów odniesienia, często narażeni są na te najbardziej wyraziste – choć często niekoniecznie korzystne w dłuższej perspektywie – ruchy społeczne³¹.

Kumulacja zadań rozwojowych i radzenie sobie z nimi, przy jednoczesnym nie zawsze wystarczającym wsparciu młodzieży w tym stadium życia, powoduje, że w efekcie młodzi ludzie doświadczają wielu trudności. Mogą zacząć się pojawiać sytuacje konfliktowe, na przykład w relacjach z rodzicami i nauczycielami, ale również w grupie rówieśniczej, trudności osobiste dotyczące wyboru systemu wartości, a także te związane z okresem podejmowania wyborów edukacyjnych odnośnie przejścia z gimnazjum do szkoły ponadgimnazjalnej. Trudności, których doświadczają młodzi ludzie, mogą także wynikać z niezaspokojenia potrzeb emocjonalnych, poznawczych, intymnych; zagrożeń wynikających z problemów z akceptacją obrazu siebie, wartości, norm i tym podobnych utrudnień dotyczących realizacji zadań, np. zmieniającej się rzeczywistości, braku odpowiednich wzorców postępowania w życiu społecznym, zbyt dużego obciążenia, które jest konsekwencją obniżonej sprawności psychicznej i fizycznej, związanego z dojrzewaniem, przy jednoczesnej konieczności podejmowania coraz większej liczby obowiązków edukacyjnych³².

To właśnie w tym okresie życia człowiek tworzy swój obraz siebie jako niezależnego bytu, autonomicznej jednostki. Zaczyna samodzielnie życie, podejmuje wyzwania, zadaje sobie pytania i próbuje na nie odpowiedzieć, aby zdefiniować swoją tożsamość. Poszukuje odpowiedzi na podstawowe w tym okresie pytanie – *Kim jestem i gdzie chcę dojsz?* Przyjmując perspektywę orientacji i poradnictwa edukacyjno-zawodowego, można przyjąć, że ten właśnie okres jest decydujący ze względu na poszukiwanie siebie.³³

Uczniom gimnazjum sprawia trudność udzielenie konkretnej odpowiedzi na pytanie odnoszące się do ich planów na przyszłość. Nie wiedzą jeszcze, co chcieliby robić w życiu, kim chcieliby być, trudno im sobie też wyobrazić dość odległą jeszcze na tym etapie perspektywę pracy zawodowej. Niezdecydowanie uczniów co do dalszej drogi edukacyjno-zawodowej oraz niezrozumienie ze strony otoczenia jest zauważalne na tym etapie rozwoju. Dlatego warto zwrócić uwagę na bardzo istotną kwestię w tym obszarze. Żyjemy w czasach, kiedy kariery liniowe stają się przeszłością.³⁴ Prawdopodobnie wyborów zawodowych będziemy musieli dokonywać wielokrotnie. We współczesnym świecie, ciągle zmieniającym się rynku pracy, umiejętności podejmowania decyzji, gotowość do zmiany i szybka adaptacja do nowych warunków to jedna z kluczowych kompetencji współczesnego człowieka. Posiadanie takiej właśnie, elastycznej postawy w podejmowaniu decyzji, umiejętności korekty lub całkowitej zmiany planów, może spowodować, że młodym ludziom będzie łatwiej odnaleźć się na ulegającym dynamicznym zmianom rynku

³¹ B. Ziółkowska, *Okres dorastania. Jak rozpoznać ryzyko i jak pomagać?*, [w:] *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*, (red.) A.I. Brzezińska, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 381.

³² Tamże, s. 383.

³³ B. Ziółkowska, *Okres dorastania. Jak rozpoznać ryzyko i jak pomagać?*, [w:] *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*, (red.) A.I. Brzezińska, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.

³⁴ Tamże.

pracy. Należy pamiętać o tym, że w tym trudnym okresie planowania przyszłej drogi edukacyjno-zawodowej – ze względu na problemy wieku dorastania – bardzo ważne jest towarzyszenie i wspieranie młodych ludzi w podejmowaniu przez nich różnorodnych decyzji.

Konstruując Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego w gimnazjum, warto uwzględnić podstawowe cele doradztwa zawodowego na danym poziomie. W gimnazjum są to:

- analizowanie różnych możliwości kariery zawodowej,
- rozpoznawanie uzdolnień, zainteresowań i wartości związanych z pracą,
- zachęcanie do doświadczenia pracy,
- zastanawianie się nad wyborami zawodowymi.³⁵

5.2. Dobre praktyki w zakresie Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego w krakowskich gimnazjach

We współczesnym świecie młodzież wciąż staje przed wyzwaniem dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości. Wobec zawrotnego tempa tych zmian nie zawsze sprawdzają się strategie i sposoby radzenia sobie z własnym życiem. Coraz częściej pojawiają się pytania:

- Jak radzi sobie młodzież w poszukiwaniu kolejnych dróg życiowych?
- Jak projektuje kolejne etapy swojej edukacyjnej i zawodowej przyszłości?
- Jaki jest poziom świadomości procesu kształtowania swojej przyszłości?

³⁵ M. Rosalska, *Warsztat diagnostyczny doradcy zawodowego*, KOWEZIU, Warszawa 2012, s. 27 za D.J. Blum, T.E. Davis (ed) *The school Counselor's Book Of List*, Jossey-Bass, San Francisco 2010.

- Kto może pomóc młodym ludziom we właściwym kreowaniu planów edukacyjnych i zawodowych?

W gimnazjach doradca zawodowy pracuje na podstawie Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego. Jest to ogół planowych i systemowych działań podejmowanych przez szkołę w celu prawidłowego przygotowania uczniów do wyboru przyszłego zawodu poprzez odpowiedni kierunek kształcenia ponadgimnazjalnego. System WSDZ określa rolę, zadania i metody oraz formy pracy nauczycieli, wychowawców, doradców zawodowych oraz rodziców w ramach rocznego planu działania szkoły. WSDZ powinien być co roku aktualizowany i włączany do programów wychowawczych, profilaktycznych gimnazjum.

Przykładowy plan realizacji Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego w Gimnazjum nr 7 im. B. Głowackiego w Krakowie zamieszczono na stronach 51–56.

Jednym z podstawowych elementów systemu doradztwa zawodowego w Krakowie jest autorski program modułowy **Poradnictwo kariery w gimnazjum**. Ideą programu jest *pomaganie nie tylko w wybieraniu, ale także w zmienianiu*. Program został podzielony na niezależne, odpowiednio zbudowane i powiązane ze sobą, jednostki nauczania i uczenia się (jednostki modułowe i jednostki dydaktyczne). Umożliwia to uczniowi udział w programie z różnych poziomów wstępnego i wyjściowego oraz powoduje lepsze dostosowanie treści do wymagań rynku edukacji i rynku pracy. Realizacja programu opiera się na koncepcji *efektów uczenia się* zgodnej z Polską Ramą Kwalifikacji, czyli tego, co osoba ucząca się wie, rozumie i potrafi wykonać w wyniku uczenia się, ujętego w kategoriach wiedzy, umiejętności oraz kompetencji personalnych i społecznych.

Schemat 2. Układ modułowy programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum*

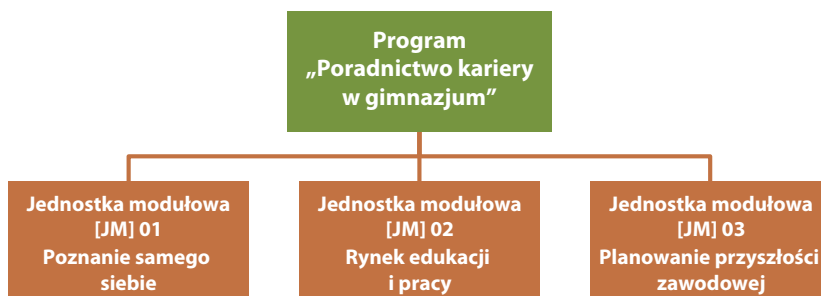
Źródło: opracowanie własne.

Program składa się z trzech zasadniczych modułów realizowanych w poszczególnych klasach gimnazjalnych.

Modułowy układ treści programu zakłada realizację wszystkich trzech jednostek modułowych (w każdym module), w każdej klasie gimnazjum, ale w inny, pogłębiony sposób. Podczas nauki w szkole gimnazjalnej zmieniają się zasoby ucznia, jego sposób myślenia o sobie, jego wiedza, umiejętności, zainteresowania i własna refleksyjność zawodowa. Dynamicznym

zmianom podlega nie tylko rynek pracy, ale także samo zawodoznawstwo. Program *Poradnictwo kariery w gimnazjum* zakłada i komponuje treści w taki sposób, aby w kolejnych latach kształcenia (klasa 1, 2, 3) uczniów miało możliwość pogłębienia wiedzy i rozwinięcia umiejętności, z którymi zapoznał się już wcześniej, w poprzednich klasach. Zwiększa to możliwość konfrontowania zdobytej wiedzy i umiejętności z coraz bardziej rozbudowanym doświadczeniem edukacyjnym i zawodowym oraz uwzględnia dynamikę rozwojową ucznia.

Schemat 3. Zakres tematyczny modułów programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum*

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 5. Opis jednostek modułowych programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum*

Kod i numer Jednostki Modułowej	Nazwa i opis jednostki modułowej
JM 01	<p>Poznanie samego siebie</p> <p>Jednostki dydaktyczne wchodzące w skład jednostki modułowej <i>Poznanie samego siebie</i> prowadzą do opracowania <i>modelu bilansu kompetencji gimnazjalisty</i> w kategorii wiedzy i umiejętności w procesie tzw. określania siebie. Realizacja programu powinna uruchomić myślenie ucznia w konwencji zasobów, talentów i predyspozycji, aby poznał możliwości realnej oceny własnego potencjału oraz umiał go odnieść do swoich planów i aspiracji zawodowych</p>
JM 02	<p>Rynek edukacji i pracy</p> <p>Zakres jednostki modułowej <i>Rynek edukacji i pracy</i> opiera się na poznaniu lokalnego rynku edukacyjnego wraz z obowiązującym systemem rekrutacyjnym, zrozumieniu relacji pomiędzy osiągnięciami edukacyjnymi a planowaniem kariery oraz poznaniem rynku pracy wraz z całą strukturą zawodów z nowej klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Uczeń powinien umieć rozpoznać sytuację na rynku pracy, w jakie kwalifikacje i kompetencje inwestować, jak i gdzie się dokształcać, a kiedy się rekwaliifikować. Istotne wydaje się również określenie i odniesienie do tzw. kompetencji transferowalnych, czyli takich, które mogą być przydatne w różnych zawodach i przy pełnieniu różnorodnych ról zawodowych</p>
JM 03	<p>Planowanie przyszłości zawodowej</p> <p>Jednostka modułowa prowadzi do rozwijania kompetencji w zakresie podejmowania decyzji, wzmacniania samodzielnego i krytycznego myślenia ucznia o swojej przyszłości, automonitorowania przebiegu rozwoju preferencji i zainteresowań zawodowych w trakcie nauki w szkole gimnazjalnej oraz przygotowania portfolio ucznia (papierowego i elektronicznego), powiązanego z suplementem Europass, służącego prezentacji efektów uczenia się nabytych podczas edukacji formalnej i nieformalnej zgodnego z wytycznymi Polskiej Ramy Kwalifikacji</p>

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6. Ogólne i szczegółowe cele programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum* – metody dydaktyczne oraz liczba jednostek szkoleniowych

Cel ogólny programu	Podniesienie u uczniów krakowskich gimnazjów samorządowych zdolności do podejmowania właściwych decyzji dotyczących dalszej edukacji w szkole ponadgimnazjalnej i wyższej oraz zdolności do przyszłego zatrudnienia zgodnie z posiadanymi predyspozycjami
Cele szczegółowe programu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyposażenie uczniów w podstawowe umiejętności i kompetencje o kluczowym znaczeniu dla podejmowania trafnych decyzji edukacyjno-zawodowych (zajęcia warsztatowe, konsultacje indywidualne z doradcą zawodowym). 2. Umożliwienie uczniom dostępu do zasobów informacji edukacyjnych i zawodowych będących w wyposażeniu szkoły oraz w formach e-learningowych służących zdobywaniu informacji zawodowych (platforma e-learningowa). 3. Zapewnienie uczniom na terenie szkoły dostępu do doradcy zawodowego oraz zapewnienie go w planowaniu kariery zawodowej

Metody dydaktyczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Omawianie zagadnień teoretycznych. 2. Omawianie indywidualnych przypadków. 3. Dyskusja. 4. Praca w grupach. 5. Praca indywidualna. 6. Symulacje. 7. Prezentacje multimedialne. 8. Projekty. 9. Ćwiczenia projektowe. 10. Burza mózgów. 11. Debata. 12. Sesje rozwiązywania problemu 	
Formy aktywności ucznia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przygotowanie raportów, projektów, prezentacji, dyskusji. 2. Opracowanie materiałów do zajęć warsztatowych. 3. Wstępne opracowanie wyników testów. 4. Udział w rozmowach indywidualnych z doradcą zawodowym. 5. Przygotowanie własnego portfolio. 6. Opracowanie Indywidualnego Planu Działania Gimnazjalisty. 	
Liczba jednostek dydaktycznych [JD] w poszczególnych modułach	JM 1 Poznanie samego siebie	15
	JM 2 Rynek edukacji i pracy	15
	JM 3 Planowanie przyszłości zawodowej	15

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7. Efekty kształcenia programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum*

Wiedza (wie, umie)	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna swój potencjał osobisty potrzebny do realizacji własnej ścieżki kariery edukacyjno-zawodowej, – ma wiedzę na temat zawodów i planowania rozwoju zawodowego, – posiada pogłębioną wiedzę na temat kwalifikacji i kompetencji zawodowych współczesnego pracownika
Umiejętności (potrafi, rozumie)	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi dokonać bilansu swoich kompetencji indywidualnych, społecznych i zawodowych, – jest w stanie poznać i analizować własne preferencje zawodowe, – jest zdolny w sposób klarowny, spójny i precyzyjny określić wymagania współczesnego rynku pracy dotyczące kompetencji pracownika
Kompetencje społeczne (jest gotów do, jest gotów zrobić)	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ma pogłębioną świadomość znaczenia na rynku pracy nowych sposobów potwierdzania efektów uczenia się, – docenia na podstawie metody portfolio przygotowanie do procesu rekrutacji edukacyjnej i zawodowej, – dostrzega rzeczywiste, współczesne problemy rynku edukacji i rynku pracy

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 8. Plan realizacji programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum* (obejmuje zestawienie jednostek modułowych i dydaktycznych oraz czas ich realizacji dla całego zakresu pracy programu)

Kod i nazwa jednostki modułowej [JM]	Kod i nazwa jednostki dydaktycznej [JD]	Czas realizacji (godz.)
[JM 1] Poznanie samego siebie	[JD 1.01] Zainteresowania i predyspozycje zawodowe	3
	[JD 1.02.] Zdolności a umiejętności	3
	[JD 1.03] Wartości i cele życiowe	3
	[JD 1.04] Kompetencje zawodowe	3
	[JD 1.05] Style i techniki uczenia się	3
Razem dla jednostki modułowej		15
[JM 2] Rynek edukacji i pracy	[JD 2.01] Edukacja a rynek pracy – źródła informacji	3
	[JD 2.02] Kształcenie ponadgimnazjalne – systemy rekrutacyjne	3
	[JD 2.03] Kształcenie ustawiczne	3
	[JD 2.04] Zawodoznawstwo	3
	[JD 2.05] Lokalny rynek pracy	3
Razem dla jednostki modułowej		15
[JM 3] Planowanie przyszłości zawodowej	[JD 3.01] Podejmowanie decyzji	3
	[JD 3.02] Kariera zawodowa	3
	[JD 3.03] Mobilność edukacyjna i zawodowa	3
	[JD 3.04] Autoprezentacja	3
	[JD 3.05] IPD – sposób osiągania celów	3
Razem dla jednostki modułowej		15
Ogółem dla całego programu		45

Źródło: opracowanie własne.

Opracowanie: dr Marian Piekarski
Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki
Centrum Pedagogiki i Psychologii

5.3. Plan realizacji Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego w Gimnazjum nr 7 im. Bartosza Głowackiego w Krakowie

Plan realizacji Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego w klasach pierwszych

Lp.	Rodzaj przedsięwzięcia	Forma realizacji	Osoba odpowiedzialna	Realizator	Uczestnicy	Termin realizacji
1	Zapoznanie Rady Pedagogicznej ze Szkolnym Systemem Doradztwa Zawodowego	Prelekcja	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	Doradca zawodowy	Rada Pedagogiczna	Wrzesień
2	Zapoznanie rodziców ze Szkolnym Systemem Doradztwa Zawodowego	Pogadanka	Dyrektor szkoły, wychowawcy klas	Doradca, wychowawcy, nauczyciele WOS-u	Rodzice	Pazdziernik
3	Jaki, jaka jestem?	Warsztaty, godziny wychowawcze, indywidualne poradnictwo	Doradca zawodowy	Wychowawcy, doradca zawodowy	Uczniowie kl. I.	Wrzesień
4	Pomoc w zdobywaniu umiejętności komunikowania się z innymi	Godzina wychowawcza	Doradca zawodowy	Wychowawca klasy	Uczniowie kl. I.	Pazdziernik
5	Nabywanie umiejętności dokonywania samopoznania i samooceny	Zajęcia warsztatowe <i>Moje mocne strony</i>	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	Wychowawca klasy	Uczniowie kl. I.	Listopad
6	Odkrywanie zdolności i umiejętności ucznia	Udział w konkursie na kartkę Bożonarodzeniową, dekorację klasy, zaangażowanie do przygotowania Jasełek i spotkania podczas Wigilii klasowej	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	Samorząd szkolny, wychowawca, rodzice, polonista, wychowawca klasy	Uczniowie kl. I.	Grudzień

7	Poznanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych	Godzina wychowawcza <i>Asertywność – sztuka bycia sobą</i>	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	Wychowawca, rodzice, doradca zawodowy	Uczniowie kl. I.	Styczeń
8	Poznanie typów osobowości człowieka	Warsztaty <i>Kim jestem?</i>	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	Pedagog, wychowawca	Uczniowie kl. I.	Luty
9	Ocena własnych mocnych i słabych stron osobowości	Zajęcia warsztatowe <i>Moje mocne i słabe strony</i>	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	Pedagog, wychowawca	Uczniowie kl. I.	Marzec
10	Zachowanie w sytuacjach stresujących	Warsztaty <i>Jak radzić sobie ze stresem, w jaki sposób go minimalizować?</i>	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	Doradca zawodowy, wychowawca	Uczniowie kl. I.	Kwiecień
11	Umiejętność podejmowania decyzji	Planowanie wspólnego wyjazdu klasowego, przydzielanie zadań do wykonania	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	Wychowawca	Uczniowie kl. I.	Maj
12	Samoocena – zachowanie i nauka w ciągu całego roku szkolnego	Ocena własnego zachowania i pracy w ciągu roku nauki, konfrontacja oceny własnej z odczuciem i ocenami innych	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	Wychowawca, koledzy i koleżanki z klasy	Uczniowie kl. I.	Czerwiec
13	Porady indywidualne, diagnoza preferencji zawodowych	Testy preferencji zawodowych, karty zainteresowań, ankiety, profil zainteresowań zawodowych, style uczenia się, temperament, gra decyzyjna dla gimnazjalisty	Dyrektor szkoły, doradca zawodowy	Doradca zawodowy. Indywidualna diagnoza i porady	Uczniowie i rodzice	Cały rok szkolny w godzinach pracy doradcy zawodowego

Plan realizacji Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego w klasach drugich

Lp.	Rodzaj przedsięwzięcia	Forma realizacji	Osoba odpowiedzialna	Realizator	Uczestnicy	Termin realizacji
1	Zapoznanie uczniów z różnymi zawodami	Wizyta w gabinecie doradcy zawodowego	Dyrektor, doradca zawodowy,	Wychowawca klasy	Uczniowie	Wrzesień
2	Gdzie szukać informacji?	Wycieczka do Regionalnego Centrum Informacji Zawodowej	Dyrektor, doradca zawodowy, wychowawca	Wychowawca klasy	Uczniowie	Październik
3	Spotkania z przedstawicielami różnych zawodów	Zapraszenie rodziców na spotkanie w klasie na godzinie wychowawczej	Dyrektor, doradca zawodowy	Wychowawca klasy	Uczniowie	Listopad
4	Kształtowanie potrzeby konfrontowania oceny swego stanu zdrowia z wymaganiami wybieranego zawodu.	Rozmowy z uczniami, analiza przeprowadzenie i analiza <i>Ankiety skłonności zawodowych</i> oraz ankiety <i>Mój stan zdrowia a przyszła szkoła</i>	Dyrektor, doradca zawodowy	Wychowawca klasy	Uczniowie	Grudzień
5	Pomoc uczniom w określeniu własnych zainteresowań w zestawieniu z grupami zawodów	Warsztaty <i>Moje zainteresowania</i> , ćwiczenie <i>Karta zainteresowań</i> , analiza wyników	Dyrektor, doradca zawodowy	Wychowawca klasy	Uczniowie	Styczeń
6	Uzdolnienia i umiejętności uczniów, a wybór zawodu	Samodzielna ocena poziomu własnych uzdolnień, szybkości przyswajania i utrwalania wiedzy	Dyrektor, doradca zawodowy	Wychowawca klasy	Uczniowie	Luty
7	Różnice w ludzkich zachowaniach – pomoc w określeniu temperamentu	Zajęcia warsztatowe <i>Mój temperament</i> , ćwiczenie <i>Określanie cech temperamentu</i>	Dyrektor, doradca zawodowy	Wychowawca klasy	Uczniowie	Marzec

8	Pomoc uczniom w określeniu charakteru	Praca z ankietą do oceny własnej postawy wobec pracy w szkole i w domu	Dyrektor, doradca zawodowy	Wychowawca, doradca zawodowy	Uczniowie	Kwiecień
9	Zachęcenie uczniów do samoobserwacji	Przeprowadzanie rozmów, ankiety skłonności zawodowych	Dyrektor, doradca zawodowy	Wychowawca, doradca zawodowy	Uczniowie	Maj
10	Indywidualna praca z uczniami ze specyficznymi trudnościami w nauce, którzy mogą mieć problemy z wyborem szkoły i zawodu	Konsultacje, rozmowy indywidualne, ankiety, kwestionariusze	Dyrektor, doradca zawodowy	Doradcy z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 1, szkolny doradca zawodowy	Uczniowie	Czerwiec
11	Skąd czerpać informacje o szkołach ponadgimnazjalnych?	Tworzenie bazy danych, gromadzenie ulotek, informatorów, artykułów	Dyrektor, doradca zawodowy	Nauczyciel informatyki, bibliotekarz, doradca zawodowy	Uczniowie	Cały rok
12	Porady indywidualne, diagnoza preferencji zawodowych	Testy preferencji zawodowych, karty zainteresowań, ankiety, profil zainteresowań zawodowych, style uczenia się, temperament, gra decyzyjna dla gimnazjalisty	Dyrektor, doradca zawodowy	Doradca zawodowy, Indywidualna diagnoza i porady	Uczniowie i rodzice	Cały rok szkolny w godzinach pracy doradcy

Plan realizacji Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego w klasach trzecich

Lp.	Rodzaj przedsięwzięcia	Forma realizacji	Osoba odpowiedzialna	Realizator	Uczestnicy	Termin realizacji
1	Zapoznanie uczniów ze strukturą szkolnictwa ponadgimnazjalnego	Godzina wychowawcza	Dyrektor, doradca zawodowy	Wychowawca	Uczniowie Kl. III	Wrzesień

2	Informacja nt. ścieżek kształcenia. Ankieta skłonności zawodowych	Warsztaty z doradcą zawodowym	Dyrektor, doradca zawodowy	Doradca zawodowy	Uczniowie kl. III	Październik
3	Kształtowanie umiejętności świadomego wyboru dalszej drogi kształcenia	Godzina wychowawcza, warsztaty z doradcą zawodowym – praca z <i>Kwestionariuszem zainteresowań zawodowych</i>	Dyrektor, doradca zawodowy	Wychowawca, doradca zawodowy	Uczniowie kl. III	Listopad
4	Przygotowanie do samodzielności w trudnych sytuacjach: egzaminy, poszukiwanie szkoły, adaptacja do nowych warunków, bezrobocie, ograniczenia zdrowotne	Warsztaty <i>Jak radzić sobie ze stresem?</i>	Dyrektor, doradca zawodowy	Regionalne Centrum Informacji Młodzieżowej, psycholog z PPP nr 1	Uczniowie kl. III	Grudzień
5	Pomoc uczniom w pogłębianiu wiedzy o interesujących ich zawodach i szkołach	Udział w Styczniowych Spotkaniach Gimnazjalistów	Dyrektor, doradca zawodowy	Doradca zawodowy, wychowawcy kl. III	Uczniowie kl. III	Styczeń
6	Poznajemy zawody. Zawody XXI wieku	Teczki o zawodach, ulotki, filmy, <i>Przewodnik po zawodach</i> , informacje na stronach internetowych	Dyrektor, doradca zawodowy	Doradca zawodowy, wojewódzki urząd pracy	Uczniowie kl. III	Luty
7	Stworzenie uczniom możliwości zdobywania informacji o szkołach od ich przedstawicieli	Uczestnictwo w Targach Edukacyjnych	Dyrektor, doradca zawodowy	Doradca, wychowawcy	Uczniowie kl. III	Marzec
8	Kształtowanie umiejętności planowania dalszego rozwoju edukacyjno-zawodowego i kontynuacji nauki	Dwugodzinne warsztaty z doradcą zawodowym z MCiZ. Planowanie swojej kariery. Ścieżka edukacyjna – <i>Jak trafnie wybrać zawód?</i>	Dyrektor, doradca zawodowy	Doradcy zawodowi z Mobilnego Centrum Informacji Zawodowej	Uczniowie kl. III	Kwiecień

9	Zapewnienie uczniom poznania specyfiki lokalnego i regionalnego rynku pracy	Wycieczki do miejsc pracy rodziców. Zapraszanie do szkoły przedstawicieli różnych zawodów.	Dyrektor, doradca zawodowy	Wychowawcy	Uczniowie kl. III	Maj
10	Zapoznanie z zasadami rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych	Omikron – system elektronicznej rekrutacji	Dyrektor, doradca zawodowy	Wychowawcy	Uczniowie i rodzice	Czerwiec
11	Zdobywanie informacji o szkole – możliwości dla rodziców i uczniów	Umożliwienie nauczycielom szkół średnich przekazywania informacji i ulotek o swoich szkołach, np. na zebraniach dla rodziców	Dyrektor, doradca zawodowy	Dyrektor, doradca zawodowy	Uczniowie i rodzice	Grudzień – czerwiec
12	Gromadzenie informacji	Tworzenie i wzbogacanie o nowe materiały bazy informacyjnej – ulotki, filmy	Dyrektor, doradca zawodowy	Nauczyciel bibliotekarz, doradca zawodowy.	Uczniowie i rodzice	Wrzesień – czerwiec
13	Porady indywidualne, diagnoza preferencji zawodowych	Testy preferencji zawodowych, karty zainteresowań, ankiety, profil zainteresowań zawodowych, style uczenia się, temperament, gra decyzyjna dla gimnazjalisty	Dyrektor, doradca zawodowy	Doradca zawodowy. Indywidualna diagnoza i porady.	Uczniowie i rodzice	Cały rok szkolny w godzinach pracy doradcy

5.4. Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego w Gimnazjum nr 2 im. Sybiraków w Elblągu

Wstęp

Rzeczywistość ekonomiczno-społeczna wymusza nowe oczekiwania pracodawców wobec pracowników. Człowiek we współczesnym świecie jest zmuszony wielokrotnie zmieniać zawód, uzupełniać kwalifikacje w poszukiwaniu nowej pracy. Pracodawcy szczególnie cenią: inicjatywę, zaangażowanie, niezależność, elastyczność, a także dyspozycyjność i umiejętność pracy w zespole. Dlatego należy przygotowywać młodych ludzi do aktywności na rynku pracy, świadomego planowania drogi rozwoju.

Zmienia się również charakter relacji między pracodawcą a pracownikiem. Uczenie się przez całe życie i rozwijanie różnorodnych kompetencji ułatwia dobre funkcjonowanie na rynku pracy. Wszelkiego rodzaju wybory dotyczące zdobycia wykształcenia czy kwalifikacji zawodowych wymagają świadomości własnych zasobów, znajomości rynku edukacyjnego, świata zawodów i struktury rynku pracy. Dlatego istotnym zadaniem szkoły jest wyposażenie uczniów w umiejętności przydatne w podejmowaniu świadomych decyzji edukacyjno-zawodowych oraz sposobów radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych. Wymienione potrzeby generują konieczność opracowania Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego, który winien zapewnić uczniowi możliwość zdobycia wiedzy m.in. na temat procesu podejmowania racjonalnych decyzji edukacyjno-zawodowych, konsekwencji dokonanych wyborów, metod poszukiwania pracy. Istotną rolą WSDZ jest również wyposażenie ucznia w wiedzę i umiejętności konieczne w planowaniu kariery zawodowej, tj.: poznanie własnych zasobów i predyspozycji

zawodowych, reguł regulujących rynek pracy i źródeł informacji dotyczących lokalnego rynku pracy oraz trendów ogólnopolskich i europejskich.

Funkcjonowanie Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego

Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego w gimnazjum obejmuje ogół działań podejmowanych przez szkołę w celu prawidłowego przygotowania uczniów do wyboru zawodu, poziomu i kierunku kształcenia. WSDZ stanowi jeden z podstawowych dokumentów wychowawczych szkoły i jest włączony do statutu szkoły.

Założenia i cele WSDZ

Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego zakłada, że:

- wybór zawodu nie jest pojedynczym, świadomym aktem decyzyjnym, ale procesem rozwojowym i stanowi sekwencję decyzji podejmowanych na przestrzeni wielu lat życia;
- na wybór zawodu składają się: wiedza na temat siebie, wiedza na temat zawodów, ścieżek edukacyjnych i rynku pracy;
- na wybór zawodu wpływają głównie cechy osobowościowe jednostki (temperament, charakter, poziom inteligencji, zainteresowania, zdolności), umiejętności, doświadczenia, wyznawane wartości i normy, czynniki emocjonalne, zdrowotne, rodzaj i poziom wykształcenia, wpływ rodziny, aktywność własna jednostki;
- gimnazjum odgrywa szczególną rolę w kształtowaniu decyzji zawodowej uczniów, pomocy i wsparcia udzielają specjaliści i nauczyciele;
- preferencje zawodowe wywodzą się z doświadczeń dzieciństwa i rozwijają się w toku życia człowieka;
- działania w ramach WSDZ muszą być systematyczne, zaplanowane i realizowane według harmonogramu pracy szkoły;

- WSDZ obejmuje indywidualną i grupową pracę z uczniami, rodzicami i nauczycielami,
- WSDZ ma charakter planowych działań ogółu nauczycieli i koordynowany jest przez szkolnego doradcę zawodowego, dzięki czemu wszelkie działania szkoły mają spójny charakter.

Głównym celem WSDZ jest przygotowanie młodzieży do trafnego wyboru zawodu i drogi dalszego kształcenia, jest jednym z najważniejszych celów wychowawczych gimnazjum. Cel główny wykazuje konieczność kształcenia u uczniów konkretnych umiejętności i dyspozycji, niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania w różnych rolach zawodowych i społecznych.

Cele szczegółowe Uczniowie:

- poznają własne predyspozycje zawodowe, zainteresowania, uzdolnienia, umiejętności;
- rozwijają umiejętności pracy zespołowej, przełamywania barier środowiskowych oraz kształtowania właściwych relacji społecznych;
- potrafią określić swoje mocne strony, są świadomi swoich ograniczeń;
- są zmotywowani do podjęcia wysiłku przy podejmowaniu decyzji w zaplanowaniu swojej przyszłości zawodowej;
- znają czynniki trafnego wyboru zawodu;
- mają informacje o zawodach i sytuacji na rynku pracy;
- znają system kształcenia oraz ofertę edukacyjną szkół ponadgimnazjalnych;
- znają warunki i harmonogram rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych;
- wybierają zawód i szkołę po dokonaniu analizy własnych możliwości psychofizycznych z wymaganiami szkoły i zawodu;
- znają przeciwwskazania zdrowotne do wyboru zawodu;
- znają źródła informacji edukacyjnej i zawodowej.

Rodzice:

- są zaangażowani i przygotowani do pełnienia roli „doradców”;
- znają czynniki wyboru szkoły i zawodu, wspomagają dzieci w procesie podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych;
- znają aktualną i pełną ofertę edukacyjną na różnych jego poziomach;
- wiedzą, gdzie szukać pomocy dla dzieci z problemami: zdrowotnymi, emocjonalnymi, decyzyjnymi, intelektualnymi, rodzinnymi itp.;
- włączają się do działań informacyjnych szkoły (np. jako przedstawiciele różnych zawodów).

Nauczyciele:

- potrafią diagnozować potrzeby i zasoby uczniów;
- rozwijają talenty, zainteresowania, zdolności, predyspozycje;
- wspierają uczniów w procesie podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych;
- realizują działania z zakresu przygotowania uczniów do wyboru drogi zawodowej i roli pracownika;
- wspierają rodziców w procesie doradczym, udzielają informacji lub kierują do specjalistów;
- angażują przedstawicieli instytucji i zakładów pracy w działania doradcze szkoły.

Doradca zawodowy

Potrzeba realizacji zadań ujętych w WSDZ uzasadnia konieczność korzystania z pomocy doradcy zawodowego, który podlega bezpośrednio dyrektorowi szkoły.

Cele i działania szkolnego doradcy zawodowego:

1. Przygotowanie młodzieży do trafnego wyboru zawodu i drogi dalszego kształcenia.
2. Przygotowanie ucznia do radzenia sobie w sytuacjach trudnych, np.:
 - bezrobocie,
 - adaptacja do nowych warunków i mobilności zawodowej.

3. Przygotowanie ucznia do roli pracownika.
4. Przygotowanie rodziców do efektywnego wspierania dzieci w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych.
5. Pomoc nauczycielom w realizacji działań doradczych.

Zadania szkolnego doradcy zawodowego:

- systematycznie diagnozuje zapotrzebowanie poszczególnych uczniów, rodziców na informacje edukacyjne i zawodowe;
- pomaga uczniom w określeniu ich zainteresowań, uzdolnień oraz innych cech istotnych przy podejmowaniu decyzji edukacyjnych i planowaniu kariery zawodowej;
- udziela uczniom indywidualnych porad zawodowych;
- pomaga w określaniu możliwości zawodowych uczniów mających określone ograniczenia psychofizyczne i wskazuje odpowiednie dla nich rodzaj zatrudnienia;
- udziela im informacji o przeciwwskazaniach zdrowotnych do wykonywania zawodu;
- gromadzi, aktualizuje i udostępnia informacje edukacyjne i zawodowe właściwe dla danego poziomu kształcenia;
- prowadzi zajęcia klasowe przygotowujące uczniów do świadomego planowania kariery i podjęcia roli zawodowej;
- prowadzi zajęcia grupowe (warsztaty) umożliwiające nabycie przez uczniów odpowiednich umiejętności poszukiwania, uzyskiwania i utrzymania pracy;
- współpracuje z innymi nauczycielami (radą pedagogiczną) w tworzeniu i zapewnieniu ciągłości działań w zakresie orientacji zawodowej;
- współpracuje z rodzicami, udziela informacji na temat aktualnej oferty edukacyjnej szkół ponadgimnazjalnych, informuje o zawodach oraz o aktualnej sytuacji na rynku pracy;
- opracowuje i aktualizuje informacje o zawodach, drogach uzyskiwania kwalifikacji zawodowych oraz potrzebach rynku pracy;
- upowszechnia wiedzę na temat planowania kariery zawodowej, możliwości pozyskiwania informacji o zawodach, uzyskiwaniu kwalifikacji zawodowych, sytuacji na rynku pracy lokalnym, krajowym i w UE;
- prowadzi odpowiednią dokumentację udzielanych porad, sporządza sprawozdania z prowadzonej działalności;
- kieruje w sprawach trudnych do specjalistów w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, lekarza medycyny pracy.

W celu realizacji zadań doradca zawodowy jest zobowiązany:

1. Opracować roczny plan pracy, uwzględniając potrzeby uczniów w zakresie doradztwa zawodowego.
2. Współpracować na bieżąco z dyrektorem szkoły, wychowawcami klas, nauczycielami, pielęgniarką szkolną, rodzicami w realizacji działań doradczych.
3. Składać okresową informację dyrektorowi szkoły oraz radzie pedagogicznej ze swoich działań.

Realizacja WSDZ w Gimnazjum nr 2 im. Sybiraków w Elblągu – zasoby ludzkie

Gimnazjum nr 2 im. Sybiraków w Elblągu dysponuje odpowiednim zapleczem do udzielania porad i konsultacji indywidualnych oraz pomieszczeniami do prowadzenia zajęć grupowych. Sale wyposażone są w nowoczesny sprzęt audio-wizualny (np. komputery z dostępem do internetu, tablice multimedialne, telewizory, rzutniki, tablice projekcyjne). Ponadto doradca zawodowy dysponuje multimedialnymi programami do badania predyspozycji zawodowych uczniów, bazą danych o zawodach, rynku pracy, informatorami o szkołach ponadgimnazjalnych, specjalistyczną literaturą, scenariuszami zajęć doradczych, broszurami, ulotkami, plakatami itp.

Treści z zakresu doradztwa zawodowego są realizowane w ciągu roku szkolnego zgodnie z harmonogramem działań WSDZ: na lekcjach

wychowawczych, przedmiotowych, zajęciach pozalekcyjnych oraz poza szkołą poprzez aktywny udział uczniów w Młodzieżowych Targach Edukacyjnych, podczas spotkań z przedstawicielami szkół ponadgimnazjalnych, w trakcie zwiedzania Centrum Kształcenia Praktycznego, szkół ponadgimnazjalnych, zakładów pracy itp. Osobami odpowiedzialnymi za realizację WSDZ są dyrektor gimnazjum, doradca zawodowy, pedagog, psycholog szkolny, nauczyciele, wychowawcy, pielęgniarka szkolna i inne osoby wspomagające działania doradcze szkoły. Wspólne planowanie działań systemowych przez specjalistów i nauczycieli pozwala podzielić się poszczególnymi zadaniami adekwatnie do posiadanej przez nich wiedzy, doświadczeń, kompetencji w obszarze przedsiębiorczości, wychowania, doradztwa i orientacji zawodowej. Szkoła współpracuje z instytucjami zewnętrznymi zajmującymi się kształtowaniem kariery zawodowej, są to: poradnia psychologiczno-pedagogiczna, powiatowy urząd pracy, biuro karier przy środowiskowym hufcu pracy, szkoły ponadgimnazjalne, centrum kształcenia praktycznego, zakłady pracy, przedsiębiorcy, poradnie specjalistyczne, lekarze medycyny pracy itp.

Realizacja głównego celu WSDZ w Gimnazjum nr 2 im. Sybiraków zobowiązuje całą społeczność szkolną, specjalistów, wychowawców, nauczycieli, uczniów, rodziców i instytucje zewnętrzne do systematycznych oddziaływań wychowawczo-doradczych, których efektem jest przygotowanie młodzieży do prawidłowego funkcjonowania w różnych rolach zawodowych i społecznych. **Zakres działań osób zaangażowanych** w proces doradczy wynika z ich kompetencji, profilu wykształcenia i podstawy programowej z poszczególnych przedmiotów.

1. **Nauczyciel informatyki** koordynuje logowanie uczniów klas III do EPED-u (elektronicznego systemu rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych), omawia organizację pracy i przepisy bhp, wdraża uczniów do poszukiwania informacji w sieci.

2. **Nauczyciel WOS-u** prezentuje treści dotyczące pracy i przedsiębiorczości, omawia potrzeby człowieka i sposoby ich zaspokojenia, przyczyny i skutki bezrobocia, dokumenty aplikacyjne.
3. **Nauczyciel biblioteki** gromadzi i udostępnia literaturę psychologiczną, pedagogiczną, z zakresu prawa pracy; popularyzuje informatory i ulotki na temat oferty edukacyjnej szkół ponadgimnazjalnych i wyższych; gromadzi czasopisma, np. „Perspektywy”, „Victor Gimnazjalista”; wskazuje źródła informacji edukacyjno-zawodowej.
4. **Nauczyciel języka polskiego** koordynuje organizację konkursów literackich dotyczących tematyki zawodoznawczej, uczy prawidłowego przygotowywania dokumentów aplikacyjnych, np. CV, listu motywacyjnego.
5. **Nauczyciel biologii** prezentuje zawody medyczne, przyrodnicze. Omawiając anatomię i choroby człowieka zwraca uwagę na przeciwwskazania zdrowotne do wykonywania poszczególnych zawodów.
6. **Psycholog i pedagog szkolny** wdrażają uczniów do pogłębiania wiedzy i umiejętności z zakresu kompetencji społecznych, autoprezentacji, metod radzenia sobie w sytuacjach trudnych, stresogennych itp.
7. **Wychowawcy** na godzinach wychowawczych – poświęconych realizacji tematyki zawodoznawczej – pogłębiają kompetencje interpersonalne uczniów, prowadzą ćwiczenia integrujące grupę, rozwijające samowiedzę itp.; organizują spotkania z przedstawicielami różnych zawodów z udziałem rodziców; uczestniczą w wycieczkach zawodoznawczych; wspierają uczniów w procesie decyzyjnym; kierują do specjalistów; pełnią funkcję wspierająco-informacyjną dla rodziców.

Formy, metody i techniki realizacji zadań WSDZ
 Poradnictwo indywidualne stanowi jedną z form wspierania uczniów w rozwoju edukacyjno-zawodowym. Podstawowym zadaniem porad-

nictwa indywidualnego w Gimnazjum nr 2 jest udzielanie pomocy w zakresie diagnozy zainteresowań i predyspozycji psychofizycznych ucznia oraz ukierunkowania wyboru kierunku kształcenia.

Uczniowie z trudnościami decyzyjnymi mogą zgłosić się do doradcy zawodowego na indywidualną poradę – konsultację w formie:

- rozmowy i wywiadu doradczego;
- diagnozy predyspozycji zawodowych – testy;
- udzielenia pomocy w podjęciu decyzji edukacyjnej;
- wsparcia w podnoszeniu samooceny i radzeniu sobie w sytuacjach utrudniających optymalny rozwój;
- udzielenia informacji adekwatnych do potrzeb ucznia;
- pomocy w prawidłowym przygotowaniu dokumentów w czasie procesu rekrutacyjnego do szkół ponadgimnazjalnych.

Grupowe formy poradnictwa zawodowego odbywają się w ramach lekcji wychowawczych, warsztatów, lekcji przedmiotowych, kół zainteresowań, wycieczek. W trakcie doświadczeń grupowych uczeń może dokonać właściwej oceny swoich umiejętności i zdolności. Uczniowie – dzięki pomocy nauczycieli, specjalistów, przedstawicieli zawodów – mają możliwość praktycznego zastosowania zdobytych umiejętności i wiedzy oraz uświadamiają sobie znaczenie poszczególnych przedmiotów w kształtowaniu kariery zawodowej. Zajęcia grupowe pozwalają młodzieży przełamywać osobiste bariery związane z funkcjonowaniem społecznym.

Metody w poradnictwie grupowym stosowane w pracy doradczej:

- aktywizujące problemowe – burza mózgów, dyskusja,
- zapisowe – drzewko decyzyjne, mapy myśli,
- dramy – inscenizacje i odgrywanie ról,
- testowe (kwestionariusze, ankiety, testy),
- audiowizualne – filmy edukacyjne, zasoby internetu i prezentacje multimedialne,

- treningi umiejętności społecznych, miniwykłady, pogadanki,
- warsztaty zawodoznawcze.

Formy pracy doradczej adresowane do uczniów:

- badanie (diagnoza) zapotrzebowania na działania doradcze prowadzone w szkole (wywiad, kwestionariusz ankiety);
- zajęcia warsztatowe (grupowe) służące rozbudzeniu świadomości konieczności planowania własnego rozwoju i kariery zawodowej, umożliwiające poznanie siebie i swoich predyspozycji zawodowych;
- warsztaty doskonalące umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej i współdziałania w grupie, rozwijające umiejętności autoprezentacji i rozmowy kwalifikacyjnej z pracodawcami, radzenie sobie ze stresem;
- zajęcia uczące umiejętności redagowania dokumentów aplikacyjnych (CV, list motywacyjny) oraz przygotowania do tego, jak zostać przedsiębiorcą;
- udostępnianie informacji o zawodach, o szkołach ponadgimnazjalnych i wyższych, rynku pracy (lokalnym, krajowym, w UE), o możliwościach kształcenia i zatrudnienia, obowiązującym prawie pracy;
- spotkania z przedstawicielami różnych zawodów;
- organizowanie dni otwartych w ramach święta szkoły (prezentacja i promocja oferty edukacyjnej Gimnazjum nr 2 w Elblągu);
- organizowanie konkursów w ramach Ogólnopolskiego Tygodnia Kariery;
- działanie uczniowskiego wolontariatu;
- udzielanie indywidualnych porad uczniom w podjęciu decyzji edukacyjnej i zawodowej, mających problemy zdrowotne lub osobiste, oraz udzielenie porad uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
- organizowanie wycieczek na targi edukacyjne, do zakładów pracy, szkół ponadgimnazjalnych, biur karier, wyjazdów integracyjnych itp.

Działania doradcze na rzecz rodziców obejmują w szczególności: przedstawienie aktualnej i pełnej oferty edukacyjnej szkolnictwa na różnych jego poziomach, prezentację założeń pracy informacyjno-doradczej szkoły na rzecz uczniów, szkolenia służące pogłębianiu wiedzy rodziców dotyczącej wspomagania procesu decyzyjnego dzieci. Rodzice uczniów mających problemy zdrowotne, emocjonalne, decyzyjne, rodzinne mogą korzystać z indywidualnej pomocy specjalisty.

Formy działań adresowane do rodziców:

- prezentacja założeń pracy informacyjno-doradczej szkoły na rzecz uczniów;
- indywidualna praca z rodzicami uczniów, którzy wykazują problemy zdrowotne, emocjonalne, decyzyjne, intelektualne, rodzinne itp.;
- wspomaganie rodziców w procesie podejmowania decyzji edukacyjno-zawodowej przez dzieci;
- włączanie rodziców, jako przedstawicieli różnych zawodów, do działań informacyjnych szkoły;
- udostępnianie informacji edukacyjnych (oferta edukacyjna szkolnictwa ponadgimnazjalnego, zawody przyszłości, rynek pracy lokalny, polski i europejski itp.).

Formy działań adresowane do nauczycieli:

- utworzenie i zapewnienie ciągłości działania Wewnętrzzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego zgodnie ze statutem szkoły;
- określenie priorytetów dotyczących gromadzenia informacji i prowadzenia poradnictwa zawodowego w szkole;
- identyfikacja potrzeb i dostosowanie oferty edukacyjnej placówki do zmian zachodzących na rynku pracy.

Inne formy pracy w ramach orientacji zawodowej prowadzonej w szkole to organizowanie wyjazdów zawodoznawczych do zakładów pracy, na Młodzieżowe Targi Edukacyjne, angażowanie rodziców do dzielenia się doświadczeniami

związanymi z wykonywanym zawodem, organizowanie spotkań informacyjnych z przedstawicielami szkół ponadgimnazjalnych, ogłaszanie konkursów promujących świat zawodów, spotkania informacyjno-diagnostyczne z osobami i instytucjami wspierającymi szkołę w działaniach doradczych, prowadzenie gabloty informacyjnej, uaktualnianie informacji na stronie internetowej, korzystanie z programów multimedialnych oraz programu *Ekonomia na co dzień* na zajęciach z zakresu wiedzy o społeczeństwie, techniki czy informatyki.

Korzyści wynikające z realizacji WSDZ

Dla indywidualnych odbiorców:

- dostęp do informacji zawodowej dla uczniów, nauczycieli i rodziców;
- poszerzanie edukacyjnych i zawodowych perspektyw uczniów;
- ułatwienie wejścia na rynek pracy;
- wzrost mobilności zawodowej absolwentów;
- wyrównywanie szans na rynku pracy;
- podkreślenie elastyczności i możliwości modyfikacji zaplanowanej kariery.

Dla szkoły:

- realizacja zobowiązań ujętych w ustawie o systemie oświaty dotyczących *przygotowania uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia*;
- utworzenie w szkole bazy informacji edukacyjnej i zawodowej oraz jej aktualizacja.

Dla pracodawcy:

- zwiększenie szansy znalezienia odpowiednio przygotowanych kandydatów świadomych oczekiwań rynku pracy;
- nawiązanie dialogu między szkołami, pracodawcami a władzami samorządowymi w celu dostosowania kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy.

Opracowanie: Małgorzata Weder-Manista
Doradca zawodowy
Gimnazjum nr 2 w Elblągu

Szkoła ponadgimnazjalna
– dobre praktyki w zakresie
Wewnętrznszkolnego Systemu
Doradztwa Zawodowego

6

6.1. Sytuacja psychofizyczna młodzieży w okresie podejmowania decyzji zawodowej na etapie szkoły ponadgimnazjalnej

Młodzież w okresie szkoły ponadgimnazjalnej znajduje się w trudnym okresie rozwojowym – wiąże się on ze zmianami psychicznymi i fizycznymi. Osoby te mają problemy związane z poznawaniem siebie, ich samoocena i hierarchia wartości ulegają zmianom, przeżywają niepowodzenia szkolne i towarzyskie³⁶. W tym wieku szczególnie ważne są kontakty rówieśnicze. Młodzi ludzie zaczynają postrzegać siebie przez pryzmat kolegów i koleżanek – istotna jest dla nich opinia rówieśników, jaką funkcję pełnią w grupie oraz czy są akceptowani, lubiani w klasie czy gronie znajomych. Na podstawie uzyskanych informacji zwrotnych budują obraz siebie³⁷.

Na tym etapie edukacji ciągle pojawiają się trudności w podejmowaniu decyzji – nie tylko dotyczących wyboru zawodu czy szkoły (pierwszą decyzję zawodową uczniowie podejmują w III klasie szkoły gimnazjalnej). Problemy te najczęściej wynikają z faktu, że osoby młode nie mają jeszcze sprecyzowanych do końca swoich zainteresowań. Dodatkowo młodzieży towarzyszy niepewność oraz brak orientacji w dostępnych możliwościach rozwoju edukacyjno-zawodowego. Młodzi ludzie często czują się bezradni, nie zawsze mają informacje dotyczące obowiązujących trendów na rynku pracy (np. bezrobocie, zawody deficytowe i nadwyżkowe, rodzaje umów o pracę, autoprezentacja

itp.) i sytuacji społeczno-gospodarczej kraju³⁸. Osoby te – bez wczesnego i odpowiedniego wsparcia oraz możliwości do samopoznania – pozostają bez konkretnych planów na przyszłość, a ich decyzje nie są adekwatne do ich predyspozycji zawodowych. Młody człowiek w tym okresie potrzebuje ukierunkowania, aby podjęte przez niego działania były świadome i nastawione na konkretne cele³⁹.

W trakcie nauki w szkole ponadgimnazjalnej młodzi ludzie zdobywają pierwsze doświadczenia zawodowe (praktyki, wolontariat, praca wakacyjna), które często mają znaczenie dla przyszłej pracy, np. uczą się pracy w grupie, samodzielnego podejmowania decyzji (uwzględniając przy tym aspekt ekonomiczny i tryb życia), rozwijają zdolności interpersonalne⁴⁰. Ponadto pierwsze obowiązki i zadania ukazują im pluse i minusy pracy w danych branżach – młody człowiek wie, co mu sprawia trudność, czego nie chce wykonywać, a jakie czynności dają satysfakcję czy spełnienie. Konfrontacja czynności podejmowanych w zawodzie, własnych możliwości oraz aktualnej oferty rynku pracy wymaga od osoby młodej umiejętności podjęcia decyzji, czy własne zainteresowania, umiejętności, system wartości i środowisko pracy będą sprzyjały wykonywaniu danego zawodu⁴¹. Jest to również okres wzmożonej aktywności społecznej młodych ludzi – udzielają się w m.in. w organizacjach, akcjach charyta-

³⁶ D. Pisula, *ABC doradcy zawodowego. Rozmowa doradczą*, KOWEziU, Warszawa 2010.

³⁷ D. Pisula, *Poradnictwo kariery przez całe życie*, KOWEziU, Warszawa 2009.

³⁸ D. Pisula, *ABC doradcy zawodowego. Rozmowa doradczą*, KOWEziU, Warszawa 2010.

³⁹ D. Pisula, *Poradnictwo kariery przez całe życie*, KOWEziU, Warszawa 2009.

⁴⁰ D. Pisula, *ABC doradcy zawodowego. Rozmowa doradczą*, KOWEziU, Warszawa 2010.

⁴¹ B. Wojtasik, *Doradca zawodu. Studium teoretyczne z zakresu poradownictwa*, Prace Pedagogiczne XCVIII Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1994.

tywnych oraz biorą udział w życiu towarzyskim (w większości poza gronem rodziny)⁴².

Doradca zawodowy, który pracuje z młodzieżą w szkole ponadgimnazjalnej, powinien pamiętać o roli grupy rówieśniczej oraz o problemach dojrzwania (np. brak wiary w siebie i swoje umiejętności). Jego zadaniem jest inspirowanie i aktywizowanie klientów w procesie podejmowania samodzielnych decyzji⁴³. Poznanie sytuacji psychofizycznej młodzieży w okresie dorastania – przy równoczesnym uwzględnieniu oferty edukacyjnej i sytuacji na rynku pracy – pozwala doradcy zawodowemu wspomóc ich w procesie planowania kariery edukacyjno-zawodowej⁴⁴.

Podstawowe cele związane z planowaniem dalszej kariery edukacyjnej i zawodowej w szkole ponadgimnazjalnej to:

- // wzmacnianie myślenia o karierze zawodowej w perspektywie procesu podejmowania decyzji;
- // rozwijanie umiejętności planowania kolejnych etapów nauki, pracy, życia; rozszerzenie perspektywy na to, co jest po ukończeniu szkoły;
- // wskazywanie na szerokie spektrum możliwych dróg i wyborów, poszerzanie opcji wyborów, wskazywanie dróg alternatywnych; wskazywanie na to, że wykształcenie i zawód nie determinują przyszłości zawodowej; kształtowanie proaktywnych postaw wobec zmiany;

// wykorzystywanie różnorodnych narzędzi diagnostycznych celem towarzyszenia w procesie podejmowania decyzji.⁴⁵

6.2. Dobre praktyki w zakresie Wewnętrznszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego w szkołach ponadgimnazjalnych w Krakowie

Człowiekowi niemal od zawsze towarzyszyło planowanie, projektowanie i konstruowanie planów na przyszłość. Dotyczy to wszystkich wymiarów życia – od spraw powszednich aż po sprawy wielkie i odległe. Na plan pierwszy wysuwają się uczniowie, którzy potrzebują pomocy w rozpoznawaniu oraz realizacji drogi życiowej w coraz bardziej skomplikowanym i przyspieszającym świecie. Dla edukacji staje się to prawdziwym wyzwaniem. Modelowym rozwiązaniem jest doradca zawodowy pracujący również w szkole ponadgimnazjalnej, gdzie uczniowie i ich rodzice mieliby zapewniony dostęp do usług doradczych. Doradztwo zawodowe blisko ucznia to pierwszy i podstawowy element długofalowego procesu edukacyjnego, który w przyszłości może stać się podstawą do satysfakcjonującego rozwoju zawodowego.

Przykładem dobrej praktyki w zakresie realizacji Wewnętrznszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego w szkole ponadgimnazjalnej jest Szkolny Ośrodek Kariery w Zespole Szkół Łączności w Krakowie. **Technikum Łączności nr 14**

⁴² D. Pisula, *ABC doradcy zawodowego. Rozmowa do radca*, KOWEZIU, Warszawa 2010.

⁴³ D. Pisula, *Poradnictwo kariery przez całe życie*, KOWEZIU, Warszawa 2009.

⁴⁴ D. Pisula, *ABC doradcy zawodowego. Rozmowa do radca*, KOWEZIU, Warszawa 2010.

⁴⁵ M. Rosalska, *Warsztat diagnostyczny doradcy zawodowego*, KOWEZIU, Warszawa 2012, s. 28, za: M. Łaguna, *Szkolenia*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2004.

w Krakowie w rankingu „Rzeczpospolitej” i „Perspektyw” zajęło **pierwszą pozycję** w rankingu maturalnym techników, a **II miejsce** w rankingu techników w Polsce i **II miejsce** w Małopolsce. Szkolny Ośrodek Kariery został utworzony w styczniu 2004 r. w wyniku grantu Programu Aktywizacji Zawodowej Absolwentów *Pierwsza Praca* organizowanego przez Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej oraz Komendę Główną OHP. W ramach swej działalności SzOK przygotowuje młodzież do właściwego wyboru dalszej ścieżki kształcenia oraz wejścia na rynek pracy poprzez:

- // doradztwo i poradnictwo zawodowe w formie indywidualnej i grupowej,
- // diagnozę najbardziej optymalnej ścieżki rozwoju zawodowego ucznia,
- // gromadzenie i udostępnianie informacji o rynku edukacji i rynku pracy.

Uczniowie i absolwenci ZSŁ na terenie szkoły mogą:

- // samodzielnie korzystać z zasobów SzOK-u,

- // prowadzić indywidualne konsultacje i rozmowy z doradcą zawodowym,
- // uczestniczyć w spotkaniach grupowych – szkoleniach, ćwiczeniach, treningach i warsztatach.

Na stronach 70–73 znajduje się schemat blokowy programu Szkolnego Ośrodka Kariery ZSŁ.

Od września 2014 roku w ramach Krakowskiej Szkoły Doradztwa Zawodowego rozpoczęła się realizacja zadań doradztwa zawodowego w szkołach ponadgimnazjalnych, dla których organem prowadzącym jest Gmina Miejska Kraków. W 30 liceach ogólnokształcących i 25 zespołach szkół zawodowych uczniowie mają dostęp do doradcy zawodowego i uczestniczą w realizacji autorskiego modułowego programu *Co dalej po dyplomie, czyli rozwój w kierunku kompetencji*. Program składa się z 4 zasadniczych modułów realizowanych w poszczególnych klasach szkoły ponadgimnazjalnej.

Schemat 4. Zakres tematyczny modułów programu *Co dalej po dyplomie, czyli rozwój w kierunku kompetencji*

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 9. Opis jednostek modułowych modułów programu *Co dalej po dyplomie, czyli rozwój w kierunku kompetencji*

Kod i numer Jednostki Modułowej	Nazwa i opis jednostki modułowej
JM 1	Bilans zasobów Zakres jednostki modułowej dotyczy zasobów własnych ucznia – stanowi podsumowanie na poziomie ponadgimnazjalnym. Jej celem jest pobudzenie i uruchomienie refleksji nad różnorodnością możliwości dróg edukacyjnych i zawodowych oraz kształtowanie postawy odpowiedzialności za optymalne wykorzystanie swoich talentów w realizacji kariery zawodowej
JM 2	Kwalifikacje i kompetencje w perspektywie rozwoju zawodowego Jednostka modułowa poświęcona kwalifikacjom i kompetencjom zawodowym – z jednej strony jako zapotrzebowanie ze strony pracodawców, z drugiej zaś jako próba samooceny i rozwoju. Wzrost kompetencyjny pracowników to współczesne wyzwania nie tylko polskiej gospodarki
JM 3	Rynek pracy Tematyka jednostki modułowej obejmuje sytuację absolwenta szkoły ponadgimnazjalnej na współczesnym rynku pracy. Tematyka ukierunkowana na procedury rekrutacyjne oraz spojrzenie na rynek pracy z perspektywy pracodawcy i z perspektywy pracownika
JM 4	IPZ Indywidualny Plan Zawodowy Moduł porusza tematykę planowania przyszłości. Dobry, logiczny i wykonalny plan to często droga do sukcesu. Pokazuje, jak na poziomie szkoły ponadgimnazjalnej zbudować markę własnej osoby i realizować karierę zawodową na podstawie profesjonalnie przygotowanego IPZ

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 10. Ogólne i szczegółowe cele programu *Co dalej po dyplomie, czyli rozwój w kierunku kompetencji* – metody dydaktyczne oraz liczba jednostek szkoleniowych

Cel ogólny programu	Wspieranie młodzieży w podejmowaniu wielorakich decyzji, które są kluczowe w konstruowaniu przez nich kariery zawodowej poprzez przygotowanie do wybierania obszarów zawodowych, dróg dalszego kształcenia oraz wzmocnienia kompetencji do samozatrudnienia lub podjęcia pierwszej pracy zawodowej
Cele szczegółowe programu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapewnienie uczniom możliwości bilansowania własnych zasobów. 2. Pokazanie wagi i znaczenia na współczesnym rynku pracy kwalifikacji i kompetencji. 3. Przedstawienie rynku pracy jako szansy w perspektywie potrzeb zatrudnieniowych. 4. Wskazanie IPZ jako nowego sposobu przywracania wiary we własne siły
Metody dydaktyczne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Omawianie zagadnień teoretycznych. 2. Dyskusja. 3. Praca w grupach. 4. Praca indywidualna. 5. Symulacje. 6. Prezentacje multimedialne. 7. Projekty

Formy aktywności ucznia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przygotowanie raportów, projektów, prezentacji, dyskusji. 2. Opracowanie materiałów do zajęć warsztatowych. 3. Wstępne opracowanie wyników testów. 4. Udział w rozmowach indywidualnych z doradcą zawodowym. 5. Przygotowanie własnego portfolio. 6. Opracowanie Indywidualnego Planu Zawodowego 	
Liczba jednostek dydaktycznych [JD] w poszczególnych modułach	JM 1 Bilans zasobów	15
	JM 2 Kwalifikacje i kompetencje w perspektywie rozwoju zawodowego	15
	JM 3 Rynek pracy	15
	JM 4 IPZ Indywidualny Plan Zawodowy	8

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 11. Efekty kształcenia programu *Co dalej po dyplomie, czyli rozwój w kierunku kompetencji*

Wiedza (wie, umie)	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zna swoje aktualne zasoby konieczne do realizacji własnej drogi edukacyjno-zawodowej, – ma wiedzę na temat budowania odpowiednich relacji interpersonalnych, – posiada pogłębioną wiedzę na temat autoprezentacji i budowania marki własnej osoby
Umiejętności (potrafi, rozumie)	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi dokonać bilansu swoich kwalifikacji i kompetencji, – jest w stanie poznać i analizować tendencje rozwojowe lokalnego rynku pracy, – jest zdolny w sposób klarowny, spójny i precyzyjny przygotować Indywidualny Plan Zawodowy
Kompetencje społeczne (jest gotów do, jest gotów zrobić)	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ma pogłębioną świadomość znaczenia odpowiednich kwalifikacji i kompetencji na rynku pracy, – docenia na podstawie IPZ potrzebę planowania, możliwości zmiany i ciągłego redefiniowania swoich planów, – dostrzega rzeczywiste, współczesne problemy edukacji na poziomie wyższym i uwarunkowania lokalnego rynku pracy

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 12. Plan realizacji programu *Co dalej po dyplomie, czyli rozwój w kierunku kompetencji* (obejmuje zestawienie jednostek modułowych i dydaktycznych oraz czas ich realizacji dla całego zakresu pracy programu)

Kod i nazwa jednostki modułowej [JM]	Kod i nazwa jednostki dydaktycznej [JD]	Czas realizacji (godz.)
[JM 1] Bilans zasobów	[JD 1.01] Osobowość zawodowa	3
	[JD 1.02] Potrzeby, wartości i cele	3
	[JD 1.03] Zarządzanie sobą w czasie	3
	[JD 1.04] Umiejętności interpersonalne	3
	[JD 1.05] Autoprezentacja	3
Razem dla jednostki modułowej		15
[JM 2] Kwalifikacje i kompetencje w perspektywie rozwoju zawodowego	[JD 2.01] Metodyka uczenia się w szkole wyższej	3
	[JD 2.02] Modele kompetencji współczesnego pracownika	3
	[JD 2.03] Ścieżki zdobywania kompetencji zawodowych	3
	[JD 2.04] Krajowe Ramy Kwalifikacji	3
	[JD 2.05] Siła zmiany, czyli mobilność zawodowa	3
Razem dla jednostki modułowej		15
[JM 3] Rynek pracy	[JD 3.01] Perspektywy współczesnego rynku pracy	3
	[JD 3.02] Rynek pracy w oczach pracownika i pracodawcy – charakterystyka postaw i potrzeb	3
	[JD 3.03] Praktyka poszukiwania pracy	3
	[JD 3.04] Dokumenty aplikacyjne – tworzenie portfolio	3
	[JD 3.05] Wybrane elementy prawa pracy	3
Razem dla jednostki modułowej		15
[JM 04] IPZ Indywidualny Plan Zawodowy	[JD04.1] <i>Personal Branding</i> , czyli jak zbudować markę swojej osoby	3
	[JD04.2] Indywidualny Plan Zawodowy (materiał dla doradcy i ucznia)	5
Razem dla jednostki modułowej		8
Ogółem dla całego programu		53

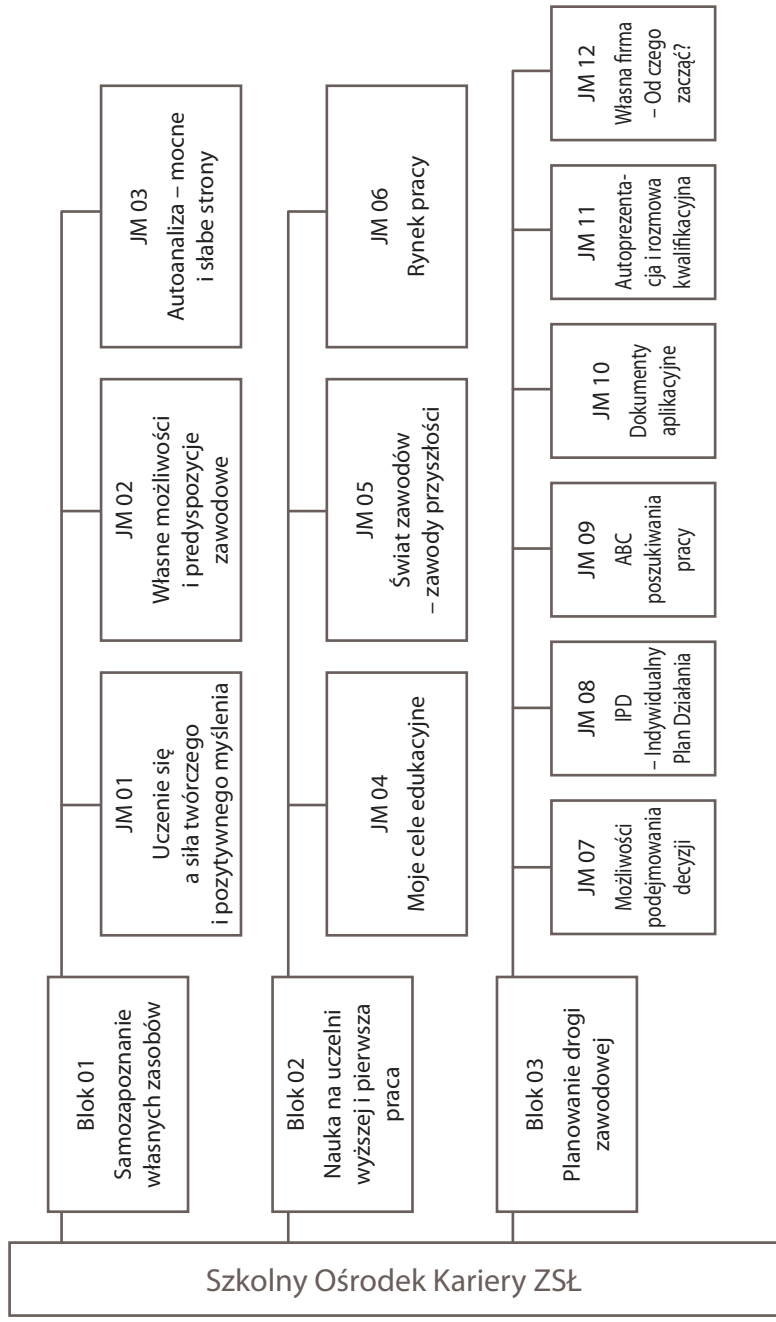
Źródło: opracowanie własne.

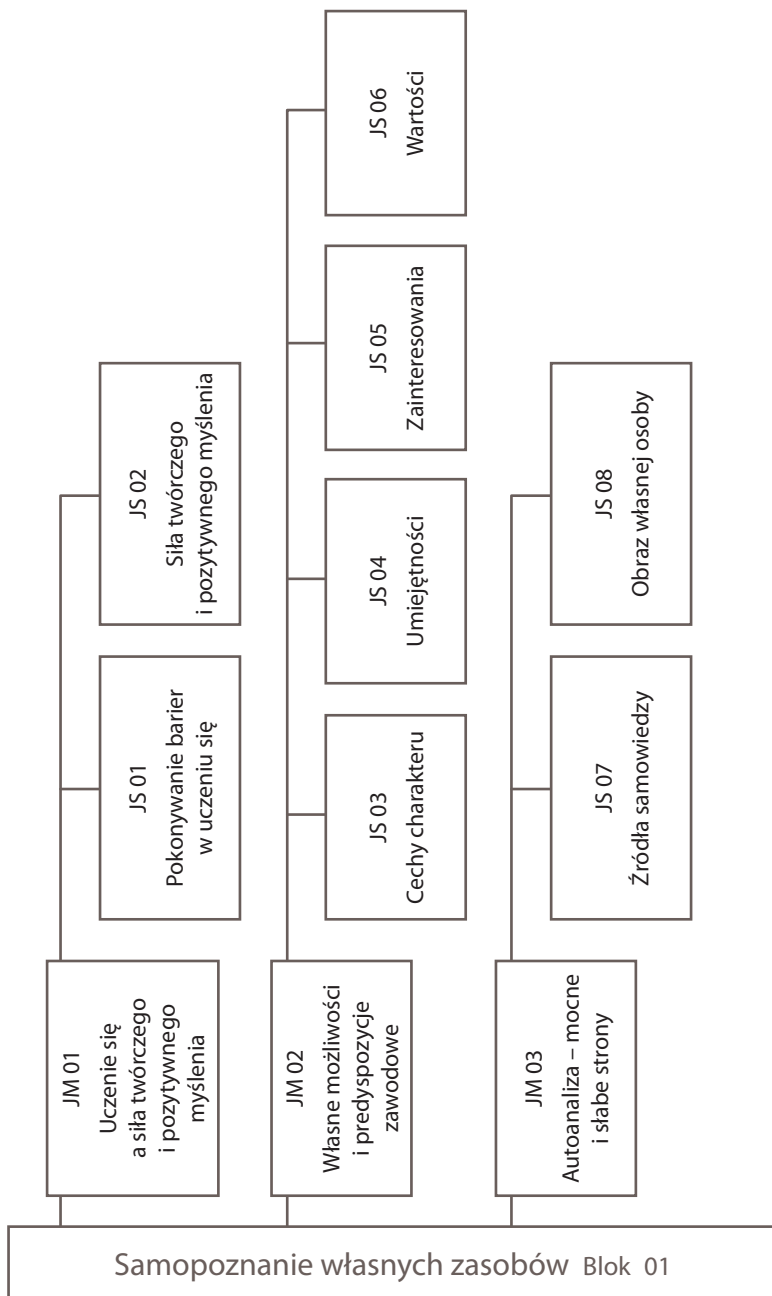
Opracowanie: dr Marian Piekarski
Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki
Centrum Pedagogiki i Psychologii

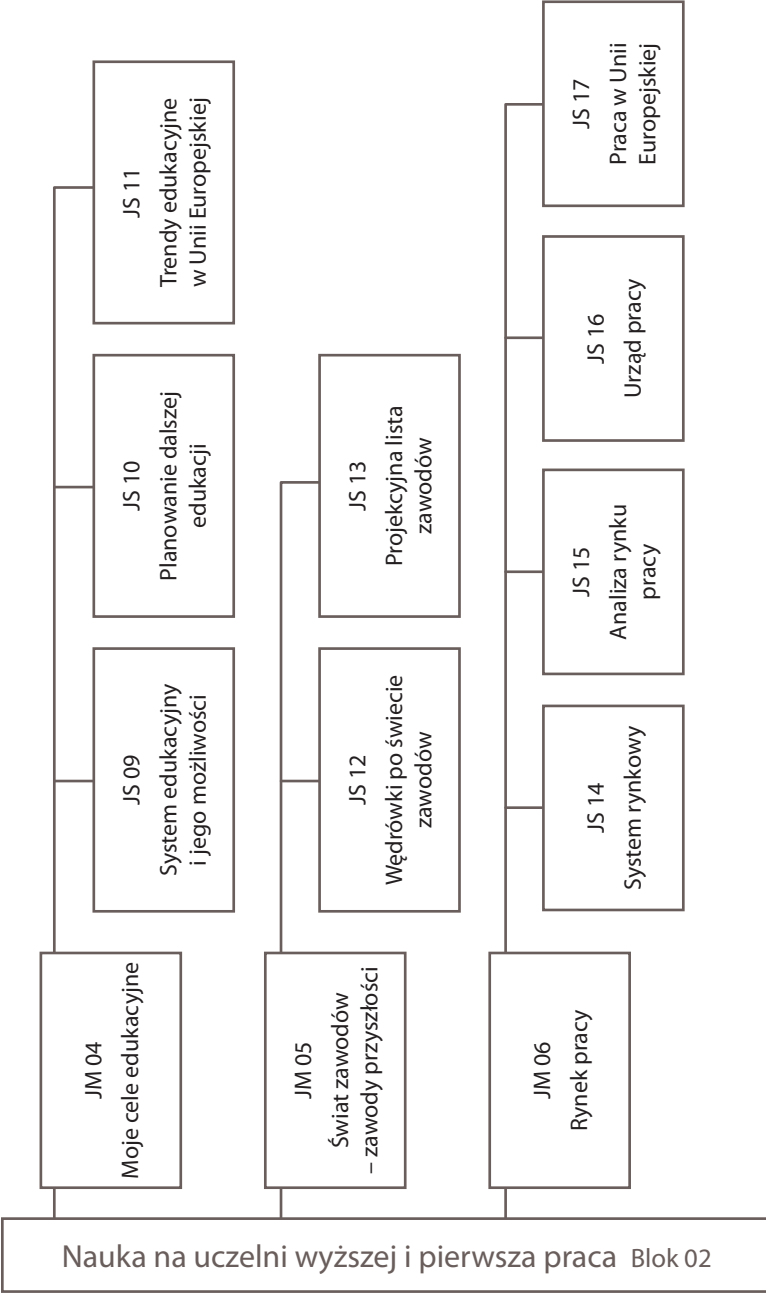
6.3. Program Szkolnego Ośrodka Kariery w Zespole Szkół Łączności w Krakowie

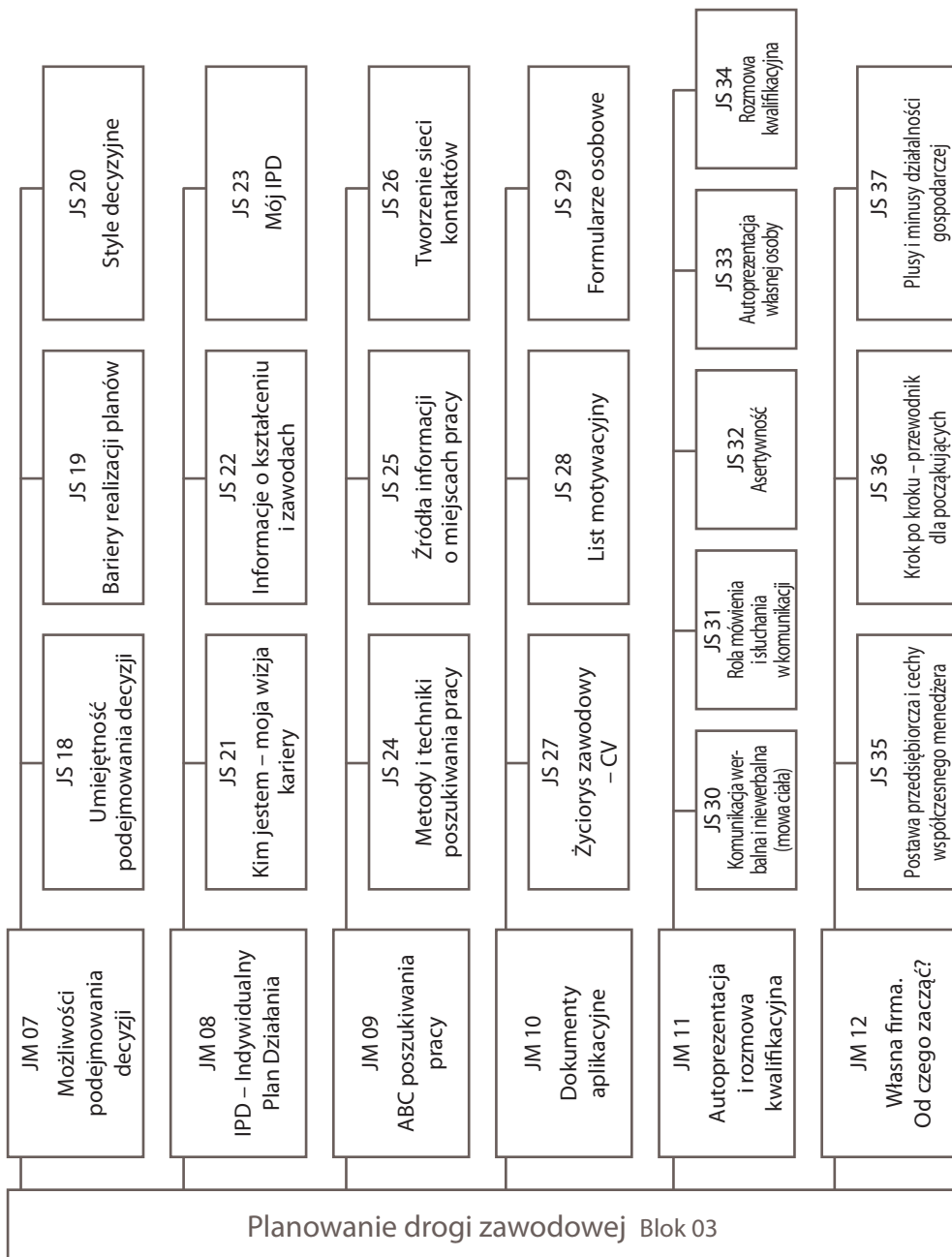
Schemat blokowy programu Szkolnego Ośrodka Kariery w Zespole Szkół Łączności w Krakowie

Opracowanie: dr Marian Piekarski, Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki, Centrum Pedagogiki i Psychologii

6.4. Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego w Zespole Szkół Nr 5 im. M.T. Hubera w Wałbrzychu

Wstęp

Dziś coraz więcej i coraz częściej mówi się o poradnictwie. Staje się ono ważne w różnych sytuacjach życiowych człowieka zarówno tych korzystnych, pożądanych, jak i tych trudnych, skomplikowanych. Człowiek we współczesnym świecie potrzebuje pomocy, wsparcia, towarzyszenia drugiego człowieka (doradcy) w zmaganiu się z różnymi problemami zawodowymi czy życiowymi.

Współczesny świat, niezmiernie skomplikowany, trudny, niezrozumiały w swej istocie, tworzy nowy kontekst działań dla wielu grup zawodowych. Działalność doradcy zawodu nabiera nowego wymiaru. Dziś trudno powiedzieć, że doradca zawodu udziela tylko porad zawodowych, próbuje pomóc znaleźć odpowiedź na pytania dotyczące wyboru zawodu, szkoły czy kierunku kształcenia. Praca doradcy służy przede wszystkim wspieraniu i optymalizacji rozwoju człowieka. Co niezmiernie istotne, doradca towarzyszy jednostce przez całą jej drogę zawodową. Doradca bardziej niż kiedykolwiek ma za zadanie lepsze rozumienie, wyjaśnianie i tłumaczenie tego, co dotyczy drugiego człowieka.

Opisana rzeczywistość to także kontekst różnych problemów, dylematów młodych ludzi. Uczniowie otrzymują często informacje o tym, że trzeba wielokrotnie zmieniać zawód, uzupełniać kwalifikacje, rozwijać kompetencje, aktywnie poszukiwać pracy. Uczniowie dowiadują się, że ciągle podnoszenie kwalifikacji i ich zmiana stają się czynnikami na trwale wpisany w życiorys zawodowy każdego pracownika. Stąd też ważne

staje się wyposażenie uczniów w umiejętności przydatne w podejmowaniu racjonalnych decyzji dotyczących wyboru zawodu, które rzutować będą na dalszy przebieg kariery zawodowej młodego człowieka. Oznacza to konieczność stworzenia takiego Wewnątrzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego, który zapewni uczniom nie tylko poznanie możliwości zdobycia zawodów oferowanych przez szkoły oraz wymagań jakie stawiają one kandydatom, ale umożliwi także rozwijanie świadomości własnych uzdolnień, posiadanych umiejętności kwalifikacji i zainteresowań w aspekcie życzeniowym i w rzeczywistości. Ponadto WSDZ powinien zapewnić poznanie procesu aktywnego poszukiwania pracy, podejmowania decyzji oraz uświadomienie konsekwencji dokonywanych wyborów. Wreszcie powinien stworzyć możliwość kształtowania umiejętności radzenia sobie ze zmianami poprzez rozwijanie umiejętności adaptacyjnych oraz umiejętności wychodzenia naprzeciw nowym sytuacjom i nowym wyzwaniom.

Wyzwaniom współczesnego świata próbuje sprostać zatrudniony w szkole doradca zawodowy. Przygotowany przez niego WSDZ daje uczniom realną możliwość zdobycia wiedzy i umiejętności niezbędnych do znalezienia swojego miejsca w świecie pracy, (re)konstruowania kariery zawodowej przez całe życie.

Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego

Ogół działań podejmowanych przez szkołę w celu przygotowania uczniów do wyboru zawodu, poziomu i kierunku kształcenia. System powinien określać: role i zadania doradcy w ramach rocznego planu działań, czas i miejsce realizacji zadań, oczekiwane efekty, formy i metody pracy⁴⁶.

⁴⁶ Praca zbiorowa, *Szkolny doradca zawodowy*, KOWEŻIU, Warszawa 2003.

I. Organizacja Wewnętrznszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego w Zespole Szkół Nr 5 w Wałbrzychu

1. Osoby odpowiedzialne za realizację WSDZ:

- // dyrektor,
- // szkolny doradca zawodowy.

2. Osoby i instytucje współuczestniczące:

- // pedagodzy szkolni,
- // wychowawcy klas,
- // bibliotekarze,
- // pielęgniarka szkolna,
- // lekarz,
- // nauczyciele (w szczególności przedsiębiorczości i przedmiotów zawodowych),
- // instytucje zajmujące się pomocą w projektowaniu kariery zawodowej czy życiowej.

3. Założenia Wewnętrznszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego.

Stworzenie WSDZ – w ramach którego zatrudniony w szkole doradca pomaga uczniom w samopoznaniu własnych predyspozycji zawodowych (osobowości, potrzeb, uzdolnień, zainteresowań, możliwości, ograniczeń) i konstruowaniu projektów karier, w przygotowaniu do wejścia na rynek pracy oraz w złagodzeniu startu zawodowego – to cel sformułowany przez Zespół Szkół Nr 5 w Wałbrzychu. Dążenie do realizacji tego celu niesie wiele korzyści. Uczeń i jego rodzic w każdej chwili mają zapewniony dostęp do usług doradczych, pomocy w rozwiązywaniu różnych problemów edukacyjno-zawodowych. W miejscu uczenia się, zdobywania wykształcenia, nabywania kwalifikacji zawodowych uczeń może otrzymać wsparcie w postaci informacji edukacyjno-zawodowej, orientacji i poradnictwa edukacyjno-zawodowego. U podstaw wprowadzenia WSDZ leży przekonanie, że środowisko szkolne odgrywa szczególną rolę w procesie podejmowania decyzji edukacyjno-zawodowych przez

uczniów, a także w trakcie uczenia się, nabywania przez nich kwalifikacji zawodowych. WSDZ obejmuje indywidualną i grupową pracę z uczniami, rodzicami i nauczycielami (radą pedagogiczną). Ma charakter działań celowych, systematycznych i długotrwałych (działania w ramach WSDZ nie mogą mieć charakteru doraźnego, sporadycznego, niezaplanowanego). WSDZ jest koordynowany przez szkolnego doradcę zawodowego.

II. Działania szkolnego doradcy zawodowego – obszary zadaniowe

W ramach pracy z nauczycielami (radą pedagogiczną) następuje:

- // utworzenie i zapewnienie ciągłości działania Wewnętrznszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego zgodnie ze statutem szkoły;
- // określenie priorytetów dotyczących orientacji i informacji zawodowej w ramach programu wychowawczego szkoły na każdy rok nauki;
- // określenie priorytetów dotyczących gromadzenia informacji i prowadzenia poradnictwa zawodowego w szkole;
- // realizacja działań z zakresu przygotowania uczniów do wyboru drogi zawodowej i roli pracownika;
- // identyfikacja potrzeb i dostosowanie oferty edukacyjnej placówki do zmian zachodzących na rynku pracy.

W ramach pracy z rodzicami doradca:

- // prezentuje założenia pracy informacyjno-doradczej szkoły na rzecz uczniów;
- // prowadzi zajęcia psychoedukacyjne służące wspomaganie rodziców w procesie podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych przez ich dzieci;
- // przedstawia aktualną i pełną ofertę edukacyjną szkolnictwa na różnych jego poziomach;

- // pracuje indywidualnie z rodzicami uczniów, którzy mają problemy: zdrowotne, emocjonalne, decyzyjne, intelektualne, rodzinne itp.;
- // gromadzi, systematycznie aktualizuje i udostępnia informacje edukacyjno-zawodowe;
- // przedstawienia możliwości zatrudnienia na lokalnym rynku pracy.

W ramach pracy z uczniami doradztwo obejmuje:

- // indywidualne i grupowe poradnictwo w obszarach: poznać siebie, poznać zawody, poznać ścieżki kształcenia, poznać rynek pracy;
- // określenie zgodności predyspozycji uczniów z realizowanym kierunkiem kształcenia;
- // konfrontowanie samooceny uczniów z wymaganiami szkół i zawodów;
- // pomoc w nabywaniu kwalifikacji zawodowych: opanowanie umiejętności pracowniczych, staże zawodowe w przemyśle, certyfikaty i tytuły zawodowe, wybór dodatkowych kursów i ofert edukacyjnych;
- // pomoc w poszerzaniu wiedzy ogólnej i budowaniu kolejnych etapów rozwoju edukacyjno-zawodowego;
- // pomoc w planowaniu rozwoju edukacyjno-zawodowego;
- // realizowanie działań na rzecz aktywności uczniów na rynku pracy – poszukiwanie i utrzymywanie pracy oraz radzenie sobie w trudnych sytuacjach: poszukiwanie pierwszej pracy, bezrobocie, mobilność zawodowa, ograniczenia zdrowotne itp.;
- // analizę potrzeb rynku pracy i możliwości zatrudnienia;
- // przygotowanie do roli pracownika;
- // pomoc w znalezieniu zatrudnienia.

Na realizację WSDZ składa się:

1. Praca szkolnego doradcy zawodowego.
2. Praca nauczycieli, wychowawców, pracowników biblioteki, pedagogów szkolnych, którzy – w ramach współpracy ze szkolnym doradcą

zawodowym (korelacja działań, uzupełnianie zagadnień) – realizują treści z zakresu doradztwa zawodowego na zajęciach szkolnych, np. godzinach wychowawczych, lekcjach przedmiotowych oraz współuczestniczą w realizacji różnych przedsięwzięć na rzecz pomocy doradczej (np. współorganizowanie wycieczek do instytucji rynku pracy, na targi pracy, organizowanie spotkań z przedstawicielami zawodów, przedstawicielami uczelni, pracodawcami).

III. Działania szkolnego doradcy zawodowego w ramach WSDZ

1. **Status doradcy zawodowego.** Szkolny doradca zawodowy jest etatowym pracownikiem szkoły z wydzielonym pensum godzin na realizację zadań zgodnych z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach. Stanowisko szkolnego doradcy zawodowego w Zespole Szkół Nr 5 zostało utworzone w roku szkolnym 2009/2010. Szkolny doradca zawodowy pracuje 28 godzin tygodniowo. Jego gabinet w Zespole Szkół Nr 5 znajduje się w pokoju 28 i stanowi miejsce spotkań doradcy z uczniami, ich rodzicami, nauczycielami, służy do prowadzenia doradztwa indywidualnego, udostępniania informacji zawodowej. Szkolny doradca zawodowy w Zespole Szkół Nr 5 jest odpowiedzialny także za promocję szkoły w środowisku lokalnym.
2. **Uzasadnienie potrzeby szkolnego doradcy zawodowego w Zespole Szkół Nr 5:**
 - // Potrzeba profesjonalnej pomocy usytuowanej blisko ucznia, zwiększającej trafność podejmowanych decyzji edukacyjnych i zawodowych, minimalizującej koszty psychiczne wynikające z niewłaściwych wyborów i koszt-

ty materialne związane z dojazdem do placówek specjalistycznych.

- // Zagwarantowanie systematycznego oddziaływania na uczniów w ramach planowych działań realizowanych metodami aktywnymi (warsztaty, zajęcia aktywizujące).
- // Udzielanie uczniom pomocy w wyborze i selekcji informacji dotyczących edukacji i rynku pracy.
- // Obniżenie społecznych kosztów kształcenia dzięki poprawieniu trafności wyborów.
- // Dostosowanie rozwiązań polskich do standardów krajów UE.

3. Cele działania szkolnego doradcy zawodowego:

- // Przygotowanie młodzieży do trafnego wyboru zawodu i dalszej drogi kształcenia oraz opracowania indywidualnego planu kariery edukacyjnej i zawodowej.
- // Przygotowanie ucznia do radzenia sobie w sytuacjach trudnych, takich jak: bezrobocie, problemy zdrowotne, adaptacja do nowych warunków pracy i mobilności zawodowej.
- // Przygotowanie ucznia do roli pracownika.
- // Przygotowanie rodziców do efektywnego wspierania dzieci w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych.
- // Pomoc nauczycielom w realizacji tematów związanych z wyborem zawodu w ramach lekcji przedmiotowych.
- // Wspieranie działań szkoły mających na celu optymalny rozwój edukacyjny i zawodowy ucznia.

4. Zadania szkolnego doradcy zawodowego:

- // Systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów na informacje i pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej.
- // Gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia.
- // Wskazywanie osobom zainteresowanym (młodzieży, rodzicom, nauczycielom) źródeł

dotodkowej, rzetelnej informacji na poziomie regionalnym, ogólnokrajowym, europejskim na temat:

- rynku pracy,
- trendów rozwojowych w świecie zawodów i zatrudnienia,
- wykorzystania posiadanych uzdolnień i talentów w różnych obszarach świata pracy,
- instytucji i organizacji wspierających funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w życiu codziennym i zawodowym,
- alternatywnych możliwości kształcenia dla młodzieży z problemami,
- programów edukacyjnych Unii Europejskiej.

- // Udzielanie indywidualnych porad edukacyjnych i zawodowych uczniom i ich rodzicom.
- // Prowadzenie grupowych zajęć aktywizujących, wspierających uczniów w świadomym planowaniu kariery i podjęciu roli zawodowej poprzez przygotowanie ich do aktywnego poszukiwania pracy, prezentowania się na rynku pracy oraz wyposażenie ich w wiedzę na temat reguł i trendów rządzących rynkiem pracy.
- // Kierowanie w sprawach trudnych do specjalistów: doradców zawodowych w poradniach, urzędach pracy, do lekarzy itp.
- // Koordynowanie działalności informacyjno-doradczej szkoły.
- // Wspieranie rodziców i nauczycieli w działaniach doradczych poprzez organizowanie spotkań szkoleniowo-informacyjnych, udostępnianie im informacji i materiałów do pracy z uczniami itp.
- // Współpraca z radą pedagogiczną w zakresie:
 - tworzenia i zapewnienia ciągłości działań Wewnętrznszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego zgodnie ze statutem szkoły,
 - realizacji zadań z zakresu przygotowania uczniów do wyboru drogi zawodowej.
- // Systematyczne podnoszenie własnych kwalifikacji.

- // Wzbogacanie warsztatu pracy o nowoczesne środki przekazu informacji oraz udostępnianie ich osobom zainteresowanym.
- // Prowadzenie odpowiedniej dokumentacji udzielanych porad i osób korzystających z usług doradcy zawodowego, sporządzanie sprawozdań z prowadzonej działalności.
- // Współpraca z instytucjami wspierającymi wewnątrzszkolny system doradztwa: kuratorium oświaty, centra informacji i planowania kariery zawodowej, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, powiatowe urzędy pracy, przedstawiciele organizacji zrzeszających pracodawców, firmy itp.

5. Korzyści wynikające z działalności szkolnego doradcy zawodowego.

Dla indywidualnych odbiorców:

- // dostęp do informacji zawodowej dla uczniów, nauczycieli oraz rodziców,
- // poszerzanie edukacyjnych i zawodowych perspektyw uczniów,
- // świadome, trafniejsze decyzje edukacyjne i zawodowe,
- // ułatwienie wejścia na rynek pracy dzięki poznaniu procedur pozyskiwania i utrzymania pracy,
- // świadomość możliwości zmian w zaplanowanej karierze zawodowej,
- // mniej niepowodzeń szkolnych, zniechęcenia, porzucania szkoły a potem pracy, jako konsekwencji niewłaściwych wyborów.

Dla szkoły:

- // realizacja zobowiązań wynikających z ustawy o systemie oświaty dotyczących przygotowania uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia;
- // utworzenie w szkole bazy informacji edukacyjnej i zawodowej oraz zapewnienie jej systematycznej aktualizacji.

Dla państwa i władz lokalnych:

- // zwiększenie świadomości społecznej dotyczącej konieczności racjonalnego planowania rozwoju zawodowego przez jednostki;

- // podejmowanie właściwych decyzji efektywnie przeciwdziałających bezrobociu;
- // zapewnienie powszechności i dostępności usług doradczych zalecanych przez komisję Unii Europejskiej.

Dla pracodawców:

- // zwiększenie szansy znalezienia odpowiednio przygotowanych kandydatów, świadomych oczekiwań rynku pracy.

IV. Realizacja zadań szkolnego doradcy zawodowego w ramach WSDZ

Szkolny doradca zawodowy realizuje zadania na podstawie – zatwierdzonego przez dyrektora szkoły – planu pracy doradcy zawodowego na dany rok szkolny.

Podstawą opracowania planu pracy z uczniami, rodzicami i radą pedagogiczną są:

- // założenia WSDZ;
- // wykaz dotychczas zrealizowanej tematyki z zakresu doradztwa zawodowego w poszczególnych klasach (praca nauczycieli, wychowawców, pedagogów na innych lekcjach);
- // wykaz propozycji i oczekiwań uczniów, rodziców względem realizowanego obszaru doradztwa zawodowego (dane z ankiet, rozmów);
- // czas pracy szkolnego doradcy zawodowego;
- // aktywność i zaangażowanie uczniów;
- // możliwości organizacyjne;
- // dostępna baza i zaplecze merytoryczne;
- // liczba osób korzystających z podejmowanych działań doradczych;
- // możliwość współpracy i integracji działań doradczych z przedstawicielami rady pedagogicznej;
- // możliwość i skala współpracy z instytucjami rynku pracy, pracodawcami.

Metody działań realizowanych w ramach WSDZ, których adresatami mogą być uczniowie, rodzice, nauczyciele (rada pedagogiczna), środowisko lokalne (instytucje rynku pracy, zakłady pracy itp.):

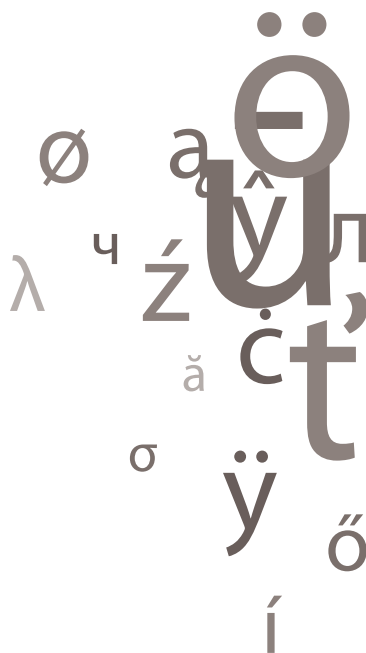
- // informacja edukacyjno-zawodowa,
- // poradnictwo indywidualne,
- // poradnictwo grupowe.

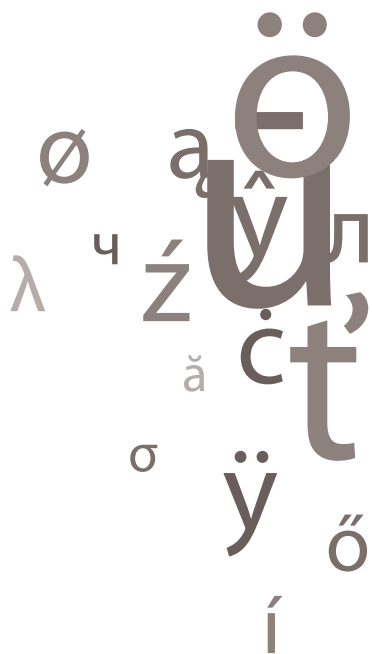
Działania doradcze, w ramach WSDZ, realizowane są na zasadzie dobrowolności uczestnictwa w ramach:

- // lekcji wychowawczych,
- // lekcji przedmiotowych, np. podstaw przedsiębiorczości,
- // zastępstw na lekcjach przedmiotowych,
- // zajęć pozalekcyjnych (warsztaty),
- // wycieczek zawodoznawczych,
- // imprez o charakterze zawodoznawczym,
- // różnych dodatkowych przedsięwzięć wg potrzeb.

Opracowanie:

Katarzyna Druczak szkolny doradca zawodowy

ÿ ü ø ù Ź á û ŷ ě ê ő ł đ ʃ π ř ý

Rola jednostek
samorządu terytorialnego
w rozwoju doradztwa zawodowego
– dobre praktyki

7

Realizacja zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego jest obowiązkiem gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Duży wpływ na sposób organizacji doradztwa mają jednak organy prowadzące. Dotyczy to zarówno kwestii finansowania etatów doradców zawodowych, jak i szeroko rozumianych form organizacyjnych. Wpływ ten może mieć charakter formalny lub nieformalny.

Zgodnie z Kartą nauczyciela (Art. 42.7) *organ prowadzący szkołę lub placówkę określa:*

3) (...) tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć doradców zawodowych prowadzących zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu w celu wspomagania uczniów w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 11 ustawy o systemie oświaty (tj. przepisów w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach).

Na podstawie ww. zapisu samorządy w różny sposób zatrudniają doradców zawodowych, np.:

- ✔ w każdej szkole zatrudniony jest doradca,
- ✔ doradca zawodowy zatrudniony jest w kilku szkołach,
- ✔ doradcy zawodowi zatrudnieni są np. w poradni psychologiczno-pedagogicznej i wspierają szkoły w realizacji zadań z zakresu doradztwa, co nie zwalnia jednak dyrektora szkoły z wyznaczenia osoby planującej i realizującej w szkole zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Ważną inicjatywą organów prowadzących może być opracowanie dla szkół wspólnego programu zajęć z zakresu doradztwa dla różnych typów szkół. Program taki może być centralnym punktem wewnątrzszkolnych systemów doradztwa zawodowego. Rozwiązanie takie pozwala na wymianę doświadczeń, wzajemne wsparcie doradców z różnych szkół.

Organy prowadzące mogą także wspierać szkoły w poszukiwaniu sojuszników w realizacji doradztwa, np.⁴⁷:

- ✔ identyfikować osoby i instytucje zajmujące się doradztwem zawodowym w środowisku lokalnym;
- ✔ inicjować współpracę pomiędzy instytucjami i osobami (organizacja spotkań, warsztatów, konferencji, targów itp.);
- ✔ promować ideę doradztwa edukacyjno-zawodowego w otoczeniu społecznym szkoły
- ✔ zachęcać do wymiany doświadczeń pomiędzy instytucjami i osobami;
- ✔ ułatwiać nawiązywanie kontaktów i współpracy pomiędzy szkołami a instytucjami mogącymi wesprzeć je w działaniach z zakresu doradztwa zawodowego;
- ✔ integrować środowiska doradców zawodowych oraz osób odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach, a także przedsiębiorców, organizacji, instytucji publicznych i niepublicznych

Rozwiązania przyjęte w różnych samorządach przedstawiono poniżej.

7.1. Rola jednostek samorządu terytorialnego w rozwoju doradztwa zawodowego – dobre praktyki Samorządu Województwa Małopolskiego

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach nakłada na organy

⁴⁷ A. Lisikiewicz, Doradztwo zawodowe – *Od diagnozy do ewaluacji – Praktyczne wsparcie kadry szkół gimnazjalnych. Podręcznik trenera*. Materiał przygotowany w ramach projektu „Edukacja dla pracy. Etap I”, KOWEŻIU.

prowadzące i szkoły obowiązek realizacji zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego. Dodatkowo wcześniej zrealizowane projekty z zakresu doradztwa zawodowego dla młodzieży finansowane z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej stały się inspiracją dla wielu samorządów i organów prowadzących szkoły do zainicjowania własnych przedsięwzięć w tym zakresie w prowadzonych przez siebie szkołach. W ponad 60 gimnazjach prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków realizacja wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego odbywa się poprzez przedsięwzięcie Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Krakowa pt. **Krakowska Szkoła Doradztwa Zawodowego**. Projekt jest realizowany od lipca 2012 ze środków własnych miasta. Operatorem projektu jest Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 2 w Krakowie oraz Centrum Pedagogiki i Psychologii Politechniki Krakowskiej.

Cele strategiczne KSDZ to:

1. Zmiana systemowo-organizacyjna w krakowskich szkołach dotycząca praktycznej realizacji doradztwa zawodowego (doradztwo zawodowe w planie zajęć).
2. Organizacja na terenie każdej szkoły – prowadzonej przez Gminę Miejską Kraków – zajęć z doradztwa zawodowego (zajęcia obowiązkowe).
3. Wykształcenie w każdej szkole kadry doradców zawodowych poprzez kwalifikacyjne studia podyplomowe z zakresu doradztwa zawodowego.
4. Cykliczne szkolenia dla dyrektorów szkół, kadry doradców zawodowych, nauczycieli i pedagogów szkolnych.
5. Przygotowanie i realizacja modułowych, autorskich programów dla poszczególnych poziomów kształcenia (szkoły podstawowej, gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalnej).
6. Opracowanie i wdrożenie w krakowskich szkołach własnych standardów poradnictwa zawodowego, które będą ujednoczeniem

jakości oddziaływań podejmowanych przez doradców zawodowych wobec uczniów, rodziców i nauczycieli.

7. Stworzenie systemu wsparcia szkół poprzez miejską platformę e-learningową jako uzupełnienie zajęć doradztwa zawodowego dla młodzieży w szkołach oraz forum integrującego środowisko doradców zawodowych Miasta Krakowa.

Do współpracy przy realizacji przedsięwzięcia zostali zaproszeni partnerzy: Departament Edukacji i Kształcenia Ustawicznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Małopolskie Kuratorium Oświaty, Stowarzyszenie Doradców Szkolnych i Zawodowych Rzeczypospolitej Polskiej oraz krakowskie szkoły wyższe.

Celem operacyjnym KSDZ jest stworzenie lub dopełnienie w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych warunków sprzyjających kształtowaniu się i osiągnięciu realnych planów edukacyjno-zawodowych przez młodzież oraz uczenie się i samowychowanie do dojrzałości wyboru zawodu. Dojrzałość do wyboru zawodu osiąga się m.in. przez:

- ✔ zdobywanie umiejętności samooceny,
- ✔ poznanie własnych zasobów,
- ✔ kształtowanie umiejętności podejmowania decyzji,
- ✔ zdobywanie wiedzy o zawodach,
- ✔ znajomość lokalnego rynku edukacyjnego i rynku pracy.

W roku szkolnym 2012/2013 oraz 2013/2014 zapewniono w budżetach każdego krakowskiego gimnazjum środki na przeprowadzenie 60 godzin doradztwa zawodowego. W roku szkolnym 2014/2015 liczba godzin doradztwa uzależniona jest od liczby uczniów w szkole i dlatego spora część gimnazjów otrzyma więcej godzin w porównaniu z rokiem ubiegłym.

W czasie zajęć grupowych doradca zawodowy pracuje m.in. nad samopoznaniem uczniów, pokazaniem możliwości kształcenia ponadgimnazjalnego, poznaniem interesujących uczniów

zawodów oraz planowaniem dalszej drogi edukacyjno-zawodowej. Realizuje również poradnictwo indywidualne, które najczęściej dotyczy opracowania Indywidualnego Planu Działania Gimnazjalisty.

Jedną z inicjatyw Samorządu Województwa Małopolskiego jest projekt **Festiwal Zawodów** realizowany przez Departament Edukacji i Kształcenia Ustawicznego Urzędu Marszałkowskiego, który stał się podstawą do budowy regionalnego systemu poradnictwa zawodowego w Małopolsce. Projekt realizowany jest przy wsparciu merytorycznym (ekspert doradztwa zawodowego) Centrum Pedagogiki i Psychologii Politechniki Krakowskiej oraz organizacyjnym (operator główny) Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 2 w Krakowie. Dodatkowo operatorami regionalnymi są Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne w Tarnowie, Nowym Sączu, Oświęcimiu i Nowym Targu.

Główne założenia projektu ogniskują się wokół promocji kształcenia zawodowego i upowszechnienia zawodoznawstwa oraz kompleksowego wsparcia uczniów szkół gimnazjalnych poprzez skierowanie do nich oferty zajęć z doradztwa edukacyjno-zawodowego, które mają na celu:

- 1) podnieść u gimnazjalistów wiedzę zawodoznawczą;
- 2) zwiększyć u młodzieży świadomość i trafność podejmowanych decyzji edukacyjnych i zawodowych;
- 3) zminimalizować koszty emocjonalne i materialne wynikające z niewłaściwych wyborów;
- 4) podnieść odpowiedzialność za własną przyszłość już na poziomie gimnazjum oraz na kolejnych etapach kształcenia;
- 5) zmieniać mentalność młodzieży i rodziców, by pozwolić na realizację kariery zawodowej już w okresie edukacji.

Inspiracją dla Samorządu Województwa Małopolskiego do realizacji Festiwalu Zawodów jest odbywający się corocznie Mundial Zawodów w Lyonie, w którym szkoły zawodowe z Mało-

polski biorą udział od 2002 roku. Mundial francuski organizowany jest przez stowarzyszenie Association Rhône-Alpes pour l'Orientation et la promotion des Métiers (AROM), zajmujące się kształceniem i orientacją zawodową na terenie tego kraju.

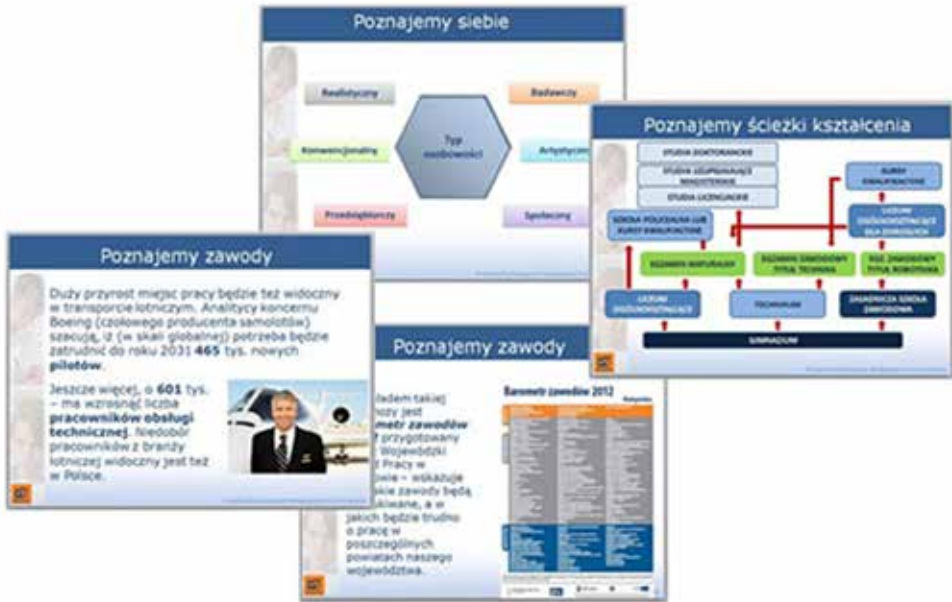
Realizacja projektu Festiwal Zawodów jest podzielony na dwa etapy.

Etap pierwszy.

Obejmuje organizację zajęć warsztatowych (8 godz. dla grupy), konsultacji indywidualnych (10 godz. dla grupy) oraz spotkanie doradcy zawodowego z rodzicami uczniów klas trzecich w wybranych gimnazjach województwa. Podjętym jest to ograniczonymi możliwościami finansowymi UMWM, ale udział w samym festiwalu dotyczy wszystkich małopolskich gimnazjalistów. Dla tych gimnazjów, w których jest doradztwo zawodowe, wcześniej w ramach przygotowania organizacyjno-technicznego projektu został opracowany autorski program doradztwa zawodowego wraz z materiałami szkoleniowymi dla uczniów na zajęcia warsztatowe w skład których wchodzi: prezentacje w formacie PowerPoint jako propozycje scenariuszy lekcji wraz z formularzami do ćwiczeń oraz materiał i formularze Indywidualnego Planu Działania Gimnazjalisty. Przygotowane zostały także specjalne materiały metodyczno-szkoleniowe dla doradców zawodowych potrzebne do prawidłowej realizacji programu zajęć doradztwa zawodowego (prezentacje w formacie PowerPoint, dostosowana baza narzędzi diagnostycznych dla uczniów gimnazjum oraz poradnik dla doradców zawodowych). Podczas zajęć uczniowie mogą zdiagnozować swoje zainteresowania, określić uzdolnienia i umiejętności, zdobyć dodatkową wiedzę zawodoznawczą, a także sprecyzować preferencje zawodowe. Od października 2012 roku w gimnazjach trwają zajęcia warsztatowe z zakresu doradztwa zawodowego oraz rozmowy indywidualne w ramach opracowania

Schemat. 5. Przykładowe materiały szkoleniowe do zajęć warsztatowych

Źródło: Materiały szkoleniowe dla uczniów pierwszej edycji projektu przygotowane przez doradców zawodowych Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 2 w Krakowie.

Indywidualnego Planu Działania Gimnazjali-
sty, które są bezpośrednim przygotowaniem
do udziału w festiwalu. Do tej pory wzięło
w nich udział 4464 uczniów z 160 małopolskich
gimnazjów, z którymi zostały zrealizowane na-
stępujące treści:

- ✔ podejmowanie decyzji: *Jak dobrze wybrać szkołę ponadgimnazjalną?*
- ✔ zainteresowania: *Czym są i jak je określić?*
- ✔ osobowość a wybór zawodu: *Jaki(a) jestem i gdzie mogę pracować?*
- ✔ kształcenie ustawiczne, mobilność, kompetencje skrzyżowane: konieczności i korzyści stałego rozwoju zawodowego;
- ✔ zawody przyszłości: omówienie trendów rynku pracy i popytu na konkretne zawody;

✔ system kształcenia po reformie szkolnictwa ponadgimnazjalnego – możliwe opcje edukacyjne gimnazjalisty.⁴⁸

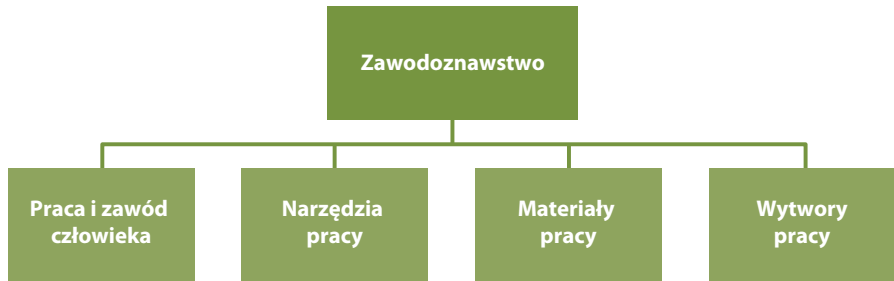
W przygotowanie festiwalu i organizację zajęć doradztwa zawodowego włączył się również Małopolski Kurator Oświaty, dzięki któremu w kilku miastach Małopolski odbyły się spotkania szkoleniowo-informacyjne dla wszystkich dyrektorów małopolskich gimnazjów.

Etap drugi.

Etap ten zakłada aktywny udział nie tylko przeszkolonych gimnazjalistów, ale i wszystkich pozostałych w prezentacji zawodów podczas Fe-

⁴⁸ www.poradnia2krakow.pl/festiwal.html [stan na dzień 22.07.2014].

Schemat 6. Model zawodoznawstwa prezentowany podczas Festiwalu Zawodów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie K. Czarnecki, *Podstawowe pojęcia zawodoznawstwa*, Sosnowiec 2008.

stiwalu Zawodów organizowanego w Krakowie, który trwa pełne 3 dni (najczęściej czwartek, piątek, sobota). Poszczególne zawody prezentują uczniowie małopolskich szkół zawodowych uczestniczący w projekcie systemowym *Moderнизacja kształcenia zawodowego w Małopolsce*. Dzięki udziałowi w tym projekcie od 2010 roku małopolskie szkoły zawodowe unowocześniają swoją bazę dydaktyczną oraz oferują licencjonowane i certyfikowane kursy i szkolenia zawodowe dla uczniów.

Podczas festiwalu nie ma prezentacji oferty edukacyjnej szkół zawodowych, ale są prezentowane tylko zawody wg. poznawczego modelu zawodoznawstwa:

- 1) zawód i praca człowieka,
- 2) narzędzia zawodowej pracy człowieka,
- 3) materiały zawodowej pracy człowieka,
- 4) wytwory zawodowej pracy człowieka.

Uczeń ma możliwość na żywo i bezpośrednio zobaczyć, spróbować, dotknąć: narzędzi, materiałów, maszyn, urządzeń, programów, technologii, wytworów pracy w poszczególnych zawodach.

Podczas festiwalu przedstawiane są zawody, w których kształcą zarówno szkoły zawodowe, jak i szkoły wyższe z terenu województwa małopolskiego. Prezentacje uzupełniają przedstawia-

ne przez małopolskich przedsiębiorców możliwości zatrudnienia w danym zawodzie.

W roku 2014 festiwal odbył się w dniach 20–22 marca w Centrum Targowym w Krakowie. Organizatorzy potwierdzili udział ponad 17 000 gimnazjalistów. W ubiegłym roku w Festiwalu Zawodów uczestniczyło prawie 15 000 uczniów. Ofertę zawodoznawczą prezentowały 53 szkoły zawodowe, które na łącznej powierzchni ponad 3000 m² przedstawiły blisko 70 tematów zawodowych, pokazując możliwości pracy w poszczególnych zawodach. Technika i zasadnicze szkoły zawodowe, których uczniowie prezentowali umiejętności jakie zdobyli podczas nauki w tych szkołach, reprezentowały branże:

- 1) turystyczno-gastronomiczną,
- 2) informatyczną,
- 3) budowlaną,
- 4) społeczno-medyczną,
- 5) rolno-przetwórczą,
- 6) mechaniczno-mechatroniczną,
- 7) usługową.

Przykładowe tematy prezentacji na Festiwalu Zawodów

✓ Branża mechaniczno-mechatroniczna:

- Czy zrozumieć roboty jest trudno? Poprzez zabawę do nauki – programowanie robotów.

- Prezentacja zestawu dydaktycznego sterowania silnikiem trójfazowym z wykorzystaniem sterownika Mitsubishi z rodziny FX-3G.

▼ Branża usługowa:

- W harmonii z modą i samym sobą – prezentacja sposobów kreowania wizerunku (pokaz mody).
- Od projektu do efektu – wykonanie reklamy drukowanej i multimedialnej.
- Recepcja hotelowa, dekoracyjne składanie ręczników i serwetek indywidualnego użytku. Letnie orzeźwienie w środku zimy.

▼ Branża turystyczno-gastronomiczna:

- Sporządzanie drinków bezalkoholowych.
- Nadziewanie i dekorowanie kruchych babeczek.

Ciekawe były prezentacje szkół w branży społeczno-medycznej, np. prezentacja zawodu terapeuta zajęciowy „Wiosenna biżuteria i dekoracje ze sznurka, filcu i koralu” lub „Prezentowanie przez słuchaczy kształcących się w zawodzie ortoptystka wybranych umiejętności zawodowych – wykonywanie podstawowych badań okulistycznych w ramach profilaktyki wad i schorzeń narządu wzroku” albo „Prezentacja zawodu – technik dentystyczny” czy „Udzielenie pomocy przedmedycznej w różnych grupach wiekowych”.

W branży rolno-przetwórczej – prócz przykładów projektowania ogrodów – zobaczyliśmy prezentację pt. „Podstawowe metody diagnostyczne i zabiegi pielęgnacyjne u zwierząt domowych” czy też pokazy wykonania kompozycji florystycznych. W branży informatyczno-elektronicznej uczniowie zaprezentowali fascynujące „Warsztaty produkcji filmowej” – tajemnice i kulisy tworzenia superprodukcji, prezentację „Techniki organizacji reklamy”, bardzo przyszłościowe zagadnienia dotyczące „Automatyki inteligentnego domu” oraz prezentację „Wszystko jest informatyką”, która ukazała nowe możliwości pracy w branży informatycznej, elektronicznej i telekomunikacyjnej.

W branży budowlanej znalazły się zagadnienia najbardziej podstawowe takie, jak: wykonywanie tynków maszynowych, tynki dekoracyjne, instalacje elektryczne i inne niezwykle przyszłościowe zagadnienia ujęte w prezentacjach pt.: „Nowoczesne pomiary geodezyjne, komputerowe projektowanie wybranych obiektów inżynierii środowiska” czy „Zagospodarowanie przestrzeni z wykorzystaniem różnych technologii i materiałów budowlanych”.

W trakcie Festiwalu Zawodów małopolscy gimnazjaliści mieli także możliwość konsultacji i rozmów indywidualnych z doradcami zawodowymi z krakowskich poradni psychologiczno-pedagogicznych. Z tej formy pomocy skorzystało podczas 3 dni blisko 1000 uczniów klas 3 gimnazjów.

Wartością dodaną Festiwalu Zawodów są również konferencje szkoleniowe dla przedstawicieli samorządów, organów prowadzących szkoły, dyrektorów, nauczycieli, pedagogów i doradców zawodowych poświęcone kwestiom doradztwa zawodowego w edukacji:

- ▼ Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego organizował konferencję pt. „Orientacja zawodowa młodzieży jako ważny element polityki edukacyjnej regionu”;
- ▼ Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie – „Poradnictwo całonocne – od świadomego planowania do realnego działania”;
- ▼ Stowarzyszenie Doradców Szkolnych i Zawodowych RP – XXIII Ogólnopolską Konferencję Szkoleniową 2014 pn. „QUO VADIS? W poszukiwaniu własnej drogi i przewodnika”, która stała się okazją do odwiedzenia festiwalu przez grupę 90 doradców zawodowych z całej Polski.

Plany dotyczące Festiwalu Zawodów na przyszłość obejmują:

- ▼ rozszerzenie oferty dla małopolskich uczniów poprzez zwiększenie liczby prezentowanych zawodów oraz wspólne przygotowanie pokazów zawodów wraz z przedsiębiorcami;

- ✓ kontynuację współpracy ze szkołami mundurowymi w zakresie przygotowania oferty kształcenia;
- ✓ włączenie szkół wyższych we wspólne przygotowanie Festiwalu Zawodów i Targów Edukacyjnych, których głównym celem będzie przedstawienie kompleksowej oferty kształcenia w sposób interaktywny i zbieżny z oczekiwaniami małopolskiej młodzieży;
- ✓ zwiększenie oferty zagranicznych partnerów województwa małopolskiego.

W kolejnych latach Samorząd Województwa Małopolskiego wraz z organami prowadzącymi szkoły – przy zaangażowaniu środków unijnych – planuje kontynuować tego rodzaju działania i objąć wsparciem wszystkich uczniów małopolskich gimnazjów.

Szczegóły dotyczące Festiwalu Zawodów znajdują się na stronach internetowych:

- www.poradnia2krakow.pl,
- www.festiwalzawodow.malopolska.pl.

*Opracowanie: dr Marian Piekarski
Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki,
Centrum Pedagogiki i Psychologii*

7.2. Działalność Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży w Poznaniu

Wprowadzenie

Przykładem dobrej praktyki samorządu terytorialnego w rozwoju doradztwa zawodowego może być jedno z przedsięwzięć wdrożonych przez Miasto Poznań. W 1998 r. z inicjatywy Zarządu Miasta Poznania powstało Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży jako element projektu Unii Europejskiej pn. *Ecos-Ouverture Youthemploy*, który dotyczył przeciwdziałania bezrobociu wśród absolwentów

poznańskich szkół średnich. Przedsięwzięcie to było realizowane wspólnie z partnerami z Dublina w Irlandii oraz Brighton i Hove w Wielkiej Brytanii. Po zakończeniu projektu i podsumowaniu jego efektów władze Miasta Poznania zdecydowały o konieczności kontynuowania działalności Centrum w instytucjonalnej już formie. W rezultacie tej decyzji 16 lipca 2002 roku – uchwałą Rady Miasta Poznania – zostało powołane do życia Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży jako samodzielna jednostka budżetowa. Od tego momentu placówka ta, działając w obszarze polityki społecznej, realizuje zadania z zakresu poradnictwa zawodowego i rozwoju kariery oraz animowania postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży. Centrum udziela wsparcia uczniom poznańskich publicznych szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Pomoc ta przybiera formę zajęć warsztatowych, seminariów informacyjnych oraz konsultacji indywidualnych dla uczniów i ich rodziców oraz konsultacji metodycznych dla doradców zawodowych oraz nauczycieli. Wszystkie usługi oferowane przez Centrum są bezpłatne.

Cele i zadania Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży w Poznaniu

Działalność Centrum jest skoncentrowana na wspieraniu rozwoju młodych poznaniaków, by mogli w przyszłości realizować się w życiu zawodowym i społecznym. Do celów strategicznych Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży należy zatem: promowanie wśród uczniów poznańskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych postaw przedsiębiorczości i aktywności w zakresie poszerzania wiedzy o sobie samym, znajomości rynku pracy i edukacji; tworzenie systemu współpracy pomiędzy instytucjami oświatowymi a instytucjami resortu pracy działającymi w obszarze doradztwa zawodowego oraz udzielanie indywidualnej

pomocy uczniom poznańskich szkół w zakresie poradnictwa zawodowego.

Swoje cele Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży realizuje poprzez następujące działania szczegółowe⁴⁹:

- 1) udzielanie wsparcia uczniom poznańskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych w dokonywaniu wyboru kierunku kształcenia, zawodu i planowania kariery zawodowej, konstruowania indywidualnej ścieżki rozwoju;
- 2) zapewnienie dostępu do usług poradnictwa uczniom z niepełnosprawnościami⁵⁰;
- 3) promowanie idei wolontariatu jako drogi do zdobywania doświadczenia zawodowego;
- 4) doskonalenie kompetencji zawodowych nauczycieli i doradców zawodowych w obszarze doradztwa zawodowego;
- 5) współpracę ze szkołami Miasta Poznania w ramach realizacji wewnętrznych systemów doradztwa zawodowego, w szczególności propagowanie programów, metod i dobrych praktyk dotyczących poradnictwa zawodowego, możliwych do zastosowania w poznańskich placówkach oświatowych;
- 6) aranżowanie współpracy samorządu, szkół ponadgimnazjalnych, instytucji rynku pracy, pracodawców, Ochotniczych Hufców Pracy, Wielkopolskiej Izby Rzemieślniczej i organizacji cechowych oraz szkół wyższych w zakresie rozwoju doradztwa zawodowego;
- 7) gromadzenie, opracowywanie, aktualizowanie i rozpowszechnianie informacji o sytuacji na rynku pracy w regionie oraz o perspek-

tywach zatrudnienia absolwentów szkół ponadgimnazjalnych i wyższych.

Zadania Centrum realizowane są przez trzy zespoły pracowników: doradców zawodowych ds. uczniów szkół gimnazjalnych, doradców zawodowych ds. uczniów szkół ponadgimnazjalnych oraz analityków ds. gospodarki i rynku pracy.

Sposoby realizacji zadań przez pracowników Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży

Zatrudnieni w Centrum doradcy zawodowi są urzędnikami samorządowymi. Do ich obowiązków służbowych, prócz prowadzenia konsultacji doradczych oraz zajęć warsztatowych i seminaryjnych na terenie szkół, należy opracowywanie dokumentów strategicznych dla poznańskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych oraz przygotowywanie materiałów informacyjnych i pomocy dydaktycznych dla uczniów, ich rodziców i nauczycieli (np.: ulotka *Matura 2015, Niezbędnik doradcy zawodowego*, coroczne wydania *Atrakcyjności oferty edukacyjnej poznańskich szkół ponadgimnazjalnych i uczelni* oraz *Informatora o Zawodach, Raporty o zarobkach*). W prace przy tworzeniu dokumentów strategicznych, takich jak: *Poznański Ramowy Program Wewnętrzny Systemu Doradztwa Edukacyjno-Zawodowego dla szkół gimnazjalnych, Standardy doradztwa zawodowego w poznańskich szkołach gimnazjalnych, Poradnik dla szkół technicznych z zakresu doradztwa zawodowego i planowania kariery* każdorazowo zaangażowani byli eksperci zewnętrzni, czyli dyrektorzy szkół, pedagodzy szkolni, doradcy zawodowi i koordynatorzy wewnętrznych systemów doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz inspektorzy Wydziału Oświaty Urzędu Miasta Poznania. Powstanie wspomnianych wyżej dokumentów jest efektem wielomiesięcznych „burz mózgow” i negocjacji zarówno w małych jednolitych grupach (dyrektorzy gimnazjów

⁴⁹ Uchwała LVII/887/VI/2013 Rady Miasta Poznania z dnia 15 października 2013 r. w sprawie nadania statutu jednostce budżetowej – Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży w Poznaniu przy ul. Działońskich 4/5, s. 3.

⁵⁰ Usługa ta jest realizowana we współpracy z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną nr 5.

i szkół ponadgimnazjalnych, pedagodzy, doradcy zawodowi i koordynatorzy WSDEZ), jak i w eksperckich zespołach mieszanych złożonych z przedstawicieli poszczególnych profesji. Treść wspomnianych dokumentów była dodatkowo konsultowana z nauczycielami podstaw przedsiębiorczości oraz pracodawcami.

Działania w zakresie promowania postaw przedsiębiorczych

Niezwykle ważnym obszarem oddziaływania Centrum jest animowanie postaw przedsiębiorczych wśród poznańskiej młodzieży.

Od 2010 r. doradcy zawodowi w Centrum – zauważając trudną sytuację młodych ludzi wkraczających na rynek pracy – postanowili, we współpracy z członkami Stowarzyszenia Wielkopolskich Doradców Kariery (WiDoK), poszerzyć swoją działalność o wspieranie młodzieżowej przedsiębiorczości. Przedsięwzięciem, którym zainicjowali nowy obszar działań, był projekt edukacyjny *Ambasadorzy Kariery* skierowany do przedstawicieli samorządów uczniowskich i szkolnych liderów w poznańskich i gostyńskich szkołach ponadgimnazjalnych. Celem przedsięwzięcia było przygotowanie przez młodych ludzi kampanii społecznej promującej: postawy przedsiębiorcze, aktywność społeczną, ciekawość poznawczą i twórczość oraz dokonywanie świadomych wyborów edukacyjno-zawodowych przez młodzież. Rezultatem projektu jest nakręcony przez uczniów film pt. *Michał, i co dalej?* przeznaczony dla ich rówieśników. Sukces przedsięwzięcia skłonił doradców do opracowania dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych programu uczenia się przedsiębiorczości. W kolejnych latach zrealizowano w Centrum trzy edycje programu *GPS przedsiębiorczego ucznia* – skierowanego do uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedsiębiorczości. Celem tego przedsięwzięcia było wzbogacenie zasobu wiedzy uczniów poznańskich szkół ponadgimnazjalnych z zakresu ekonomii i dzia-

łalności proprzedsiębiorczej, przygotowanie ich do samodzielnego obserwowania zmian zachodzących na rynku pracy oraz doskonalenie ich umiejętności przedsiębiorczych, w tym aktywnego poszukiwania pracy i sporządzania dokumentów aplikacyjnych. Założenia te zrealizowane zostały podczas czterech *Poznańskich Wykładów o Przedsiębiorczości*, warsztatów pod wspólnym hasłem *Jak być przedsiębiorczą osobą?* oraz debat oksfordzkich poświęconych przedsiębiorczości.

Kolejnymi przedsięwzięciami wspierającym rozwój umiejętności w zakresie przedsiębiorczości poznańskich uczniów szkół ponadgimnazjalnych są gry strategiczne przeprowadzane w Centrum podczas obchodów Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości przez trenerów InQbatora Poznańskiego Parku Naukowo-Technologicznego oraz turniej wirtualnych gier strategicznych opracowanych w ramach projektu *Strategic Management Games – innovative teaching method for business education (SMGBE)* przez pracowników Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.

Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy Aglomeracji Poznańskiej

Jak już wspomniano, do zadań statutowych Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży należy: *gromadzenie, opracowywanie, aktualizowanie i rozpowszechnianie informacji o sytuacji na rynku pracy w regionie oraz o perspektywach zatrudnienia absolwentów szkół ponadgimnazjalnych*. W ramach realizacji tego zadania mieści się monitorowanie i prognozowanie potrzeb rynku pracy aglomeracji poznańskiej z uwzględnieniem zmian zachodzących w gospodarce globalnej po to, by dostarczać rzetelnych informacji zarówno młodym ludziom, jak i pracodawcom. Z tego powodu w listopadzie 2013 r. uruchomiono przy Centrum Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy Aglomeracji Poznańskiej (zwane dalej Obserwatorium), zatrudniające anality-

ków badających lokalną gospodarkę i rynek pracy. Działalność Obserwatorium wspierana jest przez zewnętrzną wobec Centrum Radę Programową złożoną z naukowców, przedsiębiorców, dyrektorów szkół ponadgimnazjalnych oraz przedstawicieli samorządu terytorialnego. Radę tę powołał Prezydenta Miasta Poznania. Pełni ona rolę doradcą oraz współtworzy strategię prowadzonych przez Obserwatorium badań i analiz.

Do zadań Obserwatorium Gospodarki i Rynku Pracy należą:

- 1) badanie potrzeb kadrowych przedsiębiorców aglomeracji poznańskiej oraz planów edukacyjno-zawodowych uczniów poznańskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych;
- 2) monitorowanie i prognozowanie potrzeb rynku pracy aglomeracji poznańskiej, z uwzględnieniem zmian zachodzących w gospodarce globalnej;
- 3) gromadzenie, przetwarzanie i upowszechnianie rzetelnych informacji na temat aktualnych i prognozowanych trendów na rynku pracy, potrzeb kadrowych przedsiębiorców oraz oferty edukacyjnej w zakresie kształcenia ustawicznego wśród młodych ludzi, pracodawców oraz inwestorów;
- 4) inicjowanie współpracy między organizacjami odpowiedzialnymi za przyjętą w regionie politykę kształcenia, w tym instytucjami oświatowymi oraz naukowymi w celu stworzenia optymalnego modelu współdziałania systemu edukacji i szkolnictwa wyższego z gospodarką na obszarze aglomeracji poznańskiej.

Współpraca z poznańskimi uczelniami

Podczas realizacji swoich zadań statutowych Centrum intensywnie współpracuje z poznańskimi uczelniami wyższymi. Ta współpraca

czasami ma charakter okazjonalny, np. w przypadku przebiegu wizyt studyjnych i hospitacji studentów kierunków związanych z pedagogiką – doradztwem zawodowym, psychologią pracy, pracą socjalną; w przypadku wdrażania inicjatyw o charakterze pilotażowym (turniej wirtualnych gier strategicznych z dziedziny ekonomii) oraz organizacji wspólnych konferencji naukowych i szkoleniowych (konferencje z cyklu *Pomiędzy zarządzaniem procesami edukacyjnymi a rynkiem pracy* współorganizowanych z Wyższą Szkołą Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa oraz Katedrą Marketingu i Sterowania Ekonomicznego Politechniki Poznańskiej). Natomiast w wielu przypadkach są to działania długofalowe i systematyczne. Dobrym przykładem wieloletniej współpracy z Wydziałami Studiów Edukacyjnych i Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza może być organizacja praktyk studenckich i szkoleń branżowych dla studentów. Przedstawiciele Centrum zasiadają również w Radach Pracodawców na obu wydziałach i mają wpływ na modyfikację programów studiów. Pracownicy Centrum są ponadto członkami rad pracodawców na innych poznańskich uczelniach. Od 2007 r. Centrum współpracuje intensywnie z Wydziałem Inżynierii Zarządzania Politechniki Poznańskiej podczas realizacji projektów skierowanych do przygotowujących się do wejścia na rynek pracy uczniów wielkopolskich szkół zawodowych i techników: *Akcelerator Wiedzy Technicznej, Wielkopolski System Monitorowania i Prognozowania, Czas Zawodowców*.

Kolejnym dobrym przykładem współpracy jest zainicjowany przez pracowników Instytutu Socjologii UAM oraz Wielkopolskiej Izby Rzemieślniczej projekt *Razem dla Rozwoju Rzemiosła*, mający na celu wspieranie i rozwój polskiego systemu szkolnictwa dualnego.

Wszystkie opisane powyżej przedsięwzięcia zrodziły się z potrzeby stworzenia optymalnych możliwości do rozwoju regionu, którego najcenniejszym kapitałem są ludzie, ze szczegól-

nym naciskiem na ułatwienie startu w dorosłe życie absolwentom szkół ponadgimnazjalnych i studentom.

Podsumowanie

Dzięki działalności Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży oraz jego współpracy z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną nr 5, poznańskimi szkołami gimnazjalnymi i ponadgimnazjalnymi, uczelniami, Ochotniczymi Hufcami Pracy, państwowymi służbami zatrudnienia oraz przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi, prace nad doskonaleniem usługi doradztwa edukacyjno-zawodowego, a także oferty edukacyjnej są prowadzone systematycznie i efektywnie.

*Opracowanie:
Bogna Frąszczak
Centrum Doradztwa Zawodowego
dla Młodzieży w Poznaniu*

7.3. Warszawski System Doradztwa Zawodowego

Współczesny rynek edukacji i pracy charakteryzuje się ciągłymi zmianami. Globalizacja gospodarki, postęp informatyczny, wzrastająca ilość informacji dotyczących zawodów, dróg kształcenia oraz poziom bezrobocia powodują trudności w przystosowaniu się do tych zmian. Od młodego człowieka oczekujemy, aby był przygotowany do funkcjonowania w tej nowej rzeczywistości, gotowy do podnoszenia swoich kwalifikacji, ustawicznego dokształcania się i zdobywania nowych umiejętności.

Dlatego też ważna jest umiejętność planowania kariery edukacyjno-zawodowej przez uczniów, umiejętność podejmowania trafnych decyzji i wyborów. Planowanie nie jest jednak decyzją jednorazową, ale procesem występującym wie-

lokrotnie w okresie całego życia. Profesjonalne poradnictwo zawodowe oraz działania z zakresu orientacji zawodowej pomagają w dokonywaniu właściwych wyborów zawodowych i kształtowaniu kariery.

Skuteczne poradnictwo zawodowe przeciwdziała wykluczeniu społecznemu młodzieży, pomaga w podejmowaniu trafnych decyzji zawodowych i edukacyjnych, wzmacnia poczucie wartości, pozwala określić swoje umiejętności, kompetencje i zainteresowania.

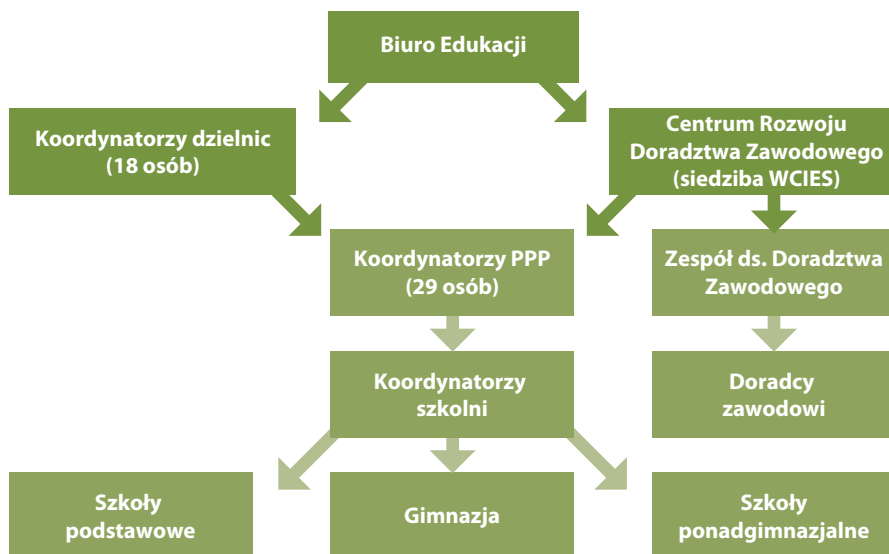
Brak systematycznego wsparcia z zakresu doradztwa zawodowego ma negatywny wpływ na wiedzę uczniów gimnazjum. Połowa z nich nie potrafi określić, co chce robić w życiu, nie ma wiedzy na temat swoich zainteresowań, uzdolnień. Niedopasowanie wykształcenia młodych ludzi do potrzeb rynku pracy prowadzi z kolei do alarmującego wzrostu bezrobocia.

Model Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego

Priorytetem stało się stworzenie jednolitego zintegrowanego **modelu Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego** dla uczniów warszawskich szkół na wszystkich poziomach edukacyjnych oraz zapewnienie wsparcia pedagogom, nauczycielom, doradcom zawodowym w realizacji zajęć z zakresu doradztwa zawodowego. System ten zakłada organizację i koordynację usług poradnictwa zawodowego: wsparcie metodyczne dla specjalistów, stałą współpracę, szkolenia, wymianę doświadczeń, materiały dydaktyczne do prowadzenia zajęć. Warszawski System Doradztwa Zawodowego powstał z inicjatywy Biura Edukacji m.st. Warszawy. Nadzór nad realizacją działań sprawuje Wydział Szkół Ponadgimnazjalnych i Kształcenia Ustawicznego.

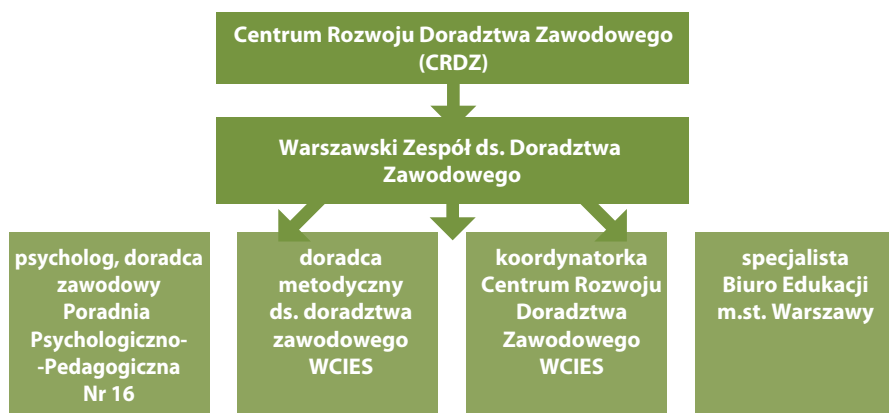
Efektom wprowadzenia spójnych działań w zakresie doradztwa zawodowego będzie dokonywanie przez młodzież świadomych wyborów edukacyjno-zawodowych, planowanie przyszło-

Schemat 7. Model Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego

Źródło: Opracowanie własne.

Schemat 8. Organizacja Centrum Rozwoju Doradztwa Zawodowego

Źródło: Opracowanie własne.

ści w sposób perspektywiczny i długofalowy, wzrost wiedzy na temat rynku pracy. Rodzice będą bardziej świadomie wspierać swoje dzieci w podejmowaniu decyzji dotyczących ich dalszej edukacji.

Na podstawie Uchwały Rady Miasta Stołecznego Warszawy 7 marca 2013 r. zostało utworzone **Centrum Rozwoju Doradztwa Zawodowego**, a we wrześniu 2013 r. powołano do życia **Warszawski Zespół ds. Doradztwa Zawodowego**, którego zadaniem jest opracowanie i wdrożenie standardu usług doradczych. Zespół ds. Doradztwa Zawodowego działa w Centrum Rozwoju Doradztwa Zawodowego przy Warszawskim Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń (WCIES) w Warszawie. Zespół składa się z przedstawicieli: Biura Edukacji, WCIES (doradca metodyczny w zakresie doradztwa zawodowego oraz koordynatorka CRDZ) i poradni psychologiczno-pedagogicznej (psycholog, doradca zawodowy).

W październiku 2013 r. do Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego zostały włączone warszawskie gimnazja. W każdej szkole został powołany szkolny koordynator doradztwa zawodowego. W roku szkolnym 2013/14 w gimnazjach realizowane były dwa projekty: *Mądrze zaplanuj swoją przyszłość* w klasach I oraz *Zastanów się zanim zdecydujesz* dla uczniów klas III. W projekcie dla klas III wzięło udział 85% warszawskich gimnazjów, czyli 10 269 uczniów, a w zajęciach dla klas I – 82% uczniów.

Warszawski System Doradztwa Zawodowego – cele ukierunkowane na ucznia, nauczyciela i rodzica

Cele związane z uczniem:

- ✔ przygotowanie młodzieży do trafnego wyboru ścieżki edukacyjno-zawodowej na różnych etapach kształcenia;
- ✔ przekazanie aktualnej wiedzy z zakresu rynku edukacyjnego, rynku pracy, zawodów przyszłości, kierunków studiów;

- ✔ wykształcenie umiejętności opracowania Indywidualnego Planu Działania – planowanie swojej przyszłości;
- ✔ umożliwienie poznania własnych umiejętności, zainteresowań, uzdolnień i predyspozycji zawodowych.

Cele związane z rodzicem:

- ✔ wyposażenie w wiedzę z zakresu rynku edukacyjnego w Warszawie: oferty szkół, kształcenie zawodowe, zdobywanie kwalifikacji zawodowych;
- ✔ zapoznanie z lokalnym rynkiem pracy – przekazanie aktualnych danych;
- ✔ uświadomienie rodzicom ich roli w procesie przygotowania dziecka do planowania kariery edukacyjno-zawodowej;
- ✔ pomoc w rozpoznawaniu predyspozycji zawodowych dziecka;
- ✔ wskazanie źródeł informacji: informatory, publikacje, strony internetowe.

Cele związane z nauczycielem:

- ✔ przygotowanie nauczycieli, pedagogów do roli doradców zawodowych ucznia;
- ✔ wyposażenie w materiały dydaktyczne, pakiety narzędzi diagnostycznych, scenariusze do prowadzenia zajęć z zakresu doradztwa zawodowego;
- ✔ organizowanie szkoleń z zakresu doradztwa zawodowego;
- ✔ zapewnienie dostępu do aktualnych informacji z zakresu doradztwa zawodowego – aktywna strona internetowa.

Efektom działań Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego będzie:

- ✔ lepsze przygotowanie ucznia do funkcjonowania w społeczeństwie i aktywnego wejścia na rynek pracy;
- ✔ nabycie przez uczniów umiejętności rozpoznawania swoich mocnych i słabych stron;

- ✓ nabycie umiejętności planowania własnej kariery zawodowej;
- ✓ poznanie własnych zainteresowań, zdolności i umiejętności.

Centrum Rozwoju Doradztwa Zawodowego

Założono, że Centrum będzie miejscem, w którym uczniowie i ich rodzice uzyskają pomoc i wsparcie w podejmowaniu decyzji edukacyjnych, miejscem, w którym organizowane będą spotkania z pracodawcami i doradcami zawodowymi.

Centrum zostało wyposażone w pakiety programów komputerowych, filmy zawodoznawcze, informatory o szkołach ponadgimnazjalnych, zawodowych, kierunkach studiów, fachową literaturę z zakresu poradnictwa zawodowego. Ośrodek wyposażony jest również w broszury i ulotki urzędu pracy, OHP, wzory dokumentów aplikacyjnych, listy adresów internetowych instytucji związanych z rynkiem pracy i zajmujących się doradztwem zawodowym, kwestionariusze, ankiety badające predyspozycje i umiejętności zawodowe, przewodniki po zawodach. Na miejscu uczniowie mogą skorzystać z programów komputerowych rozpoznających ich zdolności, preferencje zawodowe.

W najbliższym czasie powstanie nowa strona internetowa CRDZ, która będzie wsparciem dla nauczycieli, doradców zawodowych, uczniów, a także rodziców. Na stronie będą udostępniane aktualne informacje dotyczące rynku pracy, zawodów przyszłości, rynku edukacyjnego, adresy internetowe instytucji zajmujących się doradztwem zawodowym, publikacje, artykuły. Uczniowie i nauczyciele będą mogli skorzystać z zamieszczonych tam testów, kwestionariuszy badających zainteresowania, umiejętności. Opisy zawodów, a także uczelni pomogą uczniom w dokonaniu świadomych wyborów edukacyjnych.

Centrum jest miejscem, w którym pedagodzy, doradcy zawodowi i nauczyciele mogą się spotkać z doradcami metodycznymi, specjalistami z zakresu poradnictwa zawodowego w celu wymiany doświadczeń. Działania doradcze dla uczniów warszawskich szkół są opracowywane w Centrum.

Zadania Centrum Rozwoju Doradztwa Zawodowego:

- ✓ zapewnianie wsparcia merytorycznego dla nauczycieli, wyposażanie ich w wiedzę oraz materiały do pracy;
- ✓ udzielanie informacji z zakresu doradztwa zawodowego;
- ✓ zachęcanie do wymiany doświadczeń, poszukiwania nowych form prowadzenia zajęć;
- ✓ stworzenie sieci wsparcia dla nauczycieli;
- ✓ prowadzenie cyklicznych warsztatów szkoleniowych dla nauczycieli;
- ✓ opracowywanie materiałów metodycznych z zakresu doradztwa zawodowego, scenariuszy zajęć, konkursów dla warszawskich szkół;
- ✓ organizacja profesjonalnych szkoleń dla nauczycieli;
- ✓ prowadzenie warsztatów z zakresu planowania kariery zawodowej, rozpoznawania zainteresowań, preferencji zawodowych dla uczniów i nauczycieli warszawskich szkół;
- ✓ prowadzenie konsultacji indywidualnych dla uczniów i rodziców;
- ✓ zapewnianie możliwości samodzielnego badania predyspozycji zawodowych przez młodzież z wykorzystaniem programów komputerowych;
- ✓ organizacja prelekcji, pogadanek dla rodziców na temat wyboru szkoły ponadgimnazjalnej i przyszłego zawodu;
- ✓ organizowanie spotkań z lokalnymi pracodawcami;
- ✓ udostępnianie pakietów materiałów informacyjnych: broszur o zawodach, informatorów, filmów zawodoznawczych, fachowej

literatury z zakresu poradnictwa zawodowego, przewodników po zawodach;

- ✓ dostarczanie narzędzi diagnostycznych – ankiet, kwestionariuszy badających predyspozycje zawodowe uczniów;
- ✓ nawiązywanie współpracy z organizacjami takimi, jak: OHP, Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, centrum kształcenia praktycznego, urzędy pracy, Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości, Centrum Edukacji Obywatelskiej, uczelnie, Stowarzyszenie Doradców Szkolnych i Zawodowych;
- ✓ opieka nad stroną internetową, na której będą zamieszczane aktualne informacje dotyczące m.in.:
 - instytucji zajmujących się doradztwem zawodowym,
 - najnowszych narzędzi do badania preferencji zawodowych,

- informacji o rynku pracy, zawodach przyszłości,
- informacji o szkoleniach, konferencjach.

Warszawski Zespół ds. Doradztwa Zawodowego

Zespół ds. Doradztwa Zawodowego opracował całościowy program poradnictwa zawodowego, pakiet materiałów dydaktycznych (scenariusze zajęć, prezentacje, gry, ankiety, kwestionariusze) z podziałem na docelowe grupy odbiorców – szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne.

Zadaniem zespołu będzie też organizacja konkursów, targów edukacyjnych, innych przedsięwzięć dla uczniów o tematyce zawodoznawczej, opracowanie stałych dyżurów doradców zawodowych w szkołach dla uczniów i rodziców oraz prowadzenie szkoleń, spotkań informacyjnych

Schemat 9. Struktura programu zajęć z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego

Źródło: Opracowanie własne.

dla nauczycieli, doradców, pedagogów realizujących program doradztwa.

Szkolenia i warsztaty będą prowadzone cyklicznie przez doradców metodycznych WCIES i doradców zawodowych zatrudnionych w poradniach, w siedzibie WCIES i placówkach szkolnych. System doradztwa zawodowego dla uczniów warszawskich szkół zakłada wprowadzenie modułowego jednolitego programu, który każda szkoła może wzbogacić o dodatkowe treści. Program zakłada prowadzenie zajęć grupowych, warsztatowych, indywidualne konsultacje z doradcami zawodowymi, badania diagnostyczne – kwestionariusze, testy oraz opracowanie Indywidualnego Planu Działania.

Metody realizacji:

- ✔ zajęcia warsztatowe,
- ✔ miniwykłady,
- ✔ indywidualne konsultacje,
- ✔ wykorzystywanie środków audiowizualnych (filmy, prezentacje),
- ✔ ćwiczenia,
- ✔ spotkania z przedstawicielami zawodów, uczelni,
- ✔ wycieczki zawodoznawcze,
- ✔ konkursy, targi,
- ✔ tworzenie projektów.

Współpraca z wybranymi organizacjami

Koncepcja funkcjonowania Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego zakłada ścisłą współpracę z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, szkołami, wydziałami oświaty i wychowania. Każda poradnia wyznaczy swojego koordynatora ds. doradztwa zawodowego, szkoła szkolnego koordynatora, a wydziały dzielnicowego koordynatora.

Zadania dzielnicowych koordynatorów:

- ✔ organizacja spotkań informacyjnych dla dyrektorów szkół – przedstawienie założeń

Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego;

- ✔ mobilizacja dyrektorów szkół do aktywnej realizacji zajęć doradztwa zawodowego;
 - ✔ wsparcie techniczne dla koordynatorów szkolnych i poradni psychologiczno-pedagogicznych;
 - ✔ udział w spotkaniach z koordynatorami poradni psychologiczno-pedagogicznych i koordynatorami szkolnymi;
 - ✔ pomoc w rozwiązywaniu bieżących problemów;
 - ✔ ewentualne wsparcie finansowe szkół w organizacji konkursów, innych przedsięwzięć o tematyce zawodoznawczej;
 - ✔ obejmowanie patronatem różnych przedsięwzięć na terenie dzielnicy związanych z planowaniem kariery zawodowej;
 - ✔ scalanie informacji uzyskanych od koordynatorów poradni psychologiczno-pedagogicznych dotyczących realizacji programu doradztwa zawodowego;
 - ✔ przekazywanie danych do Biura Edukacji.
- Koordynatorzy z poradni psychologiczno-pedagogicznych będą odpowiedzialni za realizację programu w podległych im szkołach, a szkolni koordynatorzy będą odpowiedzialni za realizację programu we własnych placówkach. Zostaną oni wyposażeni w scenariusze zajęć, prezentacje multimedialne, kwestionariusze preferencji zawodowych niezbędne do prowadzenia zajęć z zakresu poradnictwa edukacyjno-zawodowego. Koordynatorzy PPP mają obowiązek pomagać szkołom w realizacji programu doradztwa.

Zadania koordynatorów z poradni psychologiczno-pedagogicznych:

- ✔ współpraca z Zespołem ds. Doradztwa Zawodowego w Centrum Rozwoju Doradztwa Zawodowego i Wydziałami Oświaty;
- ✔ realizacja założeń systemu oraz odpowiedzialność za realizację programu doradztwa zawodowego w szkołach w danej dzielnicy;
- ✔ koordynacja działań w szkołach;

- ✓ opracowanie programu współpracy ze szkołami;
- ✓ organizowanie spotkań z koordynatorami dzielnicowymi;
- ✓ organizowanie spotkań i aktywna współpraca z koordynatorami szkolnymi;
- ✓ przekazywanie szkołom materiałów do prowadzenia zajęć;
- ✓ przekazywanie na bieżąco informacji z zakresu doradztwa zawodowego;
- ✓ udzielanie wskazówek, organizowanie krótkich szkoleń dla nauczycieli;
- ✓ organizowanie spotkań informacyjnych, szkoleń dla rad pedagogicznych z zakresu działania systemu doradztwa zawodowego (wspólnie ze szkolnym koordynatorem);
- ✓ pomoc w prowadzeniu zajęć z zakresu doradztwa wg scenariuszy w szkołach;
- ✓ prowadzenie zajęć na terenie poradni;
- ✓ prowadzenie zajęć, prelekcji, pogadań dla rodziców w szkołach;
- ✓ prowadzenie indywidualnych konsultacji z zakresu doradztwa dla młodzieży i rodziców na terenie szkoły i poradni (dyżury doradców w dniu zebrań);
- ✓ pomoc szkołom w organizacji Wewnętrzznego Systemu Doradztwa Zawodowego;
- ✓ pomoc w gromadzeniu materiałów informacyjnych do punktu informacji zawodowej w szkole;
- ✓ pomoc w organizacji wycieczek zawodoznawczych;
- ✓ wykorzystywanie informacji i materiałów umieszczonych na stronie internetowej Centrum Rozwoju Doradztwa Zawodowego WCIES;
- ✓ ewaluacja programu – zebranie danych ilościowych oraz jakościowych (liczba uczniów, z którymi zrealizowano zajęcia, liczba spotkań z rodzicami, konsultacji indywidualnych, udział w imprezach, konkursach o tematyce zawodoznawczej, opinie uczniów).

Koordynatorzy szkolni, powołani przez dyrektora szkoły, ponoszą odpowiedzialność za

realizację doradztwa zawodowego na terenie szkoły. Osoby te organizują Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego, planują działania w szkole, pomagają innym nauczycielom w prowadzeniu zajęć. Koordynatorzy szkolni omawiają z koordynatorem z poradni psychologiczno-pedagogicznych realizację zadań oraz ustalają zasady współpracy.

Zadania szkolnych koordynatorów:

- ✓ kompleksowa realizacja programu Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego;
- ✓ opracowanie wraz z dyrektorem szkoły, radą pedagogiczną programu Wewnętrzznego Systemu Doradztwa Zawodowego;
- ✓ udział w spotkaniach z koordynatorami z poradni psychologiczno-pedagogicznej;
- ✓ udział w szkoleniach organizowanych przez Zespół ds. Doradztwa Zawodowego;
- ✓ powołanie zespołu nauczycieli współpracującego w szkole i realizującego zadania z zakresu doradztwa zawodowego;
- ✓ przeszkolenie nauczycieli realizujących scenariusze zajęć;
- ✓ udział w cyklicznych spotkaniach z koordynatorem z poradni psychologiczno-pedagogicznej;
- ✓ zorganizowanie punktu informacji zawodowej dla uczniów (np. w bibliotece, pracowni informatycznej, sali przedsiębiorczości);
- ✓ wyposażenie szkoły w pomoce zawodoznawcze: informatory, broszury, ulotki, programy komputerowe, filmy, testy, kwestionariusze;
- ✓ przekazywanie informacji uczniom o konkursach, targach edukacyjnych;
- ✓ organizowanie wycieczek zawodoznawczych, warsztatów, spotkań z przedstawicielami zawodów i uczelni;
- ✓ organizowanie na terenie szkoły prelekcji, pogadań dla rodziców;
- ✓ organizowanie spotkań, indywidualnych konsultacji z doradcami z poradni psychologiczno-pedagogicznych na terenie szkoły dla uczniów i rodziców;

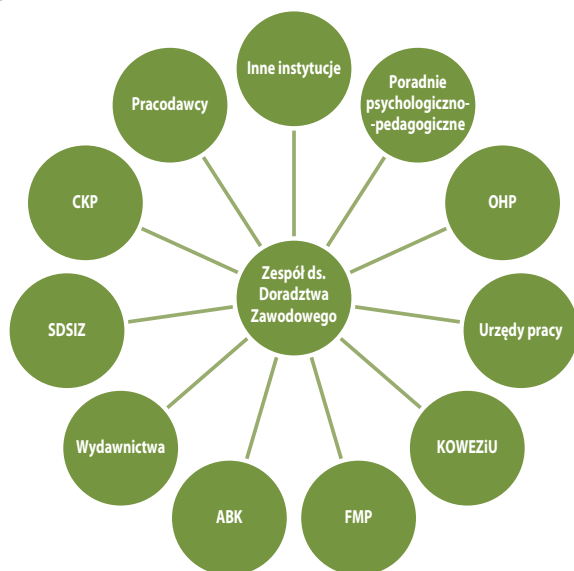
- ▼ monitorowanie realizacji zajęć, współpraca z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, zapraszanie na zajęcia koordynatorów z tych poradni;
- ▼ śledzenie strony internetowej Centrum Rozwoju Doradztwa Zawodowego, korzystanie z materiałów i informacji tam umieszczonych;
- ▼ udział w spotkaniach szkoleniowych organizowanych przez Zespół ds. Doradztwa Zawodowego Centrum Rozwoju Doradztwa Zawodowego;
- ▼ sporządzanie informacji zwrotnych – ewaluacja dla koordynatorów z poradni psychologiczno-pedagogicznych o realizacji zajęć w szkole (ilościowa i jakościowa wg opracowanych standardów).

Koordynatorzy szkolni dokonują ewaluacji programu i przekazują dane koordynatorom z poradni, a ci przekazują je koordynatorom

dzielnicowym w formie sprawozdań, list obecności, notatek. Biuro Edukacji dokonuje całościowego podsumowania realizacji wszystkich zadań we wszystkich dzielnicach. Zespół ds. Doradztwa Zawodowego jest odpowiedzialny za konsekwentne monitorowanie realizacji programu, dokonanie całkowitej ewaluacji projektu (sporządzenie kart: ewaluacyjnej, uwag, wniosków, zaleceń do dalszych działań). Szkoły, które najlepiej będą realizować program doradztwa zawodowego, otrzymają certyfikaty, listy gratulacyjne.

Powołani koordynatorzy dzielnicowi oraz koordynatorzy z poradni psychologiczno-pedagogicznych, a także szkolni współpracują na bieżąco z Centrum Rozwoju Doradztwa Zawodowego, są wspierani w swoich działaniach przez Warszawski Zespół ds. Doradztwa Zawodowego.

Schemat 10. Zewnętrzni sojusznicy Zespołu ds. Doradztwa Zawodowego (SDSIZ – Stowarzyszenie Doradców Szkolnych i Zawodowych; FMP – Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości; ABK – Akademickie Biura Karier

Źródło: Opracowanie własne.

Efektywne działanie systemu doradztwa zawodowego wiąże się też z aktywną współpracą z wieloma instytucjami, organizacjami, urzędami świadczącymi usługi poradnictwa zawodowego, poprzez udział w organizowanych przez nie przedsięwzięciach, np. Dzień Przedsiębiorczości, Ogólnopolski Tydzień Kariery, Szkoła Przedsiębiorczości. Instytucje dostarczają także publikacje z zakresu poradnictwa, propozycje scenariuszy, programy komputerowe, aktualne informacje dotyczące rynku pracy, oferują spotkania z wybitnymi specjalistami. W roku szkolnym 2013/14 zorganizowano spotkanie z przedstawicielami urzędów pracy, KOWEZIU, Mazowieckiej Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości, Związku Rzemiosła Polskiego, Polsko-Niemieckiej Izby Przemysłowo-Handlowej, Francuskiej Izby Przemysłowo-Handlowej oraz przedstawicielami polskich i międzynarodowych firm. Celem tych spotkań było nawiązanie współpracy w ramach Warszawskiego Systemu. W najbliższym czasie zostały zaplanowane kolejne spotkania, w tym również z przedstawicielami uczelni.

Konferencje, spotkania, warsztaty

Od września 2013 r. zostały zorganizowane konferencje informacyjne inaugurujące wprowadzenie działań Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego oraz liczne warsztaty szkoleniowe dla koordynatorów dzielnicowych oraz koordynatorów z poradni psychologiczno-pedagogicznych, a także szkolnych oraz nauczycieli.

Nauczyciele na bieżąco korzystają z pomocy doradcy metodycznego, doskonaląc swój warsztat pracy oraz z informacji zamieszczonych na stronie CRDZ, zostają wyposażeni w pakiety metodyczne i edukacyjne potrzebne w pracy doradcy zawodowego.

Działanie spójnego systemu doradztwa zawodowego w szkołach rozpoczęło się w październiku 2013 w gimnazjach, w klasach szóstych szkół

podstawowych, a w szkołach ponadgimnazjalnych działania te będą realizowane od roku szkolnego 2014/15.

Tematyka spotkań z zakresu doradztwa zawodowego dla poszczególnych typów szkół

Szkoła Podstawowa

Klasy szóste, moduł Poznanie siebie:

- ✓ Jakie mam zainteresowania?
- ✓ W jaki sposób spędzam wolny czas?
- ✓ Kim chcę zostać w przyszłości?
- ✓ Jakie zawody wykonują osoby z najbliższego otoczenia?

Gimnazja – klasy pierwsze

Moduł I. Samopoznanie:

- ✓ Mocne, słabe strony.
- ✓ Umiejętności, uzdolnienia.
- ✓ Cechy osobowości – osobowość zawodowa.
- ✓ Zainteresowania.

Gimnazja – klasy drugie

Moduł II. Rynek edukacji i pracy:

- ✓ Osobowość zawodowa.
- ✓ Predyspozycje zawodowe.
- ✓ Temperament.
- ✓ Praca jako wartość.
- ✓ Zawody przyszłości.

Gimnazja – klasy trzecie

Moduł III. Planowanie przyszłości – Indywidualny Plan Działania:

- ✓ System edukacyjny – różne ścieżki kariery.
- ✓ Kompetencje uniwersalne.
- ✓ Umiejętność podejmowania trafnych decyzji.
- ✓ Opracowanie Indywidualnego Planu Działania IPD (na podstawie teczek portfolio dla każdego ucznia) obejmującego:
 - wyznaczenie celu,
 - diagnozę zainteresowań, umiejętności, temperamentu, określenie cenionych wartości,
 - wstępną ocenę stanu zdrowia,
 - wybór szkoły ponadgimnazjalnej.

Szkoły ponadgimnazjalne

Tematyka spotkań:

- ✔ Planowanie kariery edukacyjnej.
- ✔ Poznanie predyspozycji zawodowych.
- ✔ Zawody przyszłości.
- ✔ Kierunki studiów.
- ✔ Zainteresowania.
- ✔ Rynek pracy.
- ✔ Dokumenty aplikacyjne.
- ✔ Autoprezentacja.
- ✔ Źródła pozyskiwania informacji o rynku pracy.
- ✔ Zakładanie własnej działalności gospodarczej.
- ✔ Współpraca z Akademickimi biurami Karier, OHP – warsztaty w szkołach.

Każdy scenariusz zajęć będzie zawierał prezentacje, narzędzia diagnostyczne, załączniki potrzebne do realizacji zajęć. Nauczyciele zostaną przeszkoleni, zdobędą umiejętności i wiedzę dotyczącą realizacji tych scenariuszy.

Podsumowanie

Program Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego umożliwi każdemu uczniowi dostęp do usług doradczych w szkole. Szkoły uzyskają wsparcie i pomoc w realizacji tych działań co zapewni ciągłość i systematyczność procesu doradczego.

Informacje zebrane przez uczniów i zgromadzone w portfolio ułatwią im planowanie kariery i dokonywanie świadomych wyborów, a także przygotują ich do roli pracownika.

Dobrze wykorzystany potencjał uczniów, wiedza, umiejętności są ważne na rynku pracy opartym na wiedzy i nowych technologiach.

Projekt Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego został pozytywnie przyjęty przez środowisko nauczycielskie, rady pedagogiczne, dyrektorów szkół.

Szkoły realizują program doradztwa w ramach godzin wychowawczych, zajęć dodatkowych, kółek zainteresowań.

Od czasu wprowadzenia w życie projektu nauczyciele-wychowawcy, koordynatorzy szkolni pełnią nową rolę – nauczyciela doradcy zawodowego ucznia.

Planowane działania:

- ✔ opracowanie standardu usług doradczych;
- ✔ współpraca z większą grupą profesjonalnych doradców zawodowych;
- ✔ nawiązanie współpracy z pracodawcami, wizyty uczniów w miejscach pracy, pierwsze doświadczenia zawodowe;
- ✔ zachęcenie pracodawców do objęcia patronatem konkursów organizowanych dla uczniów;
- ✔ powołanie zespołów reprezentujących różne instytucje (urząd pracy, OHP, KOWEŻiU, przedstawiciele pracodawców) w celu dokonywania analizy warszawskiego rynku pracy, wspólnych badań i wypracowywania nowych koncepcji skutecznego doradztwa zawodowego;
- ✔ upowszechnienie idei doradztwa zawodowego w warszawskim środowisku edukacyjnym.

*Opracowanie: Małgorzata Polkowska
Doradztwa Zawodowego
Beata Grzelak
Zespół ds. Doradztwa Zawodowego
Miasta Stołecznego Warszawy*

7.4. Sieć Wsparcia Doradztwa Zawodowego Miasta Zamość i Powiatu Zamojskiego

Krótką historią projektu

Inicjatorką powołania do życia Sieci Wsparcia Doradztwa Zawodowego Miasta Zamość i Powiatu Zamojskiego jest dyrektor Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 w Zamościu pani Renata Chyrchała. Powstanie tej Sieci poprzedziły liczne debaty i konferencje dotyczące kształce-

nia zawodowego współorganizowane z Lubelskim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli (LSCDN) Oddział w Zamościu. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom i potrzebom społecznym oraz stawianym wymaganiom dotyczącym przyszłości dzieci i młodzieży w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, podjęto inicjatywę, której celem jest wsparcie uczniów w kształtowaniu i planowaniu swojej kariery zawodowej. Dostrzeżenie miejsca doradztwa zawodowego w tym zakresie pozwala – przez dotarcie do szerokiego grona osób i instytucji – dostarczyć nowatorskich rozwiązań z tego zakresu i kształtować umiejętności adaptacji młodzieży do zmieniających się warunków na rynku pracy. Uroczyste podpisanie deklaracji przystąpienia do Sieci Wsparcia Doradztwa Zawodowego Miasta Zamość i Powiatu Zamojskiego nastąpiło na konferencji, objętej honorowym patronatem przez Lubelskiego Kuratora Oświaty w dniu 4 grudnia 2013 roku. Formalne potwierdzenie uczestnictwa podpisali dyrektorzy 22 placówek oświatowych: gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych oraz kierownictwo obydwu zamojskich poradni psychologiczno-pedagogicznych i Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Zamościu. Swój udział w Sieci zadeklarowały instytucje wspierające: KOWEŻiU, Powiatowy Urząd Pracy w Zamościu, Cech Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości w Zamościu. Działalność Sieci opiera się na maksymie **Przyszłość należy do tych, którzy znają się na swoim fachu.**

Sieć, mimo oficjalnego podpisania porozumienia, nie ma żadnej sformalizowanej struktury organizacyjnej. W ramach niepisanej umowy członkowie Sieci zobowiązali się do: informowania o swoim zakresie usług, wspierania merytorycznego podczas szkoleń czy konferencji, zapewnienia fachowej lektury, przekazania i wymiany materiałów własnych oraz doświadczeń i dobrych praktyk – w tym celu mogą wykorzystać powstającą platformę internetową. Wszelkie przedsięwzięcia i związane z nimi koszty

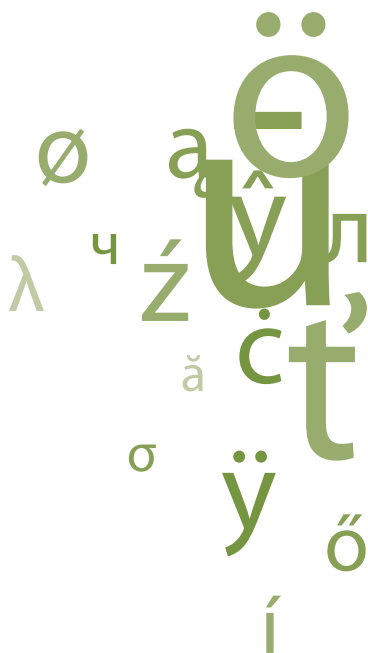
ponosi szkoła. Organizacją szkoleń i konferencji zajmuje się nauczyciel pełniący obowiązki doradcy zawodowego w szkole (nauczyciel-bibliotekarz), który jest koordynatorem Sieci. Priorytetowym celem Sieci jest skierowanie działań na drogę radykalnych zmian w funkcjonowaniu doradztwa zawodowego na poziomie lokalnym. Prócz wyżej wymienionych placówek rynku pracy i wyższej uczelni, swój akces do Sieci zgłosiły dwa kolejne gimnazja spoza powiatu zamojskiego, a także OHP w Zamościu. Pozyskano partnerów medialnych Sieci – lokalne media Radio Eska i Radio Lublin – do współpracy na rzecz popularyzowania doradztwa zawodowego wśród społeczeństwa.

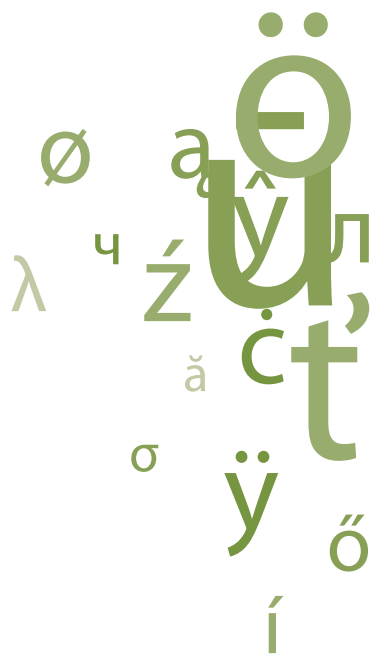
Sieć Wsparcia Doradztwa Zawodowego Miasta Zamość i Powiatu Zamojskiego realizuje swoje cele przez:

- ✔ współtworzenie systemu współpracy samorządu, dyrektorów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, instytucji rynku pracy, pracodawców, organizacji cechowych oraz uczelni wyższych w zakresie rozwoju systemu orientacji zawodowej i doradztwa zawodowego;
- ✔ doskonalenie kompetencji zawodowych nauczycieli i doradców zawodowych w obszarze doradztwa zawodowego;
- ✔ współtworzenie systemu współpracy w obszarze działań doradczych poprzez placówki oświatowe, poradnie psychologiczno-pedagogiczne i resort pracy;
- ✔ prowadzenie działań skierowanych do organów zarządzających szkołami ukierunkowanych na dokonanie zmian organizacyjnych, umożliwiających zwiększenie liczby godzin na doradztwo zawodowe w swoich placówkach oświatowych;
- ✔ zorganizowanie kursu kwalifikacyjnego w obszarze doradztwa zawodowego;
- ✔ aranżowanie współpracy i wymiany doświadczeń w obszarze informacji poradnictwa zawodowego między placówkami;

- ✓ utworzenie platformy internetowej Sieci Wsparcia Doradztwa Zawodowego, będącej płaszczyzną medialną informującą o jej działalności;
- ✓ udzielanie wsparcia uczniom szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych Zamościa i powiatu zamojskiego w dokonywaniu wyboru kierunku kształcenia, zawodu oraz planowania kariery zawodowej, konstruowania indywidualnej ścieżki rozwoju;
- ✓ promowanie programów, metod i dobrych praktyk dotyczących doradztwa zawodowego możliwych do zastosowania w placówkach oświatowych;
- ✓ zapewnienie dostępu do usług poradnictwa zawodowego uczniom niepełnosprawnym;
- ✓ propagowanie zamojskich szkół ponadgimnazjalnych przygotowujących młodych ludzi do wykonywania zawodu;
- ✓ organizowanie działań uaktywniających doradztwo zawodowe na poziomie szkół ponadgimnazjalnych;
- ✓ promowanie idei wolontariatu wśród uczniów jako drogi do zdobywania doświadczenia zawodowego;
- ✓ pozyskiwanie materiałów dydaktycznych od centralnych placówek statutowo wspierających doradztwo zawodowe (Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Ośrodek Rozwoju Edukacji);
- ✓ gromadzenie, opracowywanie i aktualizowanie informacji o sytuacji na rynku pracy w regionie i o perspektywach zatrudnienia absolwentów szkół ponadgimnazjalnych;
- ✓ publikowanie materiałów własnych członków Sieci i zamieszczanie w zasobach platformy internetowej;
- ✓ pozyskiwanie partnerów Sieci do współpracy na rzecz spopularyzowania doradztwa zawodowego wśród społeczeństwa.

*Opracowanie: Elżbieta Zubańska
Koordynator Sieci Wsparcia
Doradztwa Zawodowego Miasta Zamość
i Powiatu Zamojskiego*

ÿ ü ø ù π ž ä á ú Ÿ ç ě ê ő ł đ ь š з π ř ý

Rola i zadania poradni
psychologiczno-pedagogicznej
w zakresie wspierania uczniów,
w procesie wyboru zawodu
i kierunku kształcenia

8

Informacje wprowadzające

Systematycznie zwiększające się zainteresowanie usługami doradczymi i zapotrzebowanie na nie jest wynikiem zmieniających się wymagań współczesnego rynku pracy. Poradnictwo zawodowe dla młodzieży powinno maksymalnie wykorzystywać proces edukacji do wyboru najwłaściwszego poziomu i kierunku kształcenia zawodowego, zgodnego z predyspozycjami psychofizycznymi jednostki oraz zatrudnienia zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami, a w przypadku braku takiej możliwości służyć radą w podjęciu kształcenia dającego nowe kwalifikacje. Pomoc młodzieży w tym planowaniu, to pomoc w podejmowaniu decyzji zawodowych, stymulowanie aktywności uczniów w celu nabywania przez nich umiejętności decyzyjnych, uwzględniających bilans osobisty ucznia i określenie własnych potrzeb podnoszenia kwalifikacji oraz opanowania procedur związanych z podjęciem pracy. W każdym z tych obszarów uczeń oczekuje konkretnej pomocy w indywidualnym kontakcie z doradcą, lecz również w ramach poradnictwa grupowego, czyli przez ukierunkowane tematycznie zajęcia umożliwiające mu konstruowanie i weryfikację własnych planów. Równie istotne jest, aby poradnia patrzyła na ofertę pomocy przez pryzmat potrzeb ucznia, który do niej trafia, a nie przez pryzmat podziału zadań w poradni. Oznacza to, że wsparcie w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego, oferowane młodemu człowiekowi, to *de facto* stworzenie możliwości korzystania z całej oferty poradni (np. grup socjoterapeutycznych, terapii indywidualnej, warsztatów rozwijających miękkie kompetencje, treningów rozwoju osobistego itd.) w zależności od potrzeb. Powodzenie w podejmowaniu właściwych decyzji zależy również od uzyskania przez ucznia informacji edukacyjnych i zawodowych, które muszą być istotne, obiektywne i wiarygodne. Zadaniem doradcy w poradni powinna być pomoc młodzieży w pozyskaniu ich.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne obejmują opieką uczniów wszystkich placówek, znajdujących się w ich rejonach działania.

W obszarze poradnictwa zawodowego placówki te współpracują na terenie szkół z osobami realizującymi zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego – zgodnie z rozporządzeniem MEN z dnia 30 kwietnia 2013 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r., poz. 532). Warto jednak pamiętać, że zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz z planowaniem kształcenia i kariery zawodowej prowadzą nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych i specjaliści, zatem wsparcie pracowników poradni w tym zakresie powinno być skierowane do całego grona pedagogicznego. Warto, by służyli oni również pomocą w organizacji wewnątrzszkolnych systemów doradztwa, które reguluje Rozporządzenie z dnia 21 maja 2001 roku w sprawie ramowych statutów publicznych przedszkoli i publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.) i w organizacji zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

Zadania poradni psychologiczno-pedagogicznych w zakresie orientacji i poradnictwa zawodowego

Karierę edukacyjną i zawodową uczniów niepełnosprawnych, podobnie jak uczniów zdrowych, współkształtują określone cechy umysłu takie, jak poziom inteligencji, rodzaj zdolności, które posiada jednostka, cechy osobowości, w tym obraz własnej osoby. Kształtuje ją także cel długofalowy jaki młody człowiek stawia sobie do realizacji. Współkształtują ją ponadto czynniki środowiskowe związane z rodziną: status społeczny rodziny, sposób wychowania dziecka, postawy rodzicielskie i atmosfera w domu. Ważny jest wpływ środowiska szkolnego: relacje

z rówieśnikami, poziom i przebieg nauki szkolnej, kształtowanie się planów edukacyjnych, zaangażowanie nauczycieli i ich wpływ na motywację ucznia. Te wszystkie uwarunkowania są podstawą dokonania przez doradcę analizy procesu wyboru zawodu i szkoły przez ucznia. Punktem wyjścia do pracy z uczniem powinno być rzetelne rozpoznanie jego potrzeb i możliwości, a także rozpoznanie warunków, w których dana osoba funkcjonuje (na jakie bariery zewnętrzne napotyka i z jakiego zaplecza ma szansę korzystać). Pytania, na które warto poszukiwać odpowiedzi, to m.in.:

- Ø Jak przebiegała dotychczasowa ścieżka kształcenia ucznia? Jak w związku z tym kompetencje posiada i gdzie są obszary deficytów?
- Ø Jakie kompetencje zdobył/a poza formalnym systemem kształcenia?
- Ø Jakie posiada kompetencje osobiste, które mogą być pomocne w budowaniu dalszej drogi edukacyjno-zawodowej? Jak ma trudności w tym obszarze (na co należy zwrócić szczególną uwagę, oferując wsparcie)?
- Ø Jakie są indywidualne możliwości i ograniczenia tej osoby (psychologiczne, fizyczne, zdrowotne itd.)? Jakie wsparcie lub oprzyrządowanie mogłoby zniwelować lub zmniejszyć wpływ czynników ograniczających?
- Ø Jakie są osobiste preferencje wobec aktywności zawodowej, zainteresowania i motywacje danej osoby? Jakie czynniki psychologiczne, fizyczne, bytowe i środowiskowe wpływają na kształtowanie się zainteresowań i motywacji danej osoby?
- Ø Jakie są dotychczasowe doświadczenia dotyczące dostępności do edukacji i jakości tej edukacji (m.in. na ile sposób kształcenia był dostosowany do potrzeb ucznia z niepełnosprawnością)?
- Ø Jak funkcjonuje system rodzinny i najbliższe środowisko, w którym przebywa uczeń ze specjalnymi potrzebami (postrzeganie niepełnosprawności przez inne osoby, postawy

rodzicielskie, relacje z rodzeństwem, kontakt z osobami z poza rodziny)?

- Ø Jak funkcjonuje system szkoły, do której uczeń uczęszcza (postrzeganie niepełnosprawności ucznia przez inne osoby, organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej, postawy nauczycieli i innych dorosłych, postawy rówieśników itp.)? Jakie są wcześniejsze doświadczenia ucznia w tym zakresie?
- Ø Jakie dotychczas wsparcie w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego uczeń otrzymał i jak tę pomoc ocenia? Z jakich innych form wsparcia korzystał?

Z powyższego zestawienia pytań wynika, że przedmiotem zainteresowania osoby dokonującej rozpoznania powinny być zarówno czynniki wewnętrzne, jak i zewnętrzne, mające wpływ na sytuację edukacyjno-zawodową ucznia. Dopiero na podstawie przeprowadzonej wieloaspektowej diagnozy pracownicy poradni mogą przystąpić do planowania pomocy adekwatnej do potrzeb i możliwości ucznia.

Działalność statutowa poradni zakłada z jednej strony konsultacje indywidualne dla osób zainteresowanych (uczniów, ich rodziców i nauczycieli), a z drugiej różne formy pomocy grupowej.

Poradnictwo indywidualne

Realizując swoje zadania, poradnie prowadzą działalność diagnostyczną, doradczą, terapeutyczną, profilaktyczną, edukacyjną, konsultacyjną, opiniującą i orzeczniczą.

Bezpośrednia praca – w wymiarze formalnym – obejmuje m.in. opiniowanie w sprawach dalszej nauki uczniów z problemami zdrowotnymi, ograniczającymi możliwość swobodnego podejmowania nauki w szkołach programowo wyższych. Poradnie opiniują też w sprawach przystąpienia ucznia lub absolwenta – z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się – w zakresie jego uczestnictwa w sprawdzianach/egzaminach przeprowadzanych w ostatnim

roku nauki w szkole, mogą sugerować ich warunki i formę dostosowaną do jego potrzeb. Pracując z uczniem niepełnosprawnym, poradnie mają też obowiązek wskazania szkole warunków, sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych, wynikających z jego indywidualnych potrzeb, w toku całego procesu kształcenia.

Jednak nie może to być jedyny wymiar pracy poradni. Pracownicy poradni powinni w szczególności sposób objąć uwagą uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i nawiązać współpracę ze szkołami, w których kształcą się uczniowie korzystający z pomocy poradni. Rozmowy z nauczycielami i specjalistami pracującymi w szkole pozwolą nie tylko na lepsze rozpoznanie sytuacji ucznia, ale również przyczynią się do planowania jednolitego systemu wsparcia, pozwolą także uniknąć powielania się niektórych działań. Szczególnej opiece powinni zostać poddani uczniowie z wieloletnim opóźnieniem w realizacji obowiązku szkolnego, u których nie stwierdzono niepełnosprawności intelektualnej. Konieczne wydaje się rozpoznanie przyczyny niepowodzeń szkolnych oraz ocena, jakie zmiany są konieczne, by sytuacja ucznia uległa poprawie. W niektórych przypadkach konieczne jest sformułowanie opinii sugerujących naukę w gimnazjach z oddziałami przysposabiającymi do pracy, organizowanymi głównie w ramach OHP lub przez centra kształcenia ustawicznego. Specjaliści z poradni udzielają również pomocy uczniom niezdecydowanym oraz szukającym potwierdzenia słuszności dokonywanych przez siebie wyborów.

Zadania poradni w zakresie indywidualnego poradnictwa zawodowego, realizowane są przez:

- Ø rozpoznawanie możliwości psychofizycznych uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych;
- Ø doradztwo zapewniające pomoc uczniom w podejmowaniu optymalnych decyzji zawodowych i edukacyjnych;

- Ø kształtowanie umiejętności korzystania z coraz liczniejszych źródeł informacji o szkołach i zawodach;
- Ø uświadamianie uczniom potrzeby konfrontowania swoich predyspozycji psychofizycznych z obiektywnymi wymaganiami zawodów i rynku pracy;
- Ø współpracę z rodzicami w zakresie zapewnienia wsparcia dzieciom w ich wyborach.

W diagnostyce wykorzystywane są wystandaryzowane metody psychologiczne, badające możliwości uczenia się, cechy osobowości, uzdolnienia i zainteresowania oraz metody pedagogiczne określające poziom wiedzy szkolnej ucznia.

Aktualny warsztat diagnostyczny pracownika poradni obejmuje m.in.:

- Ø badania zainteresowań przy zastosowaniu Wielowymiarowego Kwestionariusza Zainteresowań w wersji komputerowej i papierowej lub testy *Młokos A. Paszowskiej-Rogacz*;
- Ø badania inteligencji opierające się na testach Wechslera, Matryce Ravena oraz testy APIS P/R i APIS-Z opracowane przez Pracownię Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego;
- Ø badania osobowości: w wersji skróconej test NEO-FFI oraz w wersji rozszerzonej NEO-PI-R autorzy P.T. Costa i jr., R.R. McCrae – adaptacja – P. Szczepaniak, M. Śliwińska, J. Strelau, B. Zawadzki – oceniające główne obszary funkcjonowania człowieka, takie jak: neurotyczność, ekstrawersja, otwartość na doświadczenia, ugodowość i sumienie.

Szeroko stosuje się również kwestionariusze oraz ankiety badające: obraz własnej osoby, mocne i słabe strony, wartości cenione w życiu i w pracy zawodowej, postawy, role społeczne i modele życia oraz bariery decyzyjne. Wzory tych kwestionariuszy zawarte są w bogatej literaturze branżowej.

Dokumentami pomocnymi w podejmowaniu decyzji edukacyjnych są orzeczenia i opinie wydawane przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Opinie mogą dotyczyć np.:

- Ø objęcia nauką w klasie terapeutycznej;
- Ø dostosowania wymagań edukacyjnych, wynikających z programu nauczania, do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się;
- Ø zwolnienia ucznia z wadą słuchu lub z głęboką dysleksją rozwojową z nauki drugiego języka obcego;
- Ø udzielenia zezwolenia na indywidualny program lub tok nauki;
- Ø przyjęcia ucznia gimnazjum do oddziału przysposabiającego do pracy;
- Ø przyjęcia do klasy pierwszej wszystkich tyków szkół ponadgimnazjalnych kandydata z problemami zdrowotnymi, ograniczającymi możliwości wyboru kierunku kształcenia;
- Ø przystąpienia ucznia i absolwenta – z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się – odpowiednio do sprawdzianu i egzaminu w ostatnim roku nauki w szkole w warunkach i w formie dostosowanej do jego indywidualnych potrzeb.

Opinie, które wydają poradnie w powyższych przypadkach, prócz innych formalnych informacji, muszą zawierać szczegółowe uzasadnienie oraz wskazanie odpowiedniej formy pomocy w dalszym przebiegu nauki.

Poradnictwo grupowe

Poza diagnostyką i poradnictwem indywidualnym, poradnie w szerokim zakresie prowadzą zajęcia warsztatowe, aktywizujące uczniów do samodzielnego decydowania zawodowych i edukacyjnych. Przy tym konieczna jest świadomość pracowników poradni, że praca w obszarze doradztwa edukacyjno-zawodowego to w dużej

mierze wielowymiarowe przygotowywanie młodego człowieka do samodzielności w życiu dorosłym. Większość scenariuszy spotkań z młodzieżą dotyczy nabywania przez nią takich umiejętności, jak (E. Jańczak-Obst, 2003⁵¹):

- Ø ocena własnych możliwości,
- Ø uzyskiwanie właściwej informacji zawodowej,
- Ø podejmowanie decyzji,
- Ø prezentowanie siebie w różnych sytuacjach.

Dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych proponowane są warsztaty:

- Ø przygotowujące do wyboru przedmiotów realizowanych na poziomie rozszerzonym,
- Ø przygotowujące do wyboru zawodu,
- Ø uczące planowania kariery zawodowej,
- Ø uczące aktywnego i efektywnego poszukiwania pracy,
- Ø uczące autoprezentacji,
- Ø antystresowe dla maturzystów.

Warto zatem dokładnie przyjrzeć się ofercie zajęć grupowych proponowanych młodzieży, aby paleta propozycji obejmowała te aspekty, które są istotne z punktu widzenia późniejszej aktywności młodych ludzi na rynku pracy (w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi). Dodatkowo istotne jest, aby pracownicy poradni współpracowali ze szkołami w tym zakresie. Wiele zapisów podstawy programowej daje możliwość, a wręcz obliuguje nauczycieli, do rozwijania ww. kompetencji uczniów. Wspólne z pracownikami szkoły poszukiwanie umiejscowienia tych zapisów, a następnie planowanie sposobów ich realizacji podczas zajęć szkolnych może być efektywną drogą budowania wsparcia dla uczniów.

⁵¹ E. Jańczak-Obst, *Formy pracy z młodzieżą realizowane przez Poradnię psychologiczno-pedagogiczną Nr 2 we Wrocławiu*, [w:] *Poradnictwo zawodowe w przededniu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej*. Materiały konferencyjne, BKKK, Warszawa 2003.

M. Jeżewska⁵² podkreśla, że poza zdobywaniem wiedzy w poszczególnych obszarach tematycznych, zajęcia warsztatowe są okazją do nabywania przez młodzież tzw. miękkich umiejętności społecznych, ważnych zarówno na etapie edukacji, jak i w realizowaniu przyszłych zadań zawodowych, takich jak między innymi:

- Ø komunikacja interpersonalna,
- Ø przystosowanie się do zmian,
- Ø organizacja czasu,
- Ø praca w grupie,
- Ø rozwiązywanie konfliktów,
- Ø umiejętność negocjacji,
- Ø tworzenie pozytywnego własnego wizerunku,
- Ø radzenie sobie ze stresem.

Istotne jest, aby umiejętności zdobyte podczas warsztatów były przez młodego człowieka trenowane i wykorzystywane w życiu. Tu otwiera się kolejny duży obszar do współpracy ze szkołą i rodziną ucznia.

Metoda zajęć warsztatowych stosowana jest także w pracy z rodzicami (Ł. Dunajew-Tarnowska, H. Stasiak⁵³). Zajęcia takie są dobrą okazją do pokazania rodzicom ich roli w procesie podejmowania decyzji zawodowych i edukacyjnych przez dzieci, a także uświadamiają im, jakie odczucia towarzyszą dzieciom, gdy decyzje te są podejmowane za nie bądź im narzucane. Jest to również okazja do pracy nad postawami rodzicielskimi, które w istotny sposób wpływają na postrzeganie przez dziecko własnej osoby (w tym własnej choroby lub niepełnosprawności), odwagi do wkraczania w świat zewnętrzny (vs. izolacja), postrzeganie wartości edukacji i pracy, umiejętności uczenia się oraz wielu innych obszarów.

⁵² M. Jeżewska, *Poradnictwo grupowe. Wybrane aspekty pracy doradcy zawodowego*, [w:] *Podręcznik szkolnego doradcy zawodowego*, Fundacja Realizacji Programów Społecznych, Warszawa 2005.

⁵³ Ł. Dunajew-Tarnowska, H. Stasiak, *Współpraca doradcy zawodowego z rodzicami. Teoria i praktyka*, ECO-RYS Polska, Warszawa, 2009.

Inne, niż opisane wcześniej sprawy trafiające do poradni, to przypadki uczniów, którzy realizując już naukę w szkołach ponadgimnazjalnych, muszą z różnych względów zmienić poziom lub kierunek kształcenia. **Reorientacja zawodowa dotyczy głównie uczniów, którzy:**

- Ø podjęli naukę w szkole, której poziom kształcenia przewyższa ich możliwości intelektualne;
- Ø zostali niewłaściwie zdiagnozowani medycznie przed rozpoczęciem nauki;
- Ø ulegli wypadkom lub doznali urazów uniemożliwiających kontynuowanie realizowanej dotychczas nauki zawodu.

Współpraca poradni psychologiczno-pedagogicznej z rodzicami

Narodziny dziecka z niepełnosprawnością lub nabycie przez nie niepełnosprawności w znaczący sposób odbija się na funkcjonowaniu całej rodziny. Ma to również wpływ na kształtowanie się postaw rodzicielskich. W gronie rodziców uczniów niepełnosprawnych – tak jak w przypadku pozostałej populacji – można zaobserwować postawy sprzyjające i niesprzyjające rozwojowi osobowości dziecka. Do tej drugiej grupy postaw należą m.in. postawa odrzucenia, nadmiernych wymagań i nadopiekuńcza. Od postaw rodzicielskich zależeć będzie kształtowanie się różnorodnych kompetencji u ucznia z niepełnosprawnością, będą one miały wpływ m.in. na motywację do przewyższania ograniczeń, stosunek do nauki, umiejętność planowania dalszego życia, odporność na sytuacje trudne, umiejętność podejmowanie decyzji, postrzeganie własnej osoby itd.

Podstawową rolą poradni jest wspólne z dziećmi i rodzicami wytyczenie drogi przygotowującej ucznia do samodzielności w życiu dorosłym. Dziecko niepełnosprawne napotyka na wiele trudności podczas nauki w szkole i w życiu co-

dziennym. Często dostrzegając niepowodzenia, nie w pełni widzimy jego sukcesy.

Głównym celem kontaktu doradcy z tymi uczniami i ich rodzicami powinno być zachęcenie do działania przez informowanie, ukierunkowywanie, motywowanie, pokazywanie możliwości, wskazywanie na wszystkie istniejące czynniki ułatwiające ukończenie szkoły i zdobycie zawodu, w tym na pomoc jaką może zaoferować poradnia psychologiczno-pedagogiczna. Akcentowanie mocnych stron i osiągniętych sukcesów pomoże takiemu uczniowi pokonywać zadania, wzmocni jego motywację do nauki, która często bywa niska, bo wynikać może z porażek i frustracji jakich doświadcza. Tylko poczucie bezpieczeństwa kształtuje właściwy obraz samego siebie. Należy uświadomić rodzicom, że bez względu na posiadane ograniczenia każdy, a więc i ich dziecko, odczuwa potrzebę pozytywnego obrazu własnej osoby, aby czuć się w pełni aktywnym członkiem społeczeństwa. Poradnia powinna służyć rodzicom wsparciem w poradzeniu sobie z poczuciem krzywdy.

Rodzicom, którzy traktują chorobę jako zagrożenie dla dziecka, towarzyszy napięcie i niepokój. Są nadopiekuńczy. Często dziecko izolują, ograniczając kontakty z rówieśnikami. Boją się przyszłości i nie potrafią adekwatnie jej planować. Niekiedy oczekują dla swojego dziecka nadzwyczajnych, rekompensujących rozwiązań. W kontaktach z doradcami występują z pozycji osób, które najlepiej wiedzą, co jest najkorzystniejsze dla ich dziecka. Często prezentują dwie postawy:

1. Zapobiegliwość i oczekiwanie, że poradnia musi pomóc w realizacji rozpatrywanej przez dom drogi edukacyjnej dla dziecka.
2. Zniechęcenie i brak akceptacji dla wielu propozycji nauki w szkołach ogólnodostępnych lub realizowania jej w normalnym trybie. Oczekują propozycji kształcenia w systemie nauczania indywidualnego, często jako kontynuacji dotychczasowej formy, chroniącej

dziecko przed kontaktami z rówieśnikami i dyspozycyjnością. Przychylają się ewentualnie do propozycji związanych z nauką w ramach klas integracyjnych.

To, jaką dalszą formę kształcenia podejmie uczeń, jest wspólną decyzją jego i jego rodziny. Nie wolno go wyłączać z całego procesu decyzyjnego. W miarę możliwości wskazane jest szkolnictwo ogólnodostępne, gdyż tylko ono gwarantuje właściwe relacje społeczne ze środowiskiem osób pełnosprawnych.

Nie wolno zapominać, że dla wielu uczniów niepełnosprawnych nauka w placówkach integracyjnych może być dobrym wyborem w związku z posiadanymi przez nich ograniczeniami. Dla innych takie rozwiązania mogą być jednak obniżeniem poprzeczki w stosunku do możliwości i utrudnieniem na drodze do samodzielności w życiu dorosłym.

Niepełnosprawność dziecka nie musi być przyczyną życiowej klęski. Nauka, potem praca, odwraca uwagę od choroby, rozwija oraz sprawia, że osoba ma obowiązki, musi codziennie przezwyciężać trudności. Jedynie potraktowanie choroby jako wyzwania może sprzyjać szukaniu przez rodziców konstruktywnych rozwiązań. W planach zawodowych i szkolnych własnych dzieci uwzględniają oni realia zdrowotne i możliwości intelektualne. Niepełnosprawny uczeń jest tu traktowany podmiotowo. Decyzje o dalszym kształceniu podejmowane są wspólnie z rodzicami i doradcą. Nie znaczy to wcale, że zarówno rodzice, jak i sami uczniowie nie mają obaw związanych z realizacją tych planów, nie dyskutują, nie wracają wielokrotnie do poradni, żeby je rozwiązać.

Warto też wskazywać rodzicom możliwości kontaktu ze stowarzyszeniami działającymi na rzecz rodzin dzieci niepełnosprawnych, wspierających rozwój i niezależność. Służą one wymianie doświadczeń samych rodziców, wydają broszury, organizują szkolenia i turnusy rehabilitacyjne.

Współpraca poradni psychologiczno-pedagogicznej ze szkołami

Kluczowym zadaniem poradni we współpracy ze szkołami jest pomoc w odchodzeniu od stereotypowego postrzegania niepełnosprawności zarówno przez nauczycieli, jak i uczniów. Budowanie zrozumienia dla potrzeb i możliwości uczniów chorych lub z niepełnosprawnością, umiejętność dostrzegania ich potencjału – to budowanie podstawy do startu na rynku pracy. Nauczyciele rozumiejący potrzeby uczniów są w stanie lepiej ich wspierać w poszukiwaniu własnych sposobów uczenia się, towarzyszyć im w rozpoznawaniu możliwości i ograniczeń, pozwalać podejmować decyzje na miarę możliwości, wspierać w trudnościach i wzmacniać w sukcesach. Uczniowie chorzy lub z niepełnosprawnością uczą się, jak się uczyć, tego, kim są, co mogą osiągnąć, mimo choroby czy niepełnosprawności, współpracy w grupie. Uczą się też radzenia sobie z niepowodzeniami, poszukiwania nowych dróg rozwiązań w sytuacjach trudnych. Tym samym budują kompetencje, które będą stanowić bazę do sprawnego funkcjonowania w życiu i na rynku pracy. Uczniowie sprawni natomiast mają szansę nauczyć się tego, że osoba z niepełnosprawnością w wielu sferach życia może funkcjonować efektywnie – zatem w przyszłości będą bardziej świadomymi, nie dyskryminującymi pracodawcami i współpracownikami.

Istotnym elementem w pracy doradcy, na rzecz tej grupy młodzieży, są spotkania organizowane dla uczniów oraz dla rodziców, na których lekarze lub specjaliści z poradni wskazują na związek pomiędzy przydatnością zawodową a chorowaniem lub zapadalnością na niektóre schorzenia. Spotkania takie to forum, na którym przedstawia się nie tylko informacje o ograniczeniach, wynikających z różnych chorób, ale prezentuje się prawa dziecka i jego rodziców, zakres pomocy doradczej poradni, procedury

i formy pomocy, wynikające z obowiązujących aktów prawnych.

Środowisko szkolne jest dla doradcy znakomitym źródłem informacji o funkcjonowaniu młodego niepełnosprawnego człowieka w roli ucznia. Ważne są tu relacje z kolegami, wyniki w nauce, prezentowane zainteresowania, zaangażowanie w naukę oraz wszelkie informacje jakie może doradca uzyskać od wychowawcy i nauczycieli.

W jakich sferach funkcjonowania ucznia w szkole dokonywana jest taka analiza?

1. Orientacja w sprawie wpływu stanu zdrowia ucznia na jego pełne funkcjonowanie w zajęciach szkolnych i znajomość jego ograniczeń (zwolnienie z lekcji wychowania fizycznego lub części zajęć, brak udziału w imprezach i wycieczkach szkolnych, zielonej szkole itp.). Mogą one przekładać się również na ograniczenia w wyborze zawodu.
2. We współpracy ze szkolnymi służbami medycznymi (o ile takie w szkole funkcjonują) uzyskanie wstępnej informacji na temat stanu zdrowia uczniów. Źródłami informacji są zwykle: karta zdrowia ucznia, karty szpitalne i sanatoryjne, badania bilansowe, zaświadczenia i opinie lekarskie, absencja w szkole, wywiad zdrowotny z uczniem i z rodzicami, akceptacja bądź nie informacji przekazywanych przez lekarzy uczniom i rodzicom.
3. We współpracy z wychowawcą i przez konsultacje z nauczycielami przedmiotów doradca zawodowy powinien rozpoznać mocne i słabe strony ucznia, wpływające na powodzenie w dalszej nauce i funkcjonowaniu szkolne i zawodowe.

Powyższe informacje mogą pomóc doradcy w ustaleniu istnienia przeciwwskazań do swobodnego wyboru kształcenia zawodowego i ukierunkować dalsze postępowanie.

Zadania poradni w zakresie współpracy z doradcą zawodowym w szkole, w tym przy organizacji w szkole Wewnętrzznego Systemu Doradztwa Zawodowego

Współpraca ze szkołami, dotycząca pomocy w rozwiązywaniu problemów uczniów, poza aspektami opisanymi powyżej, kierowana bezpośrednio do grup uczniów i ich rodziców, to również: spotkania z uczniami i ich rodzicami, badania ankietowe dotyczące wyboru zawodu i szkoły, spotkania informacyjno-szkoleniowe dla nauczycieli, punkty informacji zawodowej, giełdy i targi zawodoznawcze, targi edukacyjne. Poradnie pełnią dla szkół funkcję najbliższego zaplecza metodycznego i instruktażowego. Są to działania wynikające z dwóch funkcji, ja-

kie mogą realizować poradnie, nakierowane na pomoc szkole w jej zadaniach doradczych:

- Ø funkcji metodycznej, rozumianej jako konsultacje dla doradców zawodowych, pomoc w opracowywaniu programów orientacji i poradnictwa zawodowego lub konsultacje szkolnych programów wychowawczych;
- Ø funkcji instruktażowej obejmującej tworzenie grup wsparcia dla nauczycieli prowadzących warsztaty dotyczące: umiejętności pracy z grupą, samodiagnozy predyspozycji i planowania przez uczniów kariery zawodowej i ścieżki edukacyjnej.

Poradnie również realizują funkcję metodyczną, współpracując ze szkołami przy:

- Ø tworzeniu zbiorów informacji o szkołach, zawodach – informatory, periodyki, filmy zawodoznawcze, programy komputerowe, zasoby

Schemat 11. Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego

Źródło: Opracowanie własne.

internetowe – i o placówkach świadczących pomoc doradczą;

- Ø tworzeniu scenariuszy spotkań i zajęć warsztatowych dla uczniów i rodziców oraz określaniu warunków ich realizacji;
- Ø gromadzeniu zestawów narzędzi do oceny i samooceny uczniów, ankiet do badania planów zawodowych, wskazówek do tworzenia portfolio ucznia.

Szkoły mogą też liczyć na pomoc poradni przy tworzeniu Wewnętrzшкольного Systemu Doradztwa Zawodowego i określaniu zasad koordynacji działań orientacyjno-informacyjnych placówki. Chodzi tu o diagnozę potrzeb szkoły na usługi doradcze i dostosowanie działań do problemów i oczekiwań dotyczących uzyskiwanej pomocy oraz pomoc przy tworzeniu programów wychowawczych szkoły w zakresie realizacji zadań z przygotowania uczniów do wyboru drogi zawodowej. Propozycje z zakresu orientacji zawodowej dla nauczycieli różnych przedmiotów zawiera m.in. publikacja *Przygotowanie uczniów gimnazjum do wyboru zawodu*. Wskazuje ona powiązanie treści programowych poszczególnych przedmiotów z realizacją zadań w świecie zawodów.

Natomiast wskazówki do organizacji Wewnętrzшкольного Systemu Doradztwa Zawodowego na poziomie każdego etapu edukacji gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej, zawarto w pozycji *Szkolny doradca zawodowy*, dając szczegółowe przykłady organizacji pracy na poszczególnych poziomach edukacji.

Jak widać na schemacie 11 Wewnętrzшкольный System Doradztwa Zawodowego zakłada współpracę wszystkich pracowników szkoły, w tym zespołów przedmiotowych oraz współpracę szkoły z instytucjami resortu oświaty i resortu pracy. Ważne jest zatem określenie roli, zadań i odpowiedzialności poszczególnych osób oraz rady pedagogicznej jako ciała opiniotwórczego i rozliczającego wykonanie zadań, w tym doradcę zawodowego lub wyznaczoną osobę

realizującą jego zadania na terenie szkoły. Nie można zapominać o tym, że orientacja zawodowa jest wspólnym działaniem szkoły jako instytucji i wszystkie zatrudnione w niej osoby mają do spełnienia swoje powinności.

Opracowanie:
Grażyna Sołtysińska

Poradnictwo zawodowe dla osób dorosłych

9

Celem tego rozdziału jest charakterystyka potrzeb i możliwych form wsparcia w obszarze usług poradnictwa zawodowego dla osób uczących się w szkołach dla dorosłych, placówkach kształcenia ustawicznego, w centrach kształcenia zawodowego i ustawicznego lub zamierzających potwierdzić w trybie eksternistycznych egzaminów zawodowych kompetencje nabyte w ramach uczenia się pozaformalnego i nieformalnego. Rozdział ten nie omawia innych instytucji wspierających osoby dorosłe, m.in. szkół wyższych (działania akademickich biur karier) i osób bezrobotnych będących pod opieką urzędów pracy.

Wprowadzenie w specyfikę poradnictwa zawodowego dla osób dorosłych

Od początku XXI wieku na całym świecie wyraźnie zauważalnym trendem jest rozwój coraz lepiej zorganizowanych usług informacji i poradnictwa zawodowego. Poradnictwo zawodowe stało się ważną częścią świadomej i zaplanowanej inwestycji w zasoby ludzkie bardzo wielu krajów. Coraz trudniej dziś, przy ogromnym tempie rozwoju technologii i zmian zachodzących w gospodarce, samodzielnie odnajdywać optymalne ścieżki edukacji i rozwoju zawodowego. Znacząca część obywateli podejmuje błędne decyzje edukacyjne, większa część absolwentów nie wie, jak wejść i funkcjonować na rynku pracy, ogromna część pracujących osób nie wie, jak utrzymać swoje miejsce pracy, jak planować swój rozwój zawodowy.

W dzisiejszych czasach trudno sobie wyobrazić nowoczesną edukację i kształcenie bez poradnictwa zawodowego. Zmiany, jakie zachodzą w otaczającej nas rzeczywistości, prowadzą do rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy, uczącego się, wpływają w istotny sposób na przewartościowanie pojęcia edukacji. Odchodzi się od edukacji tradycyjnej na rzecz edukacji preferującej indywidualny wysiłek jed-

nostki, jej samorozwój i autokreację. Nowa rola edukacji ukierunkowana jest na ustawiczność kształcenia i sprowadza się do idei uczenia się przez całe życie, wielowymiarowości oraz interaktywności. Istotną rolę odgrywają również zmieniające się potrzeby rynku pracy, które wymuszają konieczność ciągłego dostosowywania do nich kompetencji i kwalifikacji zawodowych pracowników.

Poradnictwo zawodowe obejmuje wiele różnych aspektów związanych z przygotowaniem osób dorosłych do uczestnictwa w świecie pracy.

Przez całeżyciowe poradnictwo zawodowe, zgodnie z definicją przyjętą w Rezolucji Rady Unii Europejskiej, rozumiemy: usługi i działalność, których celem jest pomoc jednostkom w każdym wieku, na każdym etapie życia w podejmowaniu wyborów edukacyjnych, szkoleniowych i zawodowych oraz zarządzaniu karierą zawodową.

Z tego typu usług można korzystać w szkołach, uczelniach, instytucjach szkoleniowych, w publicznych służbach zatrudnienia, w miejscu pracy, w instytucjach pozarządowych i prywatnych.

Czynności związane z poradnictwem kariery mogą mieć charakter pracy indywidualnej bądź grupowej, przeprowadzanej bezpośrednio z klientem lub na odległość (w tym formie pomocy telefonicznej i serwisy internetowe). Usługi te obejmują m.in.: pomoc w znalezieniu pracy, staże, praktyki, programy pracy na próbę, wolontariat, informację zawodową, narzędzia oceny, rozmowy kwalifikacyjne, programy poszukiwania pracy, wsparcie procesu przejścia ze szkoły na rynek pracy.

Wskazywane przez Europejskie Centrum Rozwoju Szkolenia Zawodowego (CEDEFOP) cele poradnictwa zawodowego to⁵⁴:

- umożliwianie obywatelom planowania własnych ścieżek edukacyjnych i zawodowych oraz kierowania nimi zgodnie z własnymi ce-

⁵⁴ *Doskonalenie polityki i systemów poradnictwa przez całe życie – Stosowanie wspólnych europejskich narzędzi referencyjnych* – CEDEFOP 2006.

lami życiowymi, odnoszenia swoich kompetencji i zainteresowań do istniejących możliwości w zakresie edukacji, szkoleń, rynku pracy oraz samozatrudnienia, przyczyniając się w ten sposób do zwiększenia ich satysfakcji z życia i poczucia osobistego spełnienia;

- wspieranie instytucji edukacyjnych i szkoleniowych przez **zwiększanie motywacji uczniów**, studentów i uczestników szkoleń tak, aby brali na siebie odpowiedzialność za własne kształcenie oraz wyznaczali swoje własne cele do realizacji;
- wspieranie przedsiębiorstw i organizacji poprzez **zwiększanie motywacji pracowników**, poprawę ich zdolności do zatrudnienia oraz umiejętności adaptacji, aby potrafili korzystać z możliwości kształcenia się zarówno w miejscu pracy, jak i poza nim;
- **dostarczanie** osobom odpowiedzialnym za kształtowanie polityki **ważnych narzędzi** do realizacji szerokiego spektrum celów polityki publicznej;
- **wspieranie gospodarki** na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i ogólnoeuropejskim przez rozwój zawodowy pracowników oraz kształtowanie umiejętności przystosowania się do zmieniających się wymogów gospodarczych i uwarunkowań społecznych;
- **wspomaganie kształtowania** takiego **społeczeństwa**, w którym obywatele aktywnie przyczyniają się do jego społecznego, demokratycznego i trwałego rozwoju.

Specyfika pracy doradcy zawodowego z osobami dorosłymi

Grupę docelową stanowią osoby dorosłe kształcące się w szkołach dla dorosłych (np. gimnazjum, liceum), w centrach kształcenia zawodowego i ustawicznego, placówkach prowadzących kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych (w centrach kształcenia ustawicznego, centrach kształcenia praktycznego,

ośrodkach doksztalcania i doskonalenia zawodowego), a także osoby zamierzające potwierdzić kwalifikacje zawodowe w trybie egzaminów eksternistycznych.

Jak wskazuje M. Mrozek *Grupa klientów dorosłych jest bardzo zróżnicowana, należą do niej bowiem zarówno osoby aktualnie obecne na rynku pracy, jak i te, które przygotowują się do wejścia na rynek*⁵⁵.

Szczególną grupę wśród osób dorosłych, korzystających z poradnictwa zawodowego, stanowią kobiety powracające na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowywaniem dzieci. Najważniejszymi zadaniami w pracy doradczej z większością kobiet, które rozpoczynają pracę zawodową w średnim wieku lub powracają na rynek pracy po przerwie w zatrudnieniu, są:

- wzmocnienie poczucia własnej wartości i umożliwienie sprawdzenia się w pracy poza domem;
- pomoc w zidentyfikowaniu zmian w stylu życia, które mogą wystąpić w związku z podjęciem pracy zawodowej;
- zapewnienie wsparcia i pomocy nie tylko w procesie poszukiwania pracy, ale również w początkowym okresie zatrudnienia na etapie adaptacji do środowiska pracy.⁵⁶

Kolejną liczną grupę klientów doradców zawodowych stanowią młode osoby dorosłe wkraczające dopiero na rynek pracy. Na normalne w tej sytuacji emocje, takie jak obawy i lęki o znalezienie zatrudnienia, nakładają się duże z reguły braki w umiejętnościach i wiedzy – w przygotowaniu do wejścia i poruszania się po rynku pracy. Istotnymi elementami w pracy doradcy zawodowego z taką grupą odbiorców są:

- pomoc w budowaniu wiedzy o samym sobie i o swoich możliwościach;

⁵⁵ M. Mrozek, *Praca z klientem dorosłym*, KOWEZIU, Warszawa 2009.

⁵⁶ Tamże.

- kształtowanie umiejętności planowania ścieżek edukacyjno-zawodowych, podejmowania decyzji, poszukiwania pracy;
- przekazywanie wiedzy na temat regionalnego/lokalnego rynku pracy;
- kształtowanie umiejętności korzystania z zasobów informacji edukacyjno-zawodowej.

Jak twierdzi M. Mrozek *przygotowanie do poszukiwania pracy wiąże się przede wszystkim z wyposażeniem osoby (dorosłej) w umiejętność docierania do różnego typu informacji, przydatnych w procesie poszukiwania pracy. Doradca zachęca do samodzielnego poszukiwania informacji, pomaga osobie odnieść zgromadzone informacje do jej indywidualnej sytuacji*⁵⁷.

Należy pamiętać, że doradca zawodowy – pracując z osobami dorosłymi – może napotkać trudności związane z:

- niskim poziomem wykształcenia;
- nieaktualnym portfelem kwalifikacji;
- brakami w zakresie kompetencji kluczowych (posługiwanie się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, komunikowanie się w językach obcych itp.);
- mniejszą gotowością i motywacją do podejmowania kształcenia ustawicznego;
- problemami ze zdrowiem (spadek wydajności fizycznej);
- problemami z komunikatywnością;
- słabiej rozwiniętymi umiejętnościami miękkimi.

Wskazówki dotyczące pracy z osobą dorosłą

Doradca w pracy z osobami dorosłymi powinien pamiętać o złożonych i różnorodnych problemach z jakimi te osoby się stykają. Praca zawodowa ściśle łączy się bowiem z sytuacją osobistą, rodzinną, zdrowotną. Wskazówki do-

tyczące pracy doradcy zawodowego z osobami dorosłymi podała M. Mrozek⁵⁸; są to:

- **lokalizacja usług i ich dostępność czasowa**, powinny umożliwiać ich odbiorcom dotarcie do nich;
- dostosowywanie rozwiązań do specyficznych sytuacji swoich klientów, **doradca nie może pracować według schematu**, osoba dorosła ma dużą potrzebę otrzymywania pomocy konkretnej i adekwatnej do problemu, który zgłasza;
- poradnictwo zawodowe musi być prowadzone **w kontekście powiązań rodzinnych**, często kryzysy w rodzinie wpływają również na zmiany zawodowe;
- **uczenie docierania do informacji** – wiele osób dorosłych, które czują się już ukształtowane zawodowo, potrzebuje tylko pewnych informacji; doradcy powinni być ekspertami od zarządzania informacjami, udostępniać ich źródła, umożliwiać i zachęcać do samodzielnego docierania do potrzebnych danych;
- **precyzyjne ustalanie celów**, które mogą być osiągnięte w wyniku porady;
- **towarzyszenie klientowi w sytuacji wchodzenia na otwarty rynek pracy**, tzn. udzielanie jasnych wskazówek, dostosowywanie ilości przekazywanych informacji do możliwości percepcyjnych osoby, poświęcenie czasu na omówienie nie tylko efektów podejmowanych przez osobę działań, ale również emocji, które pojawiały się podczas np. rozmowy z potencjalnym pracodawcą;
- **uwzględnianie wszystkich pomysłów** jakie osoba dotychczas miała odnośnie własnego życia zawodowego, nawet, jeśli ich nie zrealizowała; być może powodem nieukończenia szkoły, nieuzyskania określonych uprawnień były względy rodzinne, niektóre z tych pomysłów mogą na nowo zostać rozpatrzone;

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ Tamże.

- **szukanie spójności** w dotychczasowym przebiegu pracy; nawet jeśli kolejne miejsca pracy traktowane były przez osobę doraźnie jako prace dorywcze, warto wyodrębnić te doświadczenia i sytuacje, które były korzystne i satysfakcjonujące, poszukać w nich spójności;
- **podkreślanie roli czasu** w osiągnięciu celów zawodowych; w szukaniu pomysłów na pracę poza własnymi predyspozycjami, zainteresowaniami – istotne są też realia rynkowe; zadaniem doradcy zawodowego jest poruszanie wszystkich istotnych dla danej osoby kwestii – oczekiwań pracodawców, niedostatecznych kwalifikacji, złego stanu zdrowia, dojrzałego wieku, braku doświadczeń zawodowych;
- **motywowanie do podejmowania samodzielnych działań** związanych z szukaniem pracy; istotne jest to, żeby nie ulegać prośbom o wykonanie pewnych czynności, które na początku mogą wydawać się zbyt trudne, należy być dostępnym, ale nie wyręczać osoby; warto dawać zadania do wykonania w domu, np. opisać kilka satysfakcjonujących doświadczeń zawodowych, zrobić zestawienie dotychczasowych miejsc pracy; ważne jest to, aby zachęcać do samodzielności oraz doceniać wykonane zadania; wyręczając osobę doradca nie uruchamia jej indywidualnego potencjału, nie daje przestrzeni do samodzielnego działania;
- **wykorzystanie** w pracy z osobami aktywnymi, poszukującymi pracy, nastawionymi na rozwój ich wysokiej **motywacji i gotowości do zmiany** przez odwoływanie się do ich zasobów, dobieranie odpowiednich form pracy.

S.S. Moore (E.L. Herr i S.H. Cramer, 2005) przedstawił sześć twierdzeń, które mogą wesprzeć praktyczne działania doradcy pracującego z osobami dorosłymi⁵⁹:

1. Dorosłość jest pełna konfliktów i wyborów. Dorosli powinni być przygotowani na zmiany w ich życiu.
2. Praca w zakresie rozwoju psychologicznego nie kończy się wraz z osiągnięciem dojrzałości – rozwój osobowości, kształtowanie charakteru, przystosowanie do interakcji ze środowiskiem zewnętrznym oraz samym sobą – wszystkie te procesy trwają dalej, również po ukończeniu 21 lat.
3. Z wiekiem ludzie coraz bardziej się od siebie różnią – rośnie poziom zróżnicowania jednostek.
4. Nie można oddzielić rozwoju kariery od rozwoju fizycznego, emocjonalnego i poznawczego. Rozwój kariery łączy się nierozzerwalnie ze wszystkimi aspektami życia – wypoczynkiem, uczeniem się, wartościami, motywacją, stylem życia, koncepcją siebie.
5. Doradca może pomóc dorosłym uporać się ze zmianą, pomagając im w identyfikacji i budowaniu własnych naturalnych mocnych stron.
6. Doradca służy pomocą, ale nie jest dozorcą. Jego rolą jest wsparcie, nauka, pomoc jednostce we wzmocnieniu własnego potencjału. Nie jest jego zadaniem skierowanie klienta w stronę, którą sam doradca uważa za słuszną i właściwą dla tej osoby. Ludzie sami są architektami własnego życia (...).

Główne formy wsparcia osób dorosłych w zakresie poradnictwa zawodowego

W odniesieniu do różnorodnych potrzeb osób dorosłych w zakresie poradnictwa zawodowego doradca zawodowy stosować może zróżnicowane formy wsparcia. **Poradnictwo indywidualne obejmuje m.in.:**

- konsultacje indywidualne,
- rozmowy doradcze,
- tworzenie Indywidualnego Planu Działania.

⁵⁹ M. Mrozek, *Praca z klientem dorosłym*, KOWEZIU, Warszawa 2009.

Poradnictwo indywidualne należy do podstawowego kanonu usług poradnictwa zawodowego – szeroki zakres tej usługi może być odpowiednio modyfikowany i dostosowywany do specyfiki danej szkoły/placówki a przede wszystkim do problemów i potrzeb klientów.

Poradnictwo grupowe obejmuje m.in.:

- zajęcia informacyjno-aktywizujące,
- zajęcia warsztatowe,
- specjalistyczne treningi umiejętności,
- warsztaty poszukiwania pracy.

Usługa poradnictwa grupowego – w porównaniu z poradnictwem indywidualnym – jest bardziej efektywna i wydajna – pozwala udzielić wsparcia dużo większej liczbie osób w krótszym czasie. Szczególnie mając do dyspozycji dłuższą perspektywę czasową, można za pomocą tych zajęć w skoordynowany sposób, zaplanować systematyczne budowanie praktycznych umiejętności, kompetencji osobistych i wiedzy z zakresu *employability*, czyli umiejętności wejścia i funkcjonowania na rynku pracy. Najlepiej takie kompleksowe podejście budować wychodząc od faktycznych, zidentyfikowanych potrzeb członków grupy.

Zakres działalności

■ Udostępnianie informacji edukacyjno-zawodowej

Informacja edukacyjno-zawodowa to wszelkie zbiory danych potrzebne jednostce do podejmowania kolejnych decyzji edukacyjnych, wyboru zawodu oraz decyzji wejścia i funkcjonowania na rynku pracy.

Realizacja tej usługi polega głównie na indywidualnym lub grupowym:

- udostępnianiu zasobów informacji edukacyjno-zawodowej,
- przekazywaniu wiedzy na temat różnych źródeł informacji,
- uczeniu indywidualnych strategii zdobywania informacji, jak samodzielnie znajdować re-

telne źródła i zasoby informacji edukacyjno-zawodowej,

- dokonywaniu prezentacji specyficznych narzędzi i metod informacji zawodowej.

Ze względu na ogromny przyrost ilości informacji, coraz większą dynamikę zmian (w edukacji, w gospodarce, na rynku pracy itd.), rosnącą liczbę źródeł informacji (głównie w internecie), a także coraz szerszy zakres zbieranych danych – akcent w świadczeniu usługi informacji zawodowej zdecydowanie przenosi się na systematyczną naukę umiejętności samodzielnego poszukiwania aktualnej i rzetelnej informacji specyficznej dla każdego klienta. Doradca jak najrzadziej powinien dawać klientom gotowe zestawy potrzebnych im informacji, a raczej wskazywać różnorodne źródła informacji i sposoby ich pozyskiwania oraz uczyć selekcji i oceny przydatności. Głównym celem doradcy jest przekazanie osobie dorosłej takiej wiedzy i umiejętności, która w elastyczny sposób umożliwi budowanie własnej strategii poszukiwania informacji i modyfikowania jej w przyszłości w zależności do zmieniających się potrzeb edukacyjno-zawodowych.

■ Staże, praktyki, programy pracy na próbę, wolontariat

Wszelkiego rodzaju włączanie osób dorosłych do realnego świata pracy poprzez staże, praktyki, programy pracy na próbę, wolontariat itp. są dziś jednoznacznie oceniane jako najlepszy sposób poznawania rynku pracy. Im głębsze, dłuższe i pełniejsze wejście do realnych zadań zawodowych, tym cenniejsze doświadczenia zawodowe. Najlepsze efekty dają takie formy, jak: minimum kilkudniowe staże, praktyki w różnych działach firm bądź programy typu cień pracownika (ang. *Job shadowing*).

■ **Stosowanie narzędzi oceny i samooceny** (np. testy preferencji zawodowych, predyspozycji i zainteresowań).

Generalnie możemy wyróżnić trzy rodzaje narzędzi oceny i samooceny, które mogą być wykorzystywane przez doradcę zawodowego:

- 1) **profesjonalne metody psychometryczne** (np. testy i kwestionariusze osobowości, temperamentu, inteligencji, testy projekcyjne itp.) przygotowane w celach diagnostycznych, w ten sposób, że jedynie specjalista może poprawnie interpretować ich wyniki i wykorzystać je w pracy z klientem. W tym przypadku jedynie osoba mająca jako podstawę wykształcenia psychologiczne może z nich korzystać;
- 2) **metody dedykowane doradcom zawodowym** – doradca zawodowy z innym wykształceniem bazowym może korzystać z rosnącej coraz bardziej oferty innych metod, które z założenia ich twórców są odpowiednio skonstruowane i przeznaczone do wykorzystania przez doradcę;
- 3) **testy do samobadania** – tworzone w taki sposób, aby osoba badana mogła je wykonać samodzielnie, obliczyć wyniki i je zinterpretować, a następnie wykorzystać w dalszym planowaniu swojego rozwoju edukacyjno-zawodowego. Tego rodzaju metody mogą badać również różne cechy osobowości człowieka, umiejętności, zdolności, zainteresowania, postawy, wartości itp. Bardzo ważne jest jednak, aby przygotowywane były również z wykorzystaniem metodologii tworzenia narzędzi psychometrycznych i dały gwarancję, że mierzą to, co powinny, i że robią to z wystarczającą dokładnością.

■ **Współpraca i działania zewnętrzne** (np. z pracodawcami).

Usługi z zakresu poradnictwa zawodowego na terenie szkoły/placówki nie mogą być realizowane w oderwaniu od realiów rynku pracy. Celem uniknięcia zasklepienia się usług poradnic-

twą zawodowego wewnątrz instytucji i działania w oderwaniu od realiów świata pracy, należy w zaplanowany sposób realizować współpracę z jak najszerszym otoczeniem zewnętrznym.

Często wymieniane są następujące zasady przepływu informacji pomiędzy partnerami wewnętrznymi a zewnętrznymi w celu efektywnego świadczenia usług informacji i poradnictwa zawodowego (także celem zintegrowania ich z usługami innych instytucji):

- zasada otwartości – wszelkie działania w zakresie usług poradnictwa zawodowego powinny być analizowane pod kątem możliwości włączenia do nich partnerów zewnętrznych;
- zasada ciągłości – współpraca zewnętrzna powinna mieć formę stałych działań, spotkań i kontaktów powiązanych z harmonogramem pracy;
- zasada wymiany – planując działania w zakresie usług poradnictwa zawodowego, należy w maksymalny sposób uwzględnić wymianę wiedzy, zasobów, narzędzi i metod z partnerami zewnętrznymi;
- zasada koordynacji – planując usługi w zakresie usług poradnictwa zawodowego, należy skoordynować ich treść i harmonogram z planami działań partnerów zewnętrznych (np. uwzględniając dni otwarte uczelni, zakładów pracy, targi edukacyjne, targi pracy, festiwale zawodów, specjalistyczne warsztaty organizowane przez inne instytucje, w tym instytucje rynku pracy).

■ **Doradztwo na odległość** (za pośrednictwem poczty e-mail, Skype'a, specjalnych platform internetowych, szkolenia blended-learning).

■ **Działania wspierające nauczycieli, wychowawców, pedagogów.**

Organizacja świadczenia usług

Pomieszczenia. Profesjonalne, właściwe i efektywne świadczenie usług poradnictwa zawodo-

wego wymaga odpowiednich warunków lokalowych do ich prowadzenia. Pomieszczenie (lub pomieszczenia) przeznaczone dla doradcy zawodowego powinny zapewniać przestrzeń do:

- prowadzenia porad indywidualnych (m.in. gwarantujących poufność rozmów),
- prowadzenia zajęć grupowych (m.in. duże i odpowiednio wyposażone),
- odpowiedniej prezentacji i wykorzystania zasobów informacji zawodowej.

Szczegółowe rozwiązanie zależy od specyfiki dostępnych pomieszczeń, np. zasoby informacji zawodowej, najlepiej, jeśli można prezentować w osobnej sali wyposażonej w specjalne regały, półki, stojaki do ulotek i broszur, stanowiska komputerowe i stoliki do pracy indywidualnej. Można jednakże również wykorzystać do tego bibliotekę i czytelnię, jeśli dysponuje ona wystarczającą powierzchnią, aby odpowiednio prezentować posiadane zasoby informacji, a do prezentacji programów komputerowych i zasobów internetowych można wtedy wykorzystać istniejącą pracownię komputerową.

Wyposażenie. Profesjonalne, właściwe i efektywne świadczenie usług poradnictwa zawodowego wymaga posiadania odpowiedniego wyposażenia obejmującego sprzęt (elektroniczny, biurowy, komputerowy), zasoby informacji zawodowej oraz narzędzia pracy. Podane niżej zestawienie należy traktować jako podstawowe, może ono ulec poszerzeniu o dodatkowe potrzebne elementy, ale nie powinno być ograniczane.

Materiały – zasoby informacji zawodowej:

- stanowiska z dostępem do internetu,
- ulotki i broszury informacyjno-promocyjne,
- ulotki o zawodach,
- przewodnik po zawodach,
- teczki informacji o zawodach,
- charakterystyki, monografie zawodów itp.,
- filmy o zawodach,
- poradniki i broszury,

- informatory edukacyjno-zawodowe,
- specjalistyczne oprogramowanie komputerowe z dziedziny informacji edukacyjno-zawodowej,
- klasyfikacja zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy,
- klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego,
- czasopisma i publikacje (w dowolnej formie: drukowane, CD-ROM, DVD, programy komputerowe itp.) pomocne w realizacji usług poradnictwa zawodowego,
- analizy rynku pracy,
- rejestr instytucji szkoleniowych,
- rejestr pracodawców.

Narzędzia pracy:

- portfolio osiągnięć i planów edukacyjno-zawodowych,
- zestaw narzędzi do oceny i samooceny m.in.: cech osobowości, umiejętności, zdolności, zainteresowań, postaw, wartości,
- zestaw standaryzowanych testów (w szczególności służących do badania zainteresowań i uzdolnień zawodowych),
- konstruowanie Indywidualnego Planu Działania,
- scenariusze zajęć.

Wyposażenie warsztatu pracy doradcy zawodowego wymaga ciągłego uzupełniania i aktualizacji. Niezbędne jest regularne aktualizowanie i poszerzanie zbiorów informacji zawodowej. Konieczny jest systematyczny rozwój i wzbogacanie zasobów oraz stosowanych metod i narzędzi.

*Opracowano na podstawie
artykułu Wojciecha Krefta
Przewodniczącego Stowarzyszenia
Doradców Szkolnych i Zawodowych RP*

Bibliografia
Spis tabel
Spis schematów

Bibliografia

- ▶ *Badania wpływu kierunku i poziomu wykształcenia na aktywność zawodową osób niepełnosprawnych. Raport końcowy*, Pentor, Badanie finansowane z środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.
- ▶ Bańka A., *Otwartość na nowe formy doświadczania pracy i codzienności a procesy integracji osobowości*, [w:] R. Gerlach (red.), *Praca człowieka w XXI wieku. Konteksty – wyzwania – zagrożenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2008.
- ▶ Bańka A., *Psychologiczne doradztwo karier*, Print-B, Poznań 2007.
- ▶ Corey G., Schneider-Corey M., *Mamy wybór*, Wydawnictwo Zys i S-ka, Poznań 2005.
- ▶ *Doskonalenie polityki i systemów poradnictwa przez całe życie – Stosowanie wspólnych europejskich narzędzi referencyjnych*, CEDEFOP 2006.
- ▶ Druczak K., Minta J., *Poradnictwo zawodowe w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli przedmiotu*, KOWEziU, Warszawa 2013.
- ▶ Druczak K., *Analiza biografii człowieka jako nowy obszar działalności doradcy zawodu*, [w:] *Doradca – profesja, pasja, powołanie?*, red. B. Wojtasik i A. Kargulowa SDSiZ, Warszawa 2003.
- ▶ Dunajew-Tarnowska Ł., Stasiak H., *Współpraca doradcy zawodowego z rodzicami. Teoria i praktyka*, ECORYS Polska, Warszawa 2009.
- ▶ Harwas-Napierała B., Trempała J., *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka*, PWN, Warszawa 2005.
- ▶ Herr E.L., Cramer S.H., *Planowanie Kariery Zawodowej. Zeszyty informacyjno-metodyczne doradcy zawodowego*, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa 2001.
- ▶ Jańczak-Obst E., *Formy pracy z młodzieżą realizowane przez Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną Nr 2 we Wrocławiu* [w:] *Poradnictwo zawodowe w przededniu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Materiały konferencyjne*, BKKK, Warszawa 2003.
- ▶ Jeżewska M., *Poradnictwo grupowe. Wybrane aspekty pracy doradcy zawodowego*, [w:] *Podręcznik szkolnego doradcy zawodowego*, Fundacja Realizacji Programów Społecznych, Warszawa 2005.
- ▶ Kukła D., Duda W., *Doradztwo zawodowe wobec nowych wyzwań i oczekiwań społeczno-gospodarczych*, Wydaw. Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2010.
- ▶ Kukła D., *Raport dotyczący stanu doradztwa edukacyjno-zawodowego w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej*, Warszawa 2012.
- ▶ Lisikiewicz A., *Doradztwo zawodowe. Od diagnozy do ewaluacji. Praktyczne wsparcie kadry szkół gimnazjalnych. Podręcznik trenera*, Materiał przygotowany w ramach projektu Edukacja dla pracy. Etap I, KOWEziU, Warszawa 2013.
- ▶ Mrozek M., *Praca z klientem dorosłym*, KOWEziU, Warszawa 2009.
- ▶ Obidniak D., Pfeiffer A., Suliga M., *Informator o zawodach szkolnictwa zawodowego*, KOWEziU, Warszawa 2013.
- ▶ Pakulniewicz-Błońska S., *Model Kompetencyjny Doradcy Zawodowego*, Wyd. PROGRA 2014.
- ▶ Paszkowska-Rogacz A., *Warsztat pracy europejskiego doradcy kariery zawodowej*, Warszawa 2002.
- ▶ Pisula D., *Poradnictwo kariery przez całe życie*, KOWEziU, Warszawa 2009.
- ▶ Pisula D., *ABC doradcy zawodowego. Rozmowa doradcza*, Warszawa 2010.
- ▶ *Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach*, ORE, Warszawa 2013.
- ▶ Praca zbiorowa, *ABC Poradnictwa zawodowego w szkole*, KOWEziU, Warszawa 2008.
- ▶ Praca zbiorowa, *Raport z pilotażu zewnętrznego wsparcia szkół w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego. Realizowany w województwie warmińsko-mazurskim w roku szkolnym 2011/2012*, KOWEziU, Warszawa 2012.

- *Przygotowanie uczniów gimnazjum do wyboru zawodu*, (red.) Sołtysińska G. i Woroniecka J., KOWEziU, Warszawa 2003.
- Rosalska M., *Warsztat diagnostyczny doradcy zawodowego*, KOWEziU, Warszawa 2012.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r. Nr 61, poz. 624, z póź. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. z 2009 r. Nr 50, poz. 400, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradni specjalistycznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 199).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2013 r., poz. 532).
- Rożnowski B., *Wieloaspektowa charakterystyka sytuacji życiowej osób 50+ w perspektywie aktywności zawodowej*, http://www.olbrzym.info/wieloaspektowa_charakterystyka_sytuacji_zyciowej_osob_powyzej_50_lat_w_perspektywie_aktywnosci_zawodowej.pdf (dostęp 20 listopada 2014 r.)
- Sobierajski T., *Doradztwo zawodowe. Uniwersalizm i konceptualizacja*, ISNS UW, Warszawa 2013.
- Sołtysińska G. *Poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych. Materiały dla szkolnego doradcy zawodowego*, Seria: ABC doradcy zawodowego, KOWEziU, Warszawa 2010.
- *Standard świadczenia usług poradnictwa zawodowego w szkołach profilowanych zawodowo*, Projekt Zawodowe Drogowskazy, Warszawa 2006.
- *Standardy jakości kształcenia zawodowego*, KOWEziU, Warszawa 2013.
- Sultana R.G., *Kształcenie na potrzeby rynku pracy*, 2006.
- Sultana R.G., *Strategie usług poradnictwa zawodowego w społeczeństwie wiedzy – europejskie trendy, działania i wyzwania*, Raport CEDEFOP, 2004.
- *Szkolny doradca zawodowy*, Oprac. merytoryczne: Łukasiewicz A., Sołtysińska G., KOWEziU, Warszawa 2003.
- Uchwała LVII/887/VI/2013 Rady Miasta Poznania z dnia 15 października 2013 r. w sprawie nadania statutu jednostce budżetowej – Centrum Doradztwa Zawodowego dla Młodzieży w Poznaniu przy ul. Działyńskich 4/5.
- Ustawie o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256 poz. 2572, z późn. zm.).
- Wojtasik B., *Doradca zawodu. Studium teoretyczne z zakresu poradownictwa*, Wrocław 1994.
- Ziółkowska B., *Okres dorastania. Jak rozpoznać ryzyko i jak pomagać?*, [w:] *Psychologiczne portrety człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*, (red.) Brzezińska A.I., Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.

Spis tabel

- Tabela 1.** Przykładowe pytania, jakie można wykorzystać, opracowując analizę SWOT, pomocną w opracowaniu WSDZ
- Tabela 2.** Przykład kwestionariusza ankiety dla ucznia
- Tabela 3.** Przykład usystematyzowania działań z zakresu doradztwa
- Tabela 4.** Kryteria i wskaźniki – standardy jakości kształcenia zawodowego – przykłady
- Tabela 5.** Opis jednostek modułowych programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum*
- Tabela 6.** Ogólne i szczegółowe cele programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum* – metody dydaktyczne oraz liczba jednostek szkoleniowych
- Tabela 7.** Efekty kształcenia programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum*
- Tabela 8.** Plan realizacji programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum*
- Tabela 9.** Opis jednostek modułowych modułów programu *Co dalej po dyplomie, czyli rozwój w kierunku kompetencji*
- Tabela 11.** Efekty kształcenia programu *Co dalej po dyplomie, czyli rozwój w kierunku kompetencji*
- Tabela 12.** Plan realizacji programu *Co dalej po dyplomie, czyli rozwój w kierunku kompetencji*

Spis schematów

- Schemat 1.** Obszary ewaluacji autonomicznej w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego – propozycja
- Schemat 2.** Układ modułowy programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum*
- Schemat 3.** Zakres tematyczny modułów programu *Poradnictwo kariery w gimnazjum*
- Schemat 4.** Zakres tematyczny modułów programu *Co dalej po dyplomie, czyli rozwój w kierunku kompetencji*
- Schemat 5.** Przykładowe materiały szkoleniowe do zajęć warsztatowych
- Schemat 6.** Model zawodoznawstwa prezentowany podczas Festiwalu Zawodów
- Schemat 7.** Model Warszawskiego Systemu Doradztwa Zawodowego
- Schemat 8.** Organizacja Centrum Rozwoju Doradztwa Zawodowego
- Schemat 9.** Struktura programu zajęć z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego
- Schemat 10.** Zewnętrzni sojusznicy Zespołu ds. Doradztwa Zawodowego
- Schemat 11.** Wewnętrzny System Doradztwa Zawodowego

ø á ä å æ ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ø ù ú û ü ý ÿ ÿ

ÿ ü ø ù ð ç è é ê ë ì í î ï ð ñ ò ó ô õ ö ø ù ú û ü ý ÿ ÿ

Ö
ä ø
ÿ ž ů ý
č ě
ÿ ê
í

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

www.euroguidance.eu

www.euroguidance.pl

www.koweziu.edu.pl

ISBN 978-83-64108-45-7